

Začasno na tujem
stran 25 do 32

7-8 | rodna gruda

julij—avgust 1970

revija za Slovence po svetu

rodna gruda 7-8

IZ VSEBINE

Doma — z vseh vetrov

Vaša pisma

Na kratko

Boro Borovič: Vesela Prlekija vabi

Janez Zrnec: Suha krajina le ni tako suha

Slike po željah — Danes za Belokranjce

Jože Župančič: Pomenek s Štangarji

France Jeras: Slovensko gospodarstvo se ozira prek meja

Evgen Bergant: Jugoslovanski košarkarji — svetovni prvaki

Ina Slokan: Slovenska kmečka ohcet — mednarodni turistični dogodek

Karikaturist Milan Maver vam bo povedal vse o sebi

Filatelija

I. English Section

Naša beseda

Boris Urbančič: Jezik kot sredstvo sporazumevanja

Partie en française

Página en español

II. Začasno na tujem

Naši po svetu

Naši pomenki

A. K.: O »divjih« zakonih

Drago Ulaga: Da bi ohranili krepko srce in sposobne mišice

Otroci berite

Neža Maurer: Ob potoku

Tresite, tresite, Gregor (Ljudska)

Miroslav Košuta: Miške plešejo kolo

Branka Jurca: Odmev

Primož Žagar: Mož z lastnim soncem

Jana Miličinski: Srečanje s pisateljem Tonetom Svetino

Marina Draščič: Janin veseli glas

Marija Markovič: Razstava »Klekljane čipke«

Tone Svetina: Na novih položajih

Anin porod (Dva odlomka iz trilogije »Ukana«)

Frank Česen, Euclid: Moja prva vožnja z vlakom

Za vas smo prebrali

Mate Dolenc: Menjalnica

Frane Miličinski: Trgovina z napako

Slike na ovitku: Anton Kocjančič: Na planšarski veselici (barvna naslovna slika); E. Šelhaus: Slovenska kmečka ohcet 1970 (2. stran); Peter Pokorn: Škofja Loka (predzadnja stran); Janez Zrnec: Golo nad Igom (zadnja stran)

izdaja Slovenska izseljenska matica

izhaja sedemnajsto leto

urejajo Božo Kovač (glavni urednik)
Jože Prešeren (odgovorni urednik)
Ina Slokan (urednica)

uredniški odbor Tone Gošnik, Mile Klopčič,
Stane Lenardič, Ernest Petrin,
Zdenko Roter, Aca Stanovnik
Franc Šebjanič, Franc Šetine

prevajalci Miha Cerar (za angleščino),
Viktor Jesenik (za francoščino),
Albert Gregorič (za španščino),

uredništvo Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 23-102

uprava Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 21-234

naročnina letna naročnina za posamezne države
znaša: Anglija 1,5,0 Lstg, Avstrija
80,00 Schl, Belgija 150,00 Bfr, Danska
21,00 Dkr, Finska 10,00 Fm,
Francija 15,00 FF, Grčija 90,00 Dr,
Holandija 11,00 Hfl, Italija 1.900,00 Lit,
Jugoslavija 37,50 din, Nemčija 12,00 DM,
Norveška 22,00 Nkr, Švedska 15,00 Skr,
Švica 13,00 Sfr, ZDA, Kanada in vse
ostale prekmorske države 5 US dolarjev

vplačila za dinarska vplačila: 501-8-51
za devize: 501-620-2-32009-3796
JUGOBANKA LJUBLJANA
ali po mednarodni poštni nakaznici

izhaja dvanajst številčk na leto — v poletnem
času izideja dve številki skupno

rokopisi rokopisov uredništvo ne vrača

tisk tiskarna »Kočevski tisk«, Kočevje

DRAGI PRIJATELJI,

pravočasno naročite svojo priljubljeno knjigo

Slovenski izseljenski koledar za leto 1971

Knjiga bo to pot obogatena z barvnimi slikami, cena pa bo ostala ista, to je 37,50 din ali 3,00 US\$ oziroma enakovrednost v drugih valutah.

Pišite nemudoma SLOVENSKI IZSELJENSKI MATICI v Ljubljani ali svojim ZASTOPNIKOM.

ROJAKI V ZDA IN KANADI,

koledar 1971 boste najhitreje prejeli, če ga boste naročili pri:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, Illinois 60632 USA

ali pri:

TIVOLI Enterprises, Inc.
6419 St. Clair Avenue
CLEVELAND, Ohio 44103
USA

Odreži!

**SLOVENSKA
IZSELJENSKA
MATICA**

Ljubljana, Cankarjeva 1/II

Naročam

SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR 1971

izvodov

Naslov:

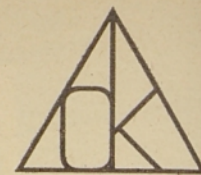
.....

.....

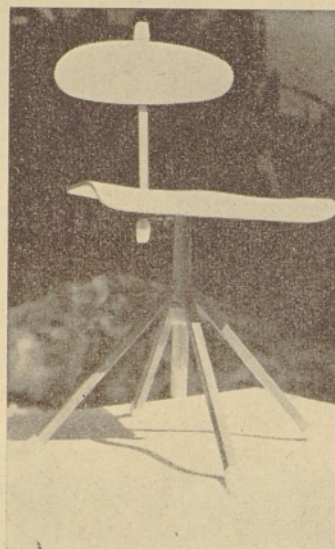
.....

„Okovje“

Kamna Gorica

Telefon 064 70 336

Iz svojega bogatega asortimenta priporočamo vrtljive stole v štirih najnovejših različnih oblikah. Naročeno blago vam dostavimo točno po dogovoru in želji na vaš naslov.

Če boste obiskali rojstno domovino, vas vljudno vabimo na ogled tovarne, kjer si boste lahko ogledali vse naše izdelke, med njimi lično okovje za stavbeno pohištvo.

Pri deviznem plačilu vam nudimo 10 % popust.

Priporoča se kolektiv

Tovarne OKOVJE
Kamna Gorica pri Kropi

DRAGI ROJAKI!

Ali ne bi bilo lepo, ko bi vas vsak teden obiskal prijatelj iz domovine in vam povedal, kaj je novega, kakšne uspehe so dosegli delovni ljudje in kaj jih tare? Vse to in še mnogo drugega zanimivega boste izvedeli, če vpišete svoje ime in naslov v spodnjo naročilnico in jo pošljete na naslov slovenske ilustrirane revije »Tovariš«, Ljubljana, Tomšičeva 3. V kratkem bo prišel vsak teden k vam na obisk.

NAROČAM ilustrirano revijo **TOVARIŠ**

Ime:

»Tovariš«

Ulica:

Ljubljana

Mesto:

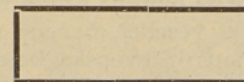
Tomšičeva 3

Država:

Jugoslavija

Letna naročnina je 14,5 USA dolarjev, trimesečna 3,6 USA dolarjev, plačljivo vnaprej na Kreditno banko, Ljubljana, Šubičeva 1, tek. rač. 501-620-7-32000-160 s pripisom »Za revijo Tovariš«.

Podpis:

Čitljivo izpolni in odpošlji v pismu

Doma – z vseh vetrov

Vsako leto v poletnih mesecih prihajate iz daljnih dežel pogledat in pozdravit svoj stari kraj, mnogi skoraj vsako leto, mnogi pa prvič po dolgih desetletjih.

Med letošnjimi prvimi skupinami so bili naši rojaki iz Argentine, ki so letos prišli v skupini na obisk v domače kraje. Doslej so prihajali iz te daljne dežele le posamezno, letos pa je sredi maja ladja Augustus pripeljala iz Buenos Airesa skupino trideset rojakov, primorskih Slovencev. Večina izmed njih je po dolgih desetletjih stopila na domača tla. Tudi iz ZDA in drugod smo posamezne lastovke, kakor po domače pravimo rojakom, ki med prvimi pridejo na obisk, že pozdravili v prvih letošnjih mesecih.

Iz Avstralije je letos napovedanih več skupin. Slovensko društvo v Sydneyu, ki deluje že dvanajst let, je organiziralo dve veliki izletniški skupini, ki sta pripotovali s posebnimi letali Jugoslovanskega aerotransporta v prvi polovici junija. Z njima se je pripeljalo v domače kraje skupno blizu 340 potnikov. To sta prvi posebni letali Jugoslovanskega aerotransporta, ki sta pripeljali naše rojake iz Avstralije naravnost v Jugoslavijo. Tretjo skupino iz Avstralije, iz Melbournea, smo na letališču Brnik pozdravili 25. junija.

Vrsto skupinskih obiskov so organizirali tudi rojaki iz Kanade. Prvi dve smo pozdravili v juniju. Ostale so napovedane za julij in avgust.

Kakor prejšnja leta bo tudi letos najbolj številen obisk naših rojakov iz ZDA. Med največjimi letošnjimi skupinami je bila skupina pod vodstvom Tonija Petkovška in Rikija Vadrnala z njegovo godbo, ki je prispela 21. junija. Ta skupina ima

v načrtu veselo potovanje po Sloveniji in Hrvaški pod naslovom »Polka tour«. Zamisel za takšna zabavna prijetna potovanja je dal Tony Petkovšek. Letošnje bo že četrto.

Organizirana sta dva skupna izleta. Prvi bo od 22. do 26. junija, drugi pa od 5. do 9. julija. Na teh izletih bodo rojaki obiskali Ljubljano, Postojno, Opatijo, Senj, Plitvice, Zagreb, Otočec, Bled in Bohinj. V juniju smo pozdravili na letališču Brnik tudi veliko skupino izletnikov Kluba slovenskih upokojencev iz Clevelanda. V začetku julija pa priredi skupinski izlet v domovino tudi Slovensko-ameriški radijski klub iz Chicaga. Enako pripravljajo skupinske izlete tudi druge slovenske organizacije iz ZDA.

V juliju pride na oddih v domovino skupina naših rojakov iz Holandije. Rojaki iz Belgije in Francije pa bodo seveda tudi prišli kakor prejšnja leta. Pripotovali pa bodo z avtomobili ali vlaki in se tako potem tudi vračali.

Z našimi rojaki, ki so na začasnem delu v raznih evropskih deželah, se pa kar večkrat srečujemo. Saj je razumljivo, da posebej še tisti, ki imajo doma družine, izrabijo kolikor je le mogoče proste dneve, da z avtomobilom »skočijo« pogledat k svojim in bodo tudi letne dopuste preživeli doma. Mnogi, ki so doma s podeželja, so svoje dopuste že planirali, da jih bodo izrabili takrat, ko bodo lahko pomagali doma pri košnji, žetvi ali trgatvi itd. Prav gotovo se bodo tudi ti, čeprav bodo svoje počitnice izrabili za delo, dobro počutili — saj bodo doma pri tistih, ki jih imajo radi.

Vsem rojakom, ki nas letos obiščete, želimo veliko prijetnega razvedrila in lepih sončnih dni.

Pozdravi iz Nürnberga

Letos februarja sem dobila Rodno grudo na ogled in sem jo takoj naročila, ker mi je zelo všeč. Razveselijo me vse novice in slike iz rodne kraja. V tujino sem odšla pred enim letom, pa ne zaradi skorje kruha, temveč zato, da bi si enkrat s svojimi prihranki ustvarila lepše življenje v domovini. Prve mesece me je zelo mučilo domotožje, zdaj pa je tudi to že prešlo. Vsake tri mesece se odpeljem domov na obisk.

V Rodni grudi mi zelo prav pride sestavek »Kako poveš po nemško«, saj si tako izpopolnujem svoje znanje. Želim, da bi še naprej ostala Rodna gruda tako lepa in zanimiva, kot je bila do zdaj. Prilagam razglednico Nürnberga, kjer živim, in pozdravljam vse sodelavce, bralce in prijatelje Rodne grude.

**Marija Dosler, Nürnberg,
Nemčija**

Dopisovanje

Že nekaj časa živim v tujini, v kraju, kjer živi zelo malo Slovencev in človek že skorajda ne sliši več materinske besede. Spoznal sem, da v tujini ni vse tako rožnato, kot se včasih o njej govori. Vse lahko premagaš, le te velike samote se ne da. Samotni so večeri in nedeljski popoldnevi. Pogosto razmišljam, čemu sem sploh odšel v svet, ali ni doma lepše.

Iščem si prijatelje po vsej širni zemeljski obli. Zelo bom vesel, če bom dobil kak odgovor. Odpisal bom vsakomur. Lep pozdrav vsem Slovincem po svetu.

**Branko Potočnik
Craisheimer strasse 65
717 Schwäbisch Hall
Deutschland**

Obiski

Rodna gruda mi je zelo všeč in vsak mesec komaj čakam, da pride. Tu živim že od leta 1912, moj mož, ki je umrl leta 1962, pa je prišel sem že leta 1910. Nikoli se nisva potujčila in pozabila govoriti slovensko. Moj mož je bil dvakrat na obisku v Sloveniji, leta 1956 pa sva bila skupaj. V letih 1963 in 1967 sem bila sama, letos pa grem spet. Če bo vse po sreči, se morda vidimo. Jugoslavija mi je zelo pri srcu, še

posebej pa Ljubljana in Gorenjska. Na svidenje!

Angela Voje, Brooklyn, N.Y., ZDA

Doma sem iz Prekmurja

Prosim vas, da mi ne zamerite, ker tako dolgo nisem plačala naročnine za Rodno grudo. Zelo rada jo berem, še posebej pa so mi všeč slike. Želim, da bi videla tudi kako lepo sliko iz mojega rojstnega kraja. Doma sem iz Prekmurja.

Marta Plivelič z družino

Že v tej številki prinašamo nekaj fotografij z vašega konca naše lepe Slovenije. Ne vemo, če smo vam s tem ustregli. Sporočite nam, sliko katerega prekmurskega kraja naj objavimo, radi vam bomo ustregli.

Kalifornija je čudovita

Ne zamerite, ker se dolgo nismo oglasili. Bili smo na dopustu v Kaliforniji. Z avtomobilom smo prevozili preko 6000 milj skozi Las Vegas v Mehiko, San Diego, Disneyland, Hollywood, San Francisco in nazaj v Kanado. Kalifornija je čudovita. V začetku marca je bilo že vse v cvetju — začelo se je že poletje. Z eno besedo — vse je bilo čudovito lepo, manjkalo je le nekaj — nismo bili na naši zemlji. Ko sva bila v lepem Hollywoodu, kjer dobiš vse, kar si poželiš, sem vprašala moža, če

bi bil srečen v tem kraju: Odgovoril je: »Ne! Zame je najlepše videti domovino, edino tam bom srečen, edino tam si želim živeti. Najlepše je doma, v rojstnem kraju, v okolici Murske Sobote.« Odločila sva se, da si ustvariva dom v naši lepi domovini.

Aleks Fujs, Brandon, Kanada

Kanadski rojaki

Rada bi si dopisovala s slovenskim rojakom v Kanadi. Stara sem 22 let in mi je dopisovanje konjiček.

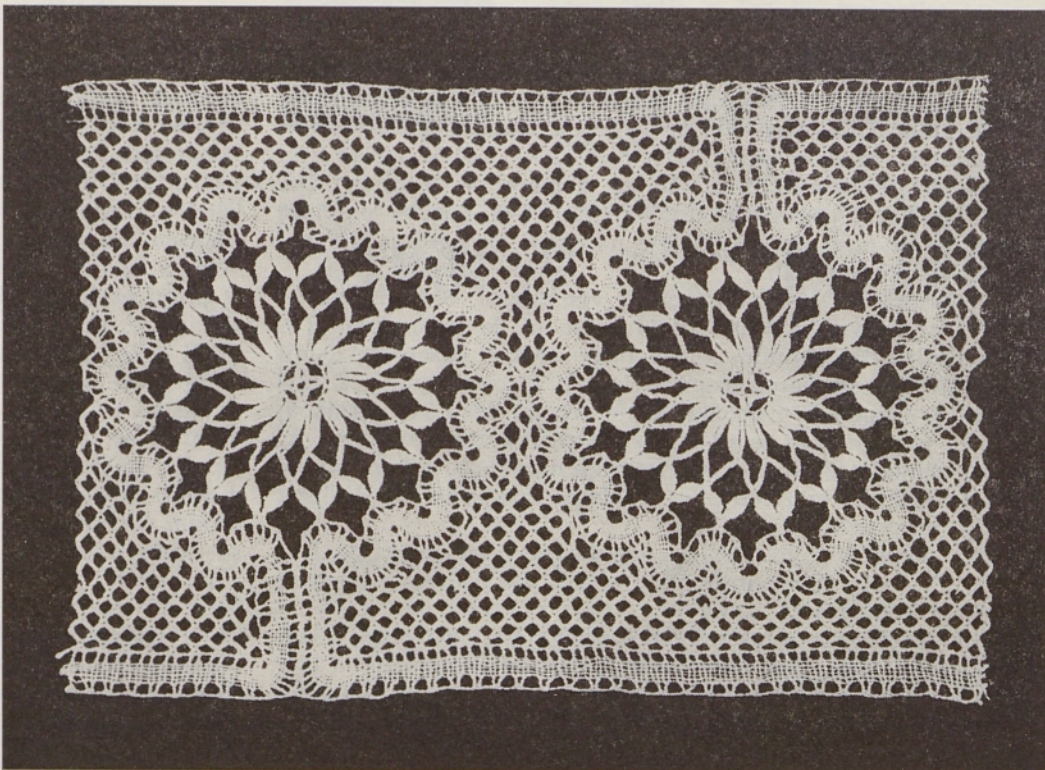
Hermína Farič

»Lisca«, Sevnica ob Savi

Zahvala

Letos 25. aprila je nepričakovano umrl moj dragi mož Anton Kropin. Bil je naročnik Rodne grude od leta 1955 in jo je z veseljem prebiral. Po Rodni grudi sporočam v svojem imenu in v imenu svojih otrok iskreno zahvalo vsem tukajšnjim rojakom, ki so v tako lepem številu spremili mojega moža na njegovi zadnji poti in mu darovali toliko cvetja.

**Antonija Kropin,
Bois le Roi, Francija**

Državni obiski

V začetku junija je bil na uradnem obisku v Jugoslaviji madžarski predsednik vlade Jenő Fock. Z jugoslovanskim premierom Mitjo Ribičičem sta se pogovarjala o gospodarskem in notranjepolitičnem razvoju obeh držav. Madžarska in Jugoslavija postajata vse pomembnejša gospodarska partnerja.

Na štiridnevnem uradnem obisku v Jugoslaviji je bil kanadski zunanji minister Mitchel Sharp, ki je pred odhodom iz Jugoslavije izjavil, da je bil z obiskom zelo zadovoljen. V skupnem poročilu je bilo med drugim objavljeno, da so odnosi in razumevanje med obema državama tudi v prid širši mednarodni skupnosti.

Na nekaj dnevnem obisku v Jugoslaviji je bil predsednik izvršne komisije Evropske gospodarske skupnosti Jean Rey. Pogovarjali so se o odnosih med Jugoslavijo in to gospodarsko skupnostjo, gosta pa je sprejel tudi predsednik Tito in mu podelil visoko jugoslovansko odlikovanje.

Na osemdnevnem obisku v Jugoslaviji je bila kot gostja predsednika Tita britanska princesa Margareta z lordom Snowdonom. Potem, ko si je ogledala nekatere beograjske znamenitosti, je princesa Margareta odpotovala v Makedonijo, kjer si je ogledala med drugim Ohrid in Črno goro. Obiskala je tudi nekatere kraje v Dalmaciji.

Tisa je poplavljala

Po katastrofalnih poplavah v Romuniji so se velikanske vode Tise privalile tudi v našo državo. Več kot 300 kilometrov dolge bregove Tise so okoliški prebivalci mrzlično utrjevali in tako z velikimi naporji uspeli preprečiti večjo katastrofo. Tisa je narasla na 897 cm, kar je 11 cm več kot je bila doslej njena najvišja gladina leta 1932. Iz najogroženejših krajev so prebivalce izselili.

Sodelovanje Renault-Litostroj

Tovarni Renault in Litostroj bosta skupno zgradili dva nova obrata v Ljubljani. V enem bodo od leta 1973 montirali letno 15.000 avtomobilov, v drugem pa bodo za potrebe francoske tovarne proizvajali letno 400.000 zglobov v vrednosti približno 10 milijonov dolarjev.

JAT v Avstralijo

Na letališču Brnik je 4. junija pristalo Jatovo letalo boeing 707, ki je pripeljalo 176 jugoslovanskih izseljencev iz Avstralije. Za pot v eno stran je letalo porabilo 27 ur. Letos bo JAT opravil še šest takšnih poletov, prihodnje leto pa namerava odpreti redno progo med Sidneyem in Jugoslavijo.

Škoda v Banjaluki je ocenjena

Posebna komisija zveznega izvršnega sveta je ugotovila, da skupna škoda, ki jo je povzročil lanski potres v Banjaluki in okolici presega 7150 milijonov dinarjev. Katastrofalni potres je poškodoval ali porušil 86.000 stanovanj, poškodovanih je bilo 566 šol, od katerih jih je bilo treba 83 povsem porušiti. Potres je močno poškodoval tudi mnogo zdravstvenih objektov, javnih zgradb in kulturnih ustanov, težko so poškodovani vodovod, kanalizacija in komunikacije. Med uničenimi zgradbami so medicinski center z vsemi bolnišničnimi objekti (približno 1300 postelj), gledališče in dom kulture v Banjaluki.

Prvi dolgoročni koncept razvoja Slovenije

Prvič v zgodovini slovenskega naroda so poslanci slovenske skupščine sprejeli koncept dolgoročnega gospodarsko-političnega razvoja Slovenije. Predsednik slovenske vlade Stane Kavčič je v uvodni obrazložitvi na seji skupščine poudaril, da smo v preteklih 25 letih postali srednje razvita družba in smo torej pred prehodom v visoko razvito industrijsko socialistično družbo. Načrt predvideva policentričen razvoj Slovenije, kar pomeni, da se bodo lahko uspešno razvijala vsa slovenska življenjsko sposobna središča. Načrt tudi predvideva, da bomo imeli leta 1985 v Sloveniji okrog 3.000 dolarjev nacionalnega dohodka. Podrobneje bomo o dolgoročnem načrtu Slovenije poročali prihodnjič.

Ljubljana v znamenju jazza

V letnem gledališču Križanke v Ljubljani je bil tridnevni mednarodni festival jazza. Nastopili so najboljši jugoslovanski jazz orkestri in tudi številni tuji, med katerimi je najbolj izstopal ansambel »Swingle Singers« iz Pariza.

Ameriški bančnik v Sloveniji

Na enodnevem obisku v Sloveniji se je 4. junija mudil predsednik Export-Import banke Henry Kearns iz Washingtona. S slovenskimi gospodarstveniki se je pogovarjal o razvijanju vseh oblik gospodarskega sodelovanja Slovenije z omenjeno banko.

Jubilej krvodajalcev

Pred 25 leti je začela v Ljubljani delovati prva slovenska transfuzijska ustanova. Ob tej priložnosti je bila slovesnost na zavodu za transfuzijo krvi, na proslavo, ki je bila ob tej priložnosti pa so povabili tudi številne krvodajalce. Najprizadevnejšim so podelili priznanja.

Slavnostne Dolenjske Toplice

V nedeljo, 7. junija so se v Dolenjskih Toplicah zbrali aktivisti Osvobodilne fronte slovenskega naroda, pridružili pa so se jim še številni bivši borci in domačini. Na slavnostnem zborovanju sta govorila Edvard Kardelj in Janez Vipotnik, predsednik republiške konference Socialistične zveze.

Župančičeve nagrade

V Ljubljani so 10. junija, na predvečer obletnice smrti pesnika Otona Župančiča, slavnostno podelili nagrade, ki nosijo njegovo ime. Te nagrade so predvsem priznanja in spodbude za dosežke pri kulturnem iskanju in snovanju.

Letos so nagrade prejeli: Lutkovno gledališče Dravljje iz Ljubljane za svoje kvalitetne predstave v zadnjih letih, pisatelj Peter Božič za roman »Na robu zemlje« (odlomek je bil objavljen tudi v Rodni grudi) in za dosedanje umetniško delo, arhitekta Svetozar Križaj in Jože Kregar za uspešno realizacijo projekta preureditve pritličja hotela »Slon« v Ljubljani, slikar Štefan Planinc za dela iz zadnjega časa, in pianistka Dubravka Tomšič-Srebotnjakova za dosedanje umetniške dosežke in prispevek k ugledu glasbenega življenja v Ljubljani.

Nova podoba Portoroža

Sonce, morje, počitek

počitnice

Naše turistično poletje — za

V poletnih mesecih so naše ceste še posebej polne avtomobilov z domačimi in tujimi oznakami. Če bi med tujimi avtomobili hoteli šteti dežele, od kod vse so prišli, bi morali kar dolgo šteti. Jugoslavija je vse bolj znana in priljubljena kot turistična dežela. Ne samo zaradi lepih krajev, tudi zaradi domačnosti in gostoljubja se turisti radi vračajo letovat v naše kraje.

Naša dežela se je letos dobro pripravila na svoje turistično poletje. Mnogo cest je obnovljenih, pa tudi novih je precej. Prometne zveze s trajekti, ki vozijo med otoki

na Jadranu in obalo, so izboljšane. Domačim in tujim turistom bodo dobrodošle tudi ladijske zveze med našo in italijansko obalo ter novo letališče v Zadru. V naših obmorskih krajih so spet zrasli številni novi hoteli, moteli, trgovski in drugi objekti. Poglejte samo najnovejšo fotografijo znane letovišča ob slovenski obali Portoroža. Kako drugačna je od tiste, ki smo jo objavili na naslovni strani letošnje aprilske izdaje Rodne grude. Tista je bila izpred nekaj let. V zadnjem letu pa so v Portorožu novi hoteli in drugi turistični ob-

Zadar

Avtokamp v Strunjanu

počitnice

vsakogar nekaj

jekti popolnoma spremenili podobo tega letovišča.

V naših letoviščih boste našli zabave in razvedrila, če si to želite. Če pa vas žeja po miru, soncu in počitku, poiščite manjše kraje ali pa se odločite za letovanje v naših gorah.

Mnogi so se odločili, da prežive nekaj svojega oddiha v katerem naših znanih zdravilišč. Teh se v naši deželi res ne manjka in se bo kar težko odločiti — ali za Dolenjske, ali za Šmarješke, ali za Čateške ali za Moravske toplice ali pa morda za zdravilišče Dobrno, za Ra-

densko Slatino ali za Rogaško Slatino. Veliko je tudi tistih, ki bi radi obiskali in si ogledali čim več domačih krajev. Posebej to velja za rojake, ki so prišli po dolgih letih in so pripeljali s seboj katerega od svojih otrok ali vnukov. Z avtomobilom bodo šli na izlete križem po domači deželi — po Dolenjski, po Beli krajini, po Gorenjski, Notranjski, Primorski, po Štajerski, po Pomurju, pa tja do morja in še dalje na obisk v sosednje jugoslovanske republike. Želimo vam prijetna potovanja, sonca in dobre volje!

Taborjenje pod Golico

Ljutomer nekoč

Predsednik Ljutomerske občine Ivo Šunak (desno)

VESELA PRLEKIJA VABI

Boro Borovič

...in Ljutomer danes

Če se komu nenadoma zazdi življenje temno, naj se odpravi v Prlekijo! Pravijo, da pod našim soncem zlepa ne bi našli tako veselih ljudi, kot so Prleki, ki poznajo lek za še tako žalostno srce. Zato ni zvita iz trte trditev, da so v idiličnem svetu med Muro in Ljutomerom ter slikovitimi ljutomerskimi goricami poznali turizem že naši predniki, ki so, mimogrede povedano, dobili na svoja pleča tudi tujo gospodo. Nemški mogočniki so namreč zasedli s svojimi zidanicami najlepše vinske vrhove in se tam bohotili vse do zadnjih dni druge svetovne vojne.

Ljutomerčanom je ob rojstvu nove Jugoslavije predla trda. V deželici obubožanih kmetov in viničarjev so tedaj začeli bitko za lepše življenje in kdor danes obišče Prlekijo, bo komaj še spoznal sledove preteklosti.

Ljutomer, občinsko središče z 2500 prebivalci, je samo še v svojem središču podoben nekdanjemu Lotmerku, zakaj obdajajo ga sama nova stanovanjska naselja, na robu mesta pa se uspešno razvijajo majhna in velika podjetja, kjer si služi svoj vsakdanji kruh že nad tri tisoč domačinov. Tudi kmetje, ki hitijo s časom, veliko prispevajo v skupno blagajno. Plodna zem-

lja na Murskem polju namreč bogato vrača delo pridnih rok.

Resda je narodni dohodek na prebivalca v ljutomerski občini še razmeroma nizek, toda gospodarska moč te majhne komunalne skupnosti se hitro krepi in po standardu Prleki nikakor niso več na zadnjem mestu.

ODPRTO OKNO V SVET

Resnici na ljubo je treba povedati, da je bila ljutomerska občina vse do leta 1960 domala odrezana od sveta. Ne v pravem smislu besede, vendar so slabe makadamske ceste, ki prav nič ne privlačijo motoriziranih gostov, postavile nekdanjo slavo Prlekije z njenimi vinskimi holmi, konjskim športom in drugimi mikavnostmi na kocko.

Potem se je odprlo. S pomočjo širše družbene skupnosti in z lepim lastnim deležem so dobili najprej sodobno asfaltirano cesto z obmejno Radgono in Radenci, kmalu zatem še prek novega mostu čez reko Muro pri Veržaju povezavo z Mursko Soboto in Lendavo in nazadnje z Ormožem in Ptujem v notranjost Slovenije. Prav te dni v začetku junija, ko obhajajo v Prlekiji občinski praznik, v spomin na prve upornike proti okupatorju, bodo odprli sodobno cesto tudi proti Čakovcu na hrvatski strani.

Če je torej turizem spet dobil krila, potem je to na prvem mestu zasluga obnovljenih cest, ki so spodbudile Prleke, da so začeli oživljati stare, tradicionalne prireditve. Posebno vlogo je spet dobil konjski šport in na novem ljutomerskem hipodromu tekmujejo ob iskrih ljutomerskih kasačih vsako leto večkrat konji najbolj znanih konjeniških klubov iz vse Jugoslavije.

Tudi slikoviti vinski vrhovi s slovitim Jeruzalemom in Železnimi dvermi v ljutomerskih goricaх se vse bolj spreminjajo v zelo obiskovane turistične točke. Celozima ne pomeni oddiha za domačine, zakaj tuji lovci prihajajo vse bolj množično v bogata lovišča v svetu ob Muri.

Priroda pa je Prlekom dokazala svojo naklonjenost tudi z bogatim vrelcem termalne vode, ki so jo odkrili v Banovcih pri Ljutomeru. Tu urejajo sedaj s pomočjo zdravilišča Radenska sodobno kopališče, kjer se od zgodnje pomladi do pozne jeseni zbira staro in mlado.

PRIREDITVE NA TEKOČEM TRAKU

Ljutomer, ki slovi že od nekdaj po razvitem kulturnem amaterizmu, je pogostokrat prizorišče raznih prireditev, med ka-

Nadaljevanje na 10. strani

Slovita ljutomerska vinska klet

Ko dozori v ljutomerskih goricaх grozdje

Jeruzalem, srce Prlekije

Brez harmonikarja in gibanic pa ne gre

Maja imajo v Veržeju »dan narcis«

Nadaljevanje z 9. strani

terimi pritegnejo največ obiskovalcev nastopi prizadevne dramske skupine. Tudi gimnazijci (pred leti je dobil Ljutomer gimnazijo) in gojenci glasbene šole, pa znana ljutomerska godba na pihala in številni drugi polnijo seznam kulturnih in drugih prireditev, ki jih je veliko dobilo mesto tudi v turističnem koledarju.

Ves mesec maj mineva v znamenju veržejskih prireditev. Tradicionalni »mesec narcis«, ki privablja na bogato narcisno polje pri Veržeju množico domačih in tujih obiskovalcev, je že postal znan po znamenitih kulturnih, športnih in zabavnih dogodkih.

Tudi v Ljutomeru poleti ne spi. Poleg konjskih dirk in drugih prireditev, je posebno mikavna za goste »Poletna noč«, ki jo priredijo vsako leto proti koncu junija ob ljutomerskih ribnikih. Tu so pred kratkim uredili tudi sodobno kopališče.

Prava posebnost Prlekije je postal »Kmečki bal« v Križevcih pri Ljutomeru. V tem velikem ravninskem kraju obujajo na tej prireditvi sredi meseca avgusta stare in že pozabljene običaje. Kmečki poročni obred prednikov in povorka kmečkih voz okoličanov, ki se pojavijo v narodnih nošah z že zdavnaj pozabljenimi grbi posameznih krajev, je res prava poslastica za turiste, ki v času tega slavlja oblegajo ta gostoljubni kraj.

Še in še bi lahko naštevali pridobitve Prlekije na področju turizma, ki je za prirojeno veselost in šegavost prebivalcev te lepe pokrajine skrojen kot po meri. S tem, da so znali združiti staro in novo v pisan mozaik resno-veselih dogodkov, so Prleki potrdili smisel za napredek svoje pokrajine, ki doživlja pravo pomlad ob odprtih mejah s sosednjo Avstrijo in Madžarsko.

Dom kulture v Ljutomeru

Precej deklet dela v tekstilni industriji

Jeseni v prleških goricah

Suha krajina le ni tako suha

Njive pridobivajo z razstreljevanjem

Tla v Suhi krajini so apnenčasta z vsemi značilnostmi krasa, le da je sloj zemlje, ki je rdeča in rodovitna, debelejši kot v drugih podobnih pokrajinah. Tudi padavin je precej, vendar te skozi porozna tla hitro izginejo v globino, saj ta predel slovi po globokih kraških jamah. Spominjam se, ko smo pred leti raziskovali brezna v okolici Hinj, da smo v treh dnevih našli kar sedem globokih brezen, od katerih se je Rzarjevo s 109 metri globine uvrstilo na prvo mesto v Suhi krajini.

Tokrat me je v bližini Hinj ustavila na cesti rdeča zastavica, pravzaprav možakar, ki je mahal z njo. Pojasnil mi je, naj nekoliko počakam, ker za bližnjim ovinkom razstreljujejo. Toda kaj? »Njivo,« mi je hladnokrvno pojasnil. Mislim sem, da brije norce, kje na svetu pa razstreljujejo njive. Ko je videl moj nejeverni obraz, se je na široko razgovoril: »Veste, naše njive so kamnite, pa ne da bi kamenje ležalo na njih, skale gledajo iz zemlje, skale med katerimi je rodovitna prst. Ponekod moramo obdelovati njivo, kjer ni meter razdalje med dvema skalama. To je bilo treba doslej vse z motiko in lopato.« Počasi sem začel doumevati, zakaj Hinjci razstreljujejo njive. Zgovorni možakar pa je nadaljeval: »Malo se je pridelalo in veliko

nadaljevanje na 12. strani

Žužemberk ob starem mostu čez Krko je največji kraj v Suhi krajini. Razvaline nekdanjega mogočnega gradu Turjaških grofov še danes dajejo pečat njegovi podobi. Po dolini je skozi stoletja tekkel promet od Novega mesta čez Bloke proti Trstu. Vodno moč Krke so uporabljali v razne namene. Pod gradom še stojijo stavbe nekdanje papirnice, v njih je pred vojno delala usnjarna, ki se je med vojno spremenila v obrat za partizansko vojsko. Ko je stekla cesta po temeniški dolini in z njo železnica, se je Žužemberk osamil. Med vojno je bil večkrat sredi hudih borb. Pri bombardiranju je bil skoraj uničen. Zdaj so domovi spet obnovljeni. Precej domačinov je zaposlenih v obratu tovarne Iskra iz Kranja, ki izdeluje v Žužemberku keramične kondenzatorje. Nad krajem je lep spomenik borcem, ki jih je v bojih za Žužemberk padlo okrog osemsto.

Žužemberk je oddaljen od Ljubljane 55 km, od Dolenjskih Toplic 16 km in od Novega mesta 24 km. Z Ljubljano in Novim mestom ima redne dobre avtobusne zveze. V krajevni gostilni so tudi prenočišča za goste. Turistično društvo pa izdaja ribiške dovolilnice za ribolov na Krki.

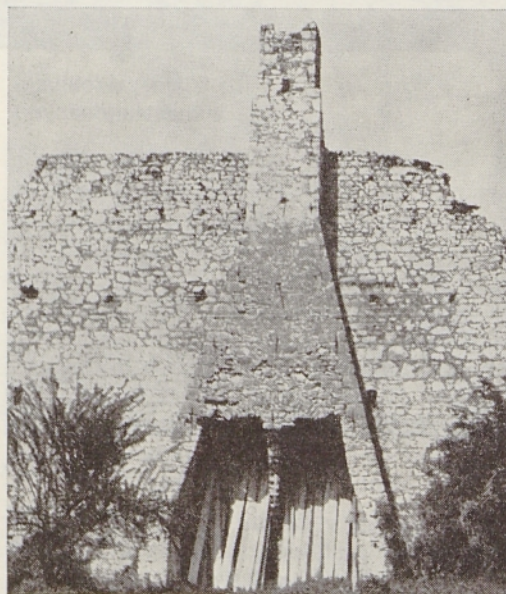
Če natančneje gledamo zemljevid Dolenjske, bomo opazili, da v njenem zahodnem delu ni modre barve, s katero je označena voda. Kot bi odrezal: vzhodni del pokrajine, kjer je potočkov in rečic na pretek, nato pa velik kompleks ozemlja brez vode. Čeprav je tudi ta del Dolenjske večinoma zelen, travnat in gozdnat, se ga je prijel pokrajinsko ime Suha krajina. Meje geografi postavljajo precej različno, nekateri kar daleč na oba bregova gornjega toka Krke, ki je edina reka skozi Suho krajino. Geografska delitev pa za nas ni važna. Ogledal sem si kraje kjer je pač nanoslo.

Od skupine zaselkov, ki se skupno imenujejo Krka in kjer pri zaselku Gradiček začenja tok te najbolj znane dolenjske reke, se asfaltirana cesta spušča vse niže, vendar visoko po rečnem bregu. Krka si je v tisočletjih izdolbla globoko, pa izredno slikovito sotesko. Marsikje se preliva preko brzic, marsikje jo zajame jez in požene na mlinsko kolo, ob njej so tihi kotički, ponekod celo stilne počitniške hišice, ki se ogledujejo v smaragdno zeleni vodi. Kdor ni videl doline Krke, ta ne pozna Dolenjske. Kraji bi bili pusti brez te reke, ki vsako leto privablja več turistov. Nekateri se kopajo, drugi čolnarijo ali lovijo ribe, tretji pa iščejo oddih med slikovitimi vasicami, razmetanimi po bregovih, v gozdičkih, ali zidanicah, kjer so sodi skoraj vedno polni.

Mnogokje so stare raztrgane bajte
zamenjali novi domovi

Ostanki starega plavža v Dvoru
pri Žužemberku

Mlinom ob Krki, ki meljejo vse žito
iz Suhe krajine, bo sčasoma odzvonilo

je bilo dela. Oče so bili s tem kar zadovoljni, nekaj nas mlajših pa ne. Zakaj ne bi tudi mi svojih njiv orali, smo rekli in sklenili, da bomo skalovje precej globoko razstrelili in kamen pobrali iz zemlje, na njegovo mesto pa od drugje navozili rodovitno prst. Zaenkrat bo veliko dela, ki se skoraj ne izplača, bo pa potem za vedno mir.«

Tako s suhokranjskimi njivami, ki so večinoma posejane s skalami. Nekateri so se že znašli in jih začeli odstranjevati.

Vendar Suha krajina že nekoč ni temeljila na samem kmetijstvu. Tu so bili gozdovi, v rdeči kraški zemlji pa mnogo lahko dostopne železove rude. Arheologi so odkrili, da so se prvotni prebivalci verjetno že kmalu po odkritju železa ukvarjali z železarstvom, v rimskih časih pa so obratovala po Suhi krajini za takratne čase izredno moderne kovačnice.

Časi, ko je pri fužinarstvu že služila kot glavni pogon voda, so namestili železarsko industrijo na breg Krke, kjer so v 19. stoletju postavili dvojne velikih fužinarskih obratov, in sicer pri Zagradcu in v Dvoru pri Žužemberku. Na te čase spominja danes ime vasi Fužine. Zlasti so razmahnili železarstvo grofje Auerspergi, saj je v prvi polovici 19. stoletja njihova tovarna zaposlovala 200 delavcev, veliko pa je bilo še rudarjev in voznikov, ki so vozili rudo iz notranjosti do reke. Razni stroji, železni mostovi in orožje iz Suhe krajine je slovelo daleč naokrog. Ko pa je v drugi polovici 19. stoletja zrasla močna industrija tudi drugod, je začelo železarstvo v Suhi krajini zaradi neugodne lege in zaradi slabih prometnih zvez hirati. Čeprav je bilo železarstvo razširjeno tudi po notranjih vaseh in z močno tradicijo, se ni moglo dolgo upirati. Leta 1893 je ugasnil plavž, ki ga v Dvoru lahko vidimo ob cesti. Na železarske čase pa še danes spominjajo velike poseke v notranjosti, saj je bil bukov gozd idealen za pridelavo oglja.

Tudi mlinom ob Krki, ki so nadomestili železarne, bo kmalu odklenkalo. Tistim mlinom, ki dajejo dolini domačnost in toplino. Doslej so vozili vanje žito iz cele Suhe krajine, saj vodnega pogona ni bilo drugje, dandanašnji pa ga že nadomeščajo z električno energijo.

TUDI TU LJUDJE ZAPUŠČAJO KMETIJE

Pomudimo se še pri gozdovih, ki so bili nekoč važen vir oglja. Gozdovi pokrivajo 60 odstotkov površine, vendar ne nudi mnogo zaslužka, ker je večinoma slab, bukov, leščevje in breze. Kar posekajo, gre za drva. Travniki, poraščeni z leščevjem in nametani s skalami, pa so večinoma pašniki.

Kljub temu je Suha krajina izrazito kmetijsko področje, saj ponekod živi od kmetijstva devetdeset odstotkov prebivalcev. Močna je živinoreja, poljedelstvo in vinogradništvo pa marsikje opuščajo. Že v prejšnjem stoletju so se ljudje odseljevali v Ameriko, tudi zdaj odhajajo v mesta, kjer poiščejo zaslužek v industriji, ali pa v Nemčijo in druge evropske države.

Čeprav mnogi trdijo, da je Dvor pri Žužemberku središče Suhe krajine, pa je sam Žužemberk največji in obenem glavni kraj. Kraj je bil naseljen že v prazgodovini in potem v rimskih časih, ko je šla tu skozi cesta v Trebnje. Tudi kasneje v srednjem veku se je razmahnil, saj ga Valvazor navaja kot močno obrtniško središče. V fevdalnih časih je cvetel kot le kaj, saj je nadzoroval važno prometno pot. Imel je mogočen grad, plemiči so pobirali mitnino. Grad je že pred vojno propadal, vojna pa ga je temeljito uničila, saj je med NOB precej trpel, med drugim tudi letalske napade.

Ko pa so se tovarniki in drugi promet začeli posluževati poti po dolini Temenice, je tudi moč Žužemberka upadla. Ker ni bilo pogojev za razmah raznih gospodarskih panog, se Žužemberk ni razvil v mesto, ampak je ostal na ravni trga, večje vasi. Danes ima le še okrog 700 prebivalcev, kar je manj kot pred tridesetimi leti. Drugi kraji v Suhi krajini so manjši, po holmih razmetane in ob cestah razvlečene vasi, skozi katere se vijejo makadamske ceste. Tujci so v notranjosti pokrajine redke pojav, saj tam nimajo česa iskati. Turizem razen ob Krki sploh ni razvit. Vendar pa je Suha krajina zanimiva, tudi njen notranji del okrog Hinj, Žvirč, Ambrusa, Strug in drugih vasic, zlasti je zanimiva, če je ne opazujemo s ceste.

Peljal sem skozi te vasi, kjer je še precej razdrapanih bajt pa tudi nove in moderne hiše niso redkost. Je že res, da si vsak prebivalec kroji deželo po svoje. Če mu domača zemlja ne da dovolj, gre iskat drugam. In Suhokranjci kaj radi odhajajo.

Slike po vaših željah

Danes za Belokranjce

V pismih, ki jih prejemamo, je veliko želja, da bi v Rodni grudi objavili slike domačih krajev, ki so vam posebej dragi. Vse si za-
pišemo in tudi zapomnimo ter vam po najboljši volji skušamo ustreči.

Na tej strani danes objavljamo nekaj slik iz Bele krajine. Žal jih zaradi pomanjkanja prostora nismo mogli objaviti več. Posebej pa bomo prav gotovo razveselili naročnico, ki nas je prosila za objavo slike njene rojstne vasi Otovec in viadukta pri Otovcu, ki je bil med zadnjo vojno porušen in nato obnovljen v prvih povojnih letih. Ostalim Belokranjcem sporočamo, da imamo pripravljenih za objavo še precej lepih slik iz Bele krajine.

Tudi na drugih straneh te dvojne številke revije bodo mnogi našli slike svojih domačih krajev. Ostali pa pridejo na vrsto v prihodnjih mesecih.

Partizanski spomenik pred Dragatušem

Sadinja vas pri Semiču

Lojze Krakar

Krik

Bela Krajina

Tu se sam Bog je zmotil kakor
človek
(morda je bil takrat res tak kot
človek):
namesto kruha dal ljudem je vino,
namesto doma culo za v tujino.
Veliko kamenja jim dal je in otrok
in polno lačnih ust in praznih rok
in sonca dosti več, kot potrebuje
ga človek, da do groba pripotuje.

Viadukt pri Otovcu

Pomenek s Štangarji

Prijazna vasica Štanga pri Litiji leži na prisojnem pobočju 501 meter nad morjem. Domačini so še nekdam iskali delo na tujem. Precej jih je tudi v Ameriki. V Euclidu v predmestju Clevelanda, ki mu pravijo ameriška Ljubljana, žive Marnovi, po domače Jožmanovi s Štange in štangarski sorodniki Elise Simčič in Mildred Hoering. Izseljenci s Štange pa so raztreseni tudi po Kansasu in Floridi. V Kaliforniji v ZDA pa živi marljiva družbena delavka Francka Vehar po rodu z Rašice in njen mož Jakob. Iz štangarske okolice iz vasi Dragovško je tudi znana Gorshetova družina v Clevelandu. Še in še bi lahko štel, da bi naštel vse, ki so odšli po svetu iz male hribovske vasi Štange, a se je še vedno radi spominjajo in žele izvedeti čimveč novic iz domačega kraja. Vsem tem bi rad pripovedoval o mojem obisku na Štangi.

V Štangarskih Poljanah pri odcepu sem zavil na cesto, ki pelje skozi Mahličevino do prijazne Štange, ki je sedaj priljubljen turističen kraj. Počil sem se v gostilni pri Marnovih, kjer so mi ponudili pravi domači sir, kruh in dolenski cviček. Greli smo se pri topli kmečki peči in kramljali. Štangarji pravijo, da je sedaj prvo česar se bodo lotili, obnovitev in preureditev stare šole. Mnogi mislijo celo na novo

šolsko poslopje. Le o prostoru se še niso zedinili. Starši iz Velike in Male Štange ter Koških Poljan bi radi imeli šolo v Veliki Štangi, prebivalci Jastrebnika in Volčje jame pa šolo v dolini v Štangarskih Poljanah, blizu križišča pri kmetu Menegali. Tam je zdaj odkupna postaja za sadje, zlasti češnje, za gozdne sadeže, za sveže in suhe gobe in za zdravilna zelišča. Prav tiste dni, ko sem bil na Štangi, so pokopali Pavla Marolta, po domače Jožmana, znanega čebelarja, sadjarja in naprednega kmetovalca, ki ima v Ameriki precej sorodnikov. Najbrž jih zanima, kaj je Jožmanova družina doživela med vojno. Ko je odšel Jožmanov edinec Viktor k partizanom, je bila družina v stalni nevarnosti. Nemci so nenehno prežali nanje. Nekega dne je nemška patrulja odvela gospodarja Jožmana na Prežganje, da bi ga zaslišali in obsodili.

Pod Jančami pri Lanščarju pa so nemško patruljo napadli partizani. V boju je padlo nekaj Nemcev, nekateri so zbežali, oče Jožman pa je bil rešen. Partizani so dobro poznali Jožmana in njegovo družino, saj so pri njih vedno dobili zatočišče, kadar so prišli lačni ali prezeblji. V njegovi hiši je čakal na partizansko vozo tudi znani aktivist in prvoborec Litijan Franc Gorenc. Nemci so ga iz ječe v Spittalu na

Štanga pri Litiji

Koroškem peljali v litijske sodne zapore. Na železniški postaji na Savi pri Litiji pa je Gorenc Nemcem ušel iz vlaka. Mohorjev iz Gornjega Loga ga je ponoči prepeljal čez reko Savo in bil je rešen. Potem, ko so partizani rešili očeta Pavla, so spravili družino čez italijansko mejo v Stično, kjer je bilo skrivno taborišče za preganjane partizanske starše. Po dobrem mesecu so Nemci začeli z ofenzivo na Stično. Jožmanovi so se spet vrnil na Štango. Toda domov v svojo hišo si niso upali. V bližnjem gozdu so skopali jamo. Vhod so prekrili z deskami in ga skrili z vejami. O teh težkih dnevih svojega življenja je pokojni Jožman takole pripovedoval:

»Živel smo v podzemeljski jami v hribu Nogradi, kjer so bili pred sto leti vinogradi, kot preganjana divjad. Ob hajki pa so Nemci naše skrivališče vseeno odkrili. Ženo, dve hčerki in mene so odveli v litijske sodne zapore, kjer so nas strahovito mučili. Še se mi na glavi pozna, kje so me topli, lasje mi tam ne rastejo več.«

Jožmana so na zadnjo pot spremili mnogi prijatelji in domačini. V slovo pa mu je spregovoril Franc Gorenc.

Očeta Jožmana, ki je v svojem življenju mnogo pretrpel, se bodo spominjali še pozni rodovi. Bil je napreden mož in zgled kmečkega gospodarja.

Na lepi domačiji v dolini pod štangarsko cerkvico gospodari zdaj sin Viktor. Čas gre nezadržno. Stari umirajo, na njihova mesta pa stopajo mladi, ki so zoreli in se kalili v težkih časih vojne.

Otovec pri Črnomlju

se ozira prek meja

Kako naj Slovenija najde svoje gospodarsko mesto v več kot hitrem in dinamičnem utripu svetovnega gospodarstva v prihodnjih desetletjih? Tako se zdaj sprašujejo tisti, ki hočejo republiko, ki ima samo milijon prebivalcev in še slabega tričetrt povrh — torej le toliko, kot eno samo vlemesto — načrtovati razvojne obrise za prihodnost. Pri takšnih razmišljanjih o prihodnosti je očitno, da Slovenija nikakor ne bo smela obdržati dediščine preteklosti. Nikakor ne bo smela ostati na gospodarskem prizorišču sedanja množica majhnih in med sabo le šibko povezanih podjetij. Integracija preštevilnih gospodarskih organizmov bo zato več kot nujna, da bi bil korak v prihodnost lahko uspešen. Razveseljivo pa je, da je integracija gospodarstva vendarle že postala stvar sedanjosti in ne samo potrebe prihodnosti.

IMENA SLOVENSКИH PODJETIJ VSE BOLJ ZNANA V SVETU

V minulem letu je prišlo v Slovenijo do 54 pripojitev in do dveh spojitvev gospodarskih organizacij. Razlika med obema pojmom seveda vsebinsko ni tako pomembna, vendar pa število pripojitev kaže, da so se pri integracijah po večini šibkejšje organizacije zatele pod poslovno okrilje močnejšega podjetja. To je pri tem tudi obdržalo svoje prejšnje ime. Seveda pa za krepitev gospodarske moči niso pomembne samo takšne integracije, ko se fizično združuje več poprej samostojnih organizacij. Gospodarsko moč prav tako krepijo tudi proizvodne kooperacije in druge oblike poslovnega povezovanja in sodelovanja s partnerji po Jugoslaviji in drugje po svetu.

V Sloveniji bi med velika podjetja morda lahko uvrstili nekaj manj ko 15 % vseh gospodarskih organizacij. Ta podjetja pa ustvarjajo kar 56 % vsega dohodka, zaposlujejo 51 % vseh delavcev in prodajo na tuja tržišča kar 63,3 % vsega blaga, ki gre iz Slovenije v prodajo prek jugoslovanskih meja. Vrednost blaga, ki ga ta podjetja izvozijo iz Jugoslavije, v večini primerov presega milijon dolarjev letno. Seveda je tudi dolga vrsta takšnih podjetij, katerih izvozna vrednost presega letno dva, tri ali pa tudi pet milijonov dolarjev. Omenili bomo samo tista, ki so lani z izvozom prekoračila pet milijonov dolarjev. To so tovarna zdravil Krka v Novem mestu, to-

varna motornih koles in avtomobilov Tomos Koper, Rudnik živega srebra v Idriji in Cinkarna v Celju. Tri podjetja pa so lani z izvozom presegla celo 10 milijonov dolarjev. To so industrija aluminijastih polizdelkov »Impol« Slovenska Bistrica, Tovarna glinice in aluminija Kidričevo in podjetje elektronske industrije »Iskra« v Kranju. Seveda smo pri tem naštevanju imeli pred očmi samo proizvodna podjetja. Če bi upoštevali tudi zunanjetrgovinska podjetja, bi bil seznam teh velikanih, katerih ime je poznano tudi na svetovnih tržiščih, veliko daljši.

Slovenska zunanjetrgovinska podjetja imajo namreč izredno pomembno mesto na jugoslovanskem prostoru. Da bi bilo s podatki to mogoče bolj nazorno podkrepiti, naj mimogrede omenimo, da je dalo v lanskem letu slovensko gospodarstvo približno 15 % vse jugoslovanske proizvodnje in pri tem prodalo iz Jugoslavije skoraj 19 % vsega blaga, ki je šlo iz države na tuja tržišča.

UGODNI IZGLEDI ZA PRIHODNOST

V gospodarstvu pa je seveda najpomembnejše to, koliko uspešna so podjetja. Slovenska zunanjetrgovinska podjetja pa so uspešna in kažejo veliko poslovno silo ter razmah. Tako ima recimo Slovenija največje zunanjetrgovinsko podjetje lesne stroke v državi, ki samo dosega kar tretjino skladov oziroma profita zunanjetrgo-

vinskih podjetij lesne stroke v državi. V kemični stroki opravijo slovenska zunanjetrgovinska podjetja kar polovico vsega prometa v Jugoslaviji. Tretjino jugoslovanskega prometa imajo tudi slovenska zunanjetrgovinska podjetja, ki se ukvarjajo s prometom z izdelki kovinsko-predevalne industrije in metalurgije in s prometom s tekstilnimi izdelki.

Zakaj smo posebej omenjali trgovinske povezave industrijskih in zunanjetrgovinskih podjetij iz Slovenije s tujimi deželami? Prav zaradi tega, ker so takšne povezave že same po sebi znamenje dokaj visoke stopnje produktivnosti in znamenje sposobne proizvodnje z moderno tehnologijo. Takšna proizvodnja pa seveda ne dopušča zaprtosti v ozke državne meje in zahteva široko proizvodno povezovanje s partnerji po svetu. Brez izmenjavanja izkušenj in tehnologije v obliki licenc in pogodb o »know how« in brez kooperacijskega sodelovanja s tujimi podjetji, si seveda slovenski proizvodi tudi ne bi mogli utirati poti na tuja tržišča.

Če hočemo iz dolge vrste povezav slovenskih podjetij z domačimi podjetji v državi in še posebej iz povezav slovenskih podjetij s tujimi podjetji izluščiti le najpomembnejše primere, so ti toliko ilustrativni, da pridemo do spoznanja, da je bilanca dokaj razveseljiva. Slovensko gospodarstvo torej na področju integracijskih povezav vendarle doživlja napredek. Človek dobi občutek, da morda postajajo tudi iz bojazni, da majhno slovensko gospodarstvo ne bi zapravilo ugodnih izgle-
dov za prihodnost, tokovi na tem področju hitrejši.

Če pobrskamo le med integracijskimi povezavami, do katerih je prišlo v minulem letu, potem kaže vsekakor na uglednem mestu omeniti združitev vseh treh slovenskih železnar: Jesenice, Štore in Ravne. Omeniti je treba tudi desetletno kooperacijsko proizvodnjo, ki jo je podjetje Litostroj zasnovalo s francosko firmo Re-

nault za kooperacijsko proizvodnjo avtomobilov v Ljubljani.

Mlada in hitro razvijajoča se Industrija motornih vozil v Novem mestu je s švedsko firmo Scandinavian Caravan Center sklenila pogodbo o dobavi 20.000 avtomobilskih prikolic v vrednosti 22 milijonov dolarjev; Strojna tovarna iz Trbovelj je na Madžarsko in Poljsko prodala licenco za proizvodnjo jeklenih jamskih podpornikov za rudnike; Tovarna železniških vozil iz Maribora, Metalna iz Maribora in proizvajalec prikolic za tovrne avtomobile ITAS iz Kočevja, so ustanovili konzorcij za proizvodnjo kontejnerjev; Tovarna Rog — na evropskem trgu vse bolj znan proizvajalec dvokoles — je v podjetju Intervelo iz Lichtensteina našla zastopnika za prodajo dvokoles na zahodnoevropskem trgu.

Izredno pomembne so tudi nove poslovne zveze, ki jih je sklenilo podjetje Gorenje iz Velenja. To podjetje se je v pičlih nekaj letih uveljavilo na tujem trgu in v Jugoslaviji z gospodinjskimi aparati, vse od štedilnikov, pa prek hladilnikov in pralnih strojev. V kratkem pa bodo iz tovarn tega podjetja prišli na trg tudi barvni televizorji. Ambicije tega proizvajalca gospodinjske opreme, ki je lani sklenil kooperacijsko pogodbo z dansko firmo Danfos za skupno proizvodnjo hladilnikov, pa skoraj ne poznajo meja. V podjetju namreč napovedujejo, da bo njihova letna vrednost izvoza že v nekaj letih presegla 50 milijonov dolarjev.

Še in še bi lahko naštevali in omenili nove povezave združenega podjetja Iskra s tujimi partnerji; omeniti bi morali, da se je prvi in najstarejši proizvajalec elektromotorjev v Jugoslaviji lani pripojil k podjetju Gorenje, omeniti bi morali, da se je italijanska firma SNIA — VISCOSA iz Milana skupaj z nekaterimi slovenskimi papirnicami odločila sofinancirati povečanje tovarne celuloze v Medvodah; omeniti bi morali, da se je tovarna gumijevih izdelkov sporazumela s podjetjem Volkswagen in z avstrijsko tovarno avtomobilskih gum Semperit za dolgoročno proizvodnjo avtomobilskih gum za omenjeni dve podjetji, omeniti bi morali pogodbo ljubljanske tovarne hranil Kolinska s svetovno znano tovarno Knorr o proizvodnji jušnih koncentratov v Jugoslaviji itd.

SLOVENSKI TRGOVSKI GIGANTI

Nikakor pa pri ocenjevanju integracije v slovenskem gospodarstvu ni mogoče mimo tega, kar so dosegli nekateri trgovski

V koprski luki

giganti. Slovenijales, katerega letna vrednost prometa presega 100 milijonov dolarjev ima zdaj dve svoji firmi tudi že v Franciji, po eno pa v Veliki Britaniji, ZDA in v Zahodni Nemčiji ter Libiji. Ima celo svoje lastne gozdove v Centralnoafriški republiki in od vsega pohištva, kar ga v tujini nakupijo Združene države Amerike, ga kar 17 % proda na ameriški trg podjetje Slovenijales.

Tudi promet v eksportno-importnem podjetju Metalka bo letos presegel vrednost 200 milijonov dolarjev, predstavništva pa ima to podjetje v Kanadi in v Chicagu. Nekdaj skromnega podjetja živilske stroke »Prehrana« tudi ni mogoče več prepoznati, saj je s številnimi integracijskimi povezavami razširil poslovanje na po-

vsem nova področja. Pod svojim okriljem ima zdaj tudi enega največjih kmetijskih kombinatov v Sloveniji. Samo njegova turistična agencija Globtour je imela lani blizu 4 milijone dolarjev prometa. Pod njenim okriljem sta tudi velika in znana hotela »Slon« v Ljubljani in »Central« v Portorožu.

Po Jadranu pa »Prehranine« turiste vozi šest hitrih ladij — hidrogliserjev. Podjetje pa še naprej širi tudi svoje maloprodajno omrežje po državi. Samo veleblagovnica, ki jo v Ljubljani grade na Trgu revolucije, bo imela 18.000 kvadratnih metrov prodajne površine. V tem velikem stilu pa so tudi turistični načrti podjetja. Hotelski kompleks, ki ga gradijo v Piranu, bo imel več kot 2000 ležišč.

Zmagovalna moštva na zaključni svečanosti

Evgen Bergant

Jugoslovanski košarkarji

svetovni prvaki

Ljubljana se je v zadnjih letih že privadila biti prizorišče največjih športnih tekmovanj. Evropska in svetovna prvenstva zato v slovenskem glavnem mestu niso več senzacija, navzlic temu pa je bilo VI. svetovno prvenstvo v košarki — mimogrede povedano, prvo sploh doslej v Evropi — vendarle nekaj izjemnega. Prvič se je namreč zgodilo, da je bilo na enem izmed prvenstev pri nas tudi jugoslovansko zastopstvo med favoriti za najvišje mesto, in prav to je košarkarskemu dogodku dajalo posebno obeležje.

Na prvenstvu je igralo 13 najboljših reprezentanc sveta, ki so si pravico do udeležbe priborile bodisi na največjih tekmovanjih — prejšnjem svetovnem prvenstvu v Montevideu 1967 oziroma olimpijskih igrah, ter na posebnih kvalifikacijskih turnirjih, za katera so veljala tudi celinska prvenstva. Predtekmovanja so bila v Sarajevu, Karlovcu in Splitu, končala pa so se brez presenečenj, tako da

so na finalnem turnirju v Ljubljani, ki je odločal o plasmaju od prvega do sedmega mesta, igrale ekipe, za katere je bilo to tudi pričakovati, torej zares najboljše na svetu.

Dvorana Tivoli je dočakala goste z vsega sveta temeljito pripravljena. Še nikdar doslej za kako športno prireditev v Sloveniji ni bilo takšnega zanimanja.

Vstopnice za odločilne tekme so bile razgrabljene že dolgo pred prvenstvom.

Vse od slovesne otvoritve dalje, ki se je je udeležil tudi pokrovitelj prvenstva, predsednik republike Tito, je bilo vzdušje v Tivoliju izredno. Jugoslovanska dvanajstera je doživela spodbujanje, kakršnega ni bilo mogoče pričakovati. Res je sicer, da so bili nekateri gledalci v preveliki vnevi, da bi pomagali svojim ljubljencem, na trenutke pa tudi nefair do jugoslovanskih nasprotnikov, nasploh pa navijanje vendarle ni izzvenelo nestrpnost. Zanimivo je, da je bilo spodbujanje bučno tudi na

vseh drugih tekmah, pri katerih je običajstvo svojo naklonjenost praviloma izkazovalo šibkejšemu izmed obeh tekmecev. Vsaka gostujoča reprezentanca je tako spoznala pluse in minuse ljubljanske »torcide«, ki celo po izjavah za to vsekar pristojnih Brazilcev ni zaostajala za južnoameriško, skozi pravi »pekel« pa je seveda morala, ko je nastopila proti Jugoslaviji.

»Plava« reprezentanca, ki je bila skrbno izbrana in se je smotrno pripravljala pod vodstvom zveznega trenerja Ranka Žeravice, je v Ljubljani povsem upravičila upe. Potem, ko so bili Jugoslovani na dosedanjih svetovnih prvenstvih dvakrat drugi, trikrat dobitniki srebrnega odličja tudi na evropskih prvenstvih in enkrat na olimpijskih igrah (Mehika 1968), se je tokrat ponujala priložnost osvojiti prvenstvo. In to se je tudi zgodilo. Čeprav se jugoslovanska reprezentanca v tekmah z manj nevarnimi ekipami (Italija, ČSSR, Urugvaj) ni posebej naprezala, je v teh srečanjih vendar brez večjih težav zmagala, in je tako lahko vso pozornost osredotočila na spopade s tistimi, ki so bili neposredni tekmeči za naslov. V teh srečanjih so Jugoslovani zaigrali odlično. Brazilce so pre-

magali z razliko 25 točk (80 : 55), proti ZDA pa so dobili z naskokom sedmih košev (70 : 63). Ta tekma, predzadnji dan turnirja, je bila sploh odločilna. Nobeno moštvo z izjemo jugoslovanskega, tedaj ni bilo več nepremagano in »modrim« je bilo z morebitno zmago v tej igri prvo mesto že zagotovljeno. Enkratne priložnosti si dvanajsterica igralcev, ki jo je tokrat znova odlično vodil kapetan Ivo Daneu, ni pustila vzeti. Po razburljivem razpletu igre, v kateri pa so večidel vodili Jugoslovani, so morali Američani priznati premoč naše izbrane vrste.

Skorajda nemogoče je popisati, kaj vse se je dogajalo v dvorani Tivoli, pred njo, v mestu in pravzaprav po vsej deželi po tem velikem uspehu. Ljudje so slavili naslov svetovnega prvaka še dolgo v noč, igralci pa dobivali čestitke z vseh koncev in krajev države, pa tudi iz tujine. Dan po končanem prvenstvu — zadnjo tekmo so Jugoslovani izgubili proti Sovjetski zvezi, ko je bil plasma obeh ekip že znan — je reprezentante sprejel v Beogradu tudi predsednik Tito, ekipa pa mu je kot darilo za rojstni dan, ki ga je slavil ta dan, poklonila na prvenstvu osvojeno zlato kolajno.

Ljubljansko svetovno prvenstvo v košarki pomeni po mnenju vseh udeležencev velik organizacijski dosežek, jugoslovanski reprezentanci pa vsi strokovnjaki priznavajo, da je popolnoma zaslužen osvojila prvo mesto, čeprav pri tem delež bučnega občinstva ni bil majhen in je treba tudi povedati, da Združene države Amerike, kjer igrajo najboljšo košarko na svetu, na šampionat niso poslali svoje najmočnejše ekipe, ker profesionalcem ni dovoljen nastop na prvenstvu, vsi najboljši ameriški košarkarji — študentje pa zaradi študijskih obveznosti tudi niso mogli sprejeti vabila za nastop.

Predstavimo za konec tega našega zapisa še jugoslovanske igralce, ki so postali svetovni prvaki. Kapetan ekipe je bil **Ivo Daneu**, star 33 let, doma iz Maribora, igralec ljubljanske Olimpije, po poklicu zastopnik Zagrebšega velesejma za Slove-nijo, visok 184 cm. Za Jugoslavijo je odigral doslej že 209 tekem. Še podatki o drugih reprezentantih: **Krešimir Čosić**, 22 let, član Zadra, ta čas študent v ZDA, 207 cm, 89 tekem za SFRJ; **Petar Skansi**, študent iz Splita, 27 let, 206 cm, 109 tekem; **Ratko Tvrdić**, 27-letni Splitčan, 185 cm, 89 tekem; **Ljubodrag Simonović**, 21-letni igralec Crvene zvezde iz Beograda, 195 cm, 61 tekem; **Vinko Jelovac** (Olimpija), študent, 21 let, 206 cm, 50 tekem; **Trajkó Rajković** iz Beograda, 33 let, 205 cm, 141 tekem; **Aljoša Žorga**, 23-letni študent iz

Med tekmo

Ljubljane, 201 cm, 70 tekem; **Dragan Ka-pičić** (Crvena zvezda), 22 let, 198 cm, 64 tekem; **Damir Šolman** (Jugoplastika, Split), 21 let, 199 cm, 96 tekem; **Nikola Plečaš**, (Lokomotiva, Zagreb), 22 let, 186 cm, 80 tekem in **Dragutin Čermak** (Partizan, Beograd), 26 let, 190 cm, 106 tekem.

Le nekaj dni po svetovnem prvenstvu je v Beogradu, zadet od srčne kapi, umrl reprezentant Trajko Rajković.

In še končni vrstni red VI. svetovnega košarkarskega prvenstva: 1. Jugoslavija, 2. Brazilija, 3. Sovjetska zveza, 4. Italija, 5. ZDA, 6. Češkoslovaška, 7. Urugvaj, 8. Kuba, 9. Panama, 10. Kanada, 11. Južna Koreja, 12. Avstralija, 13. Združena arabska republika.

Rejniki imajo svoje društvo

Nad dvesto rejnikov in rejnic iz vse Slovenije se je 4. maja zbralo v Ljubljani na ustanovnem občnem zboru svojega društva. V imenu rejnic je na zboru govorila Pavla Jeretina, kmetica iz Vrhovelj pri Zlatem polju, ki je v svojem kmečkem domu vzredila in vzgojila že nad štirideset rejencev. Po uradnih podatkih je v Sloveniji v rejništvu že nad štiri tisoč otrok. Veliko je pa še takšnih, ki so tudi nujno potrebni skrbne nege rejnikov. Zbo-rovalke so v razpravi zahtevale, da se delo rejnic prizna kot poklicno delo, da bi dobile pravico do zdravstvene oskrbe in

pokojninskega zavarovanja. Za predsednico novega društva je bila izvoljena Pavla Jeretina. Društvo bo organiziralo strokovne tečaje in seminarje za rejnice.

Že 600 dni s tujim srcem

Prvi jugoslovian, ki mu v prsih bije tuje srce, je presegel rekord Barnardovega pacienta dr. Philipa Blaiberga, šestnajstletni Dušan Vlačo iz Zrenjanina, živi s tujim srcem že nad šest sto dni. Dušana je v Houstonu operiral dr. De Bakey. Dušan pravi, da se odlično počuti. S srcem nima nobenih težav. Z zdravniki se srečuje le na kontrolnih pregledih, ki so seveda nujno potrebni. Redno obiskuje glasbeno šolo in bo kmalu končal prvi razred. Pripravlja se celo na šoferski izpit. Nedavno je posnel ploščo za Jugoton, na kateri je tudi ena njegova lastna skladba.

Mladi Ljubljanci v delovnih brigadah

V izrednem številu so se letos odzvali mladi Ljubljanci za delo v delovnih brigadah. Že v začetku maja so iz prostovoljcev sestavili pet delovnih brigad. Ena od teh bo sodelovala pri izgradnji Novega Beograda, ena pri gradnji savskega nasipa pri Zagrebu, dve pa na lokalni delovni akciji v Logarski dolini. Dijaki Gradbene srednje šole bodo s svojo brigado sodelovali pri obnovi Banjaluke in drugih po potresu prizadetih krajev v Bosenski Krajini.

Družina Alojza Karara je bila letos med prvimi obiskovalci, ki so prišli iz Argentine

Slovenska kmečka ohcet — mednarodni turistični dogodek

V soboto, 30. maja je vsa Ljubljana dišala po rožmarinu, roženkravtu in nageljnih. Toliko je bilo teh šopkov — slovenskih šopkov, pripetih na prsa naših zastavnih žena in deklet in na žametnih lajbičih fantov, ki so iz vseh koncev slovenske dežele, oblečeni v narodne noše, prihiteli svatovat na našo kmečko ohcet. Blizu tri tisoč jih je bilo. In če bi prav podrobno šteli bi najbrž našli še katerega ali katero več.

Ej, to je bilo barv, ki so se kot mavrica prelivalo po ljubljanskih ulicah. Ej, to je bilo veselo. Godci so godli, harmonike pele in fantje vriskali, vmes pa se je prelival razigran dekliški smeh. Res, to je bila prava ohcet.

Ta naša kmečka ohcet je bila po vrsti letos že šesta — je naš najmenitnejši folklorni in turistični dogodek, saj je njen sloves posegel daleč v svet. Letos so jo prvičkrat seveda v barvah, neposredno prenašali po omrežju Evrovizije in Intervizije. Prvičkrat so se v proces vključili tudi gledalci omrežja angleškega BBC.

Celo iz daljne Japonske je prišla snemat posebna ekipa snemalcev. Ton in trak so z letalom popeljali tudi do omrežja ameriške ABC. Ljubljanska televizija je ohcetna slavja snemala z novimi brezžičnimi kamerami.

Tako je ta dan iz Slovenije, iz Ljubljane, zadehtel naš nagelj, rožmarin in roženkravt daleč v svet. Deset tisoči so gledali ohcetno slavje. Prihiteli so od vsepovsod iz Jugoslavije in od zunaj. Iz vseh dežel, od koder so bili poročni pari in od drugod so prihiteli številni novinarji. Iz Švice jih je prišlo kar šestnajst.

Štirinajst parov se je letos poročilo na kmečki ohceti. Poleg slovenskega, so bili letos prvičkrat med njimi tudi pari iz drugih jugoslovanskih republik. Tem so se pridružili: dva para iz Avstrije, par iz Slovaške, Italije, Nizozemske, Švice, Švedske in Norveške.

Za slovenski par, ki je bil gostitelj ostalih parov, sta bila letos izbrana Igor Jamnik iz Žabnice pri Kranju, kmet po poklicu in že po tem najbolj pripraven kandidat

za kmečko ohcet. Njegova zastavna izbranka je tudi Gorenjka, Marija Kunšič iz Zasipa pri Bledu. Zdaj je zaposlena kot uradnica. Po nekaj letih pa pravi, da bo ostala kar samo gospodinja na mozevi kmetiji.

Igor Jamnik po smrti staršev že šest let sam kmetuje. Kot umen kmetovalec si je domačijo opremil s kmetijskimi stroji, ki mu olajšajo delo. Največ prideluje krompir in krmne rastline za vzrejo govedi. To mu v glavnem prinaša dohodke. Igor pa ni le kmetovalec. V prostem času se ukvarja tudi z glasbo. Ima celo svoj narodno zabavni ansambel, ki je v Žabnici in precej naokrog zelo poznan. Tudi njegova sedanja ženka Marija ima rada glasbo in je tudi dobra pevka.

Seveda so Gorenjci od sile ponosni, da je bil letos za kmečko ohcet med našimi kandidati izbran prav gorenjski par. Zato je bilo tudi toliko narodnih noš kot še nikoli doslej na ohceti. Saj je znano, da je v gorenjskih skrinjah spravljenega zdaj največ tega našega zlahtnega narodnega bla-

ga. Prav slovesno so pred ohcetjo Gorenjci tudi organizirali prevoz bale na ženin dom v Žabnico. Nekaj od te bale, najmodernejšo, vso mehanizirano kuhinjsko opremo, je mlademu paru podarilo znano podjetje Slovenijales. Prevoza nevestine bale so se udeležili tudi drugi pari, ki so se nato 30. maja v Ljubljani poročili.

Tudi fantovščina je bila letos na Gorenjskem, in sicer v Preddvoru pri Kranju. Slovo od fantovskega stanu sta za ženine organizirala turistično društvo iz Preddvora in Kulturno prosvetno društvo iz Primskovega. Bilo je veselo, zabavno hudomušno, pa čisto malo tudi ganljivo, saj ni kar tako pustiti lepi »ledig« stan.

V Dolskem pri Ljubljani pa so imela dekleta svojo deklisčino. Ta je bila letos precej drugačna od prejšnjih, saj so vanjo vnesli še nekaj naših starih običajev. Popoldne so morale neveste, pred številnimi gledalci seveda, narediti »zrelostni izpit za zakon«. Nagrabiti so morale seno v kopico in to lepo oblikovati. Pa peharček fižola so morale lepo prebrati in odstraniti vse pleve. Po izpitu so jim postregli z mlekom in žganci. Zvečer pa so bile povabljene na slavnostno večerjo v hotel Lev, kjer so jih na njihov zadnji samski večer kratkočasili pevci, muzikanti in plesalci.

Tako je bilo pred velikim dnevom — slavnostno skupno poroko. Ta sam dan pa so bile vse ceste v Ljubljani, kakor da se po njih iztekajo pisane reke.

Svatovski sprevod, ki se je nato dopoldne razvil od Gospodarskega razstavišča proti središču mesta, je bil dolg skoraj cel kilometer. Vodili so ga zastavonoše in troben-

tači. Za njimi so korakale godbe in folklorne skupine. Nato so se v kočijah pripeljali ženini, ki so jih na slavnostno okrašenem Trgu revolucije težko pričakovale neveste. Za njimi pa so se zile narodne noše, na vozovih in peš. V povorki je bilo nad šestdeset konjskih vpreg. Le kje, smo se vpraševali, so še iztaknili na slovenskem toliko in tako iskrih konjčev, ko pa vidiš po naših cestah že dolgo samo avtomobile.

Na Trgu revolucije so na posebnih odrih nato zaplesale folklorne skupine. Vzdrž trga so bile postavljene stojnice, kjer so se vsatje lahko odžejala medtem, ko se je starešina, to je bil seveda spet znani Kozlevčarjev Tone, pogajal za neveste. Ni bilo lahko. Moral je razvozljati zapletene uganke. A zgovoren in prebrisan kakor je, mu je to le uspelo. Neveste so se končno lahko pridružile ženinom in z njimi sedle v kočije. Povorka je krenila dalje čez Šušarski most proti magistratu. Tam je bila postavljena šranga, saj brez šrange ni prave kranjske ohceti. Starešina je spet spregovoril. A barantanje ni trajalo dolgo: ženinom se je mudilo k poroki in so radi odšteli šrangarjem kar jim gre.

Tudi sam poročni obred je bil letos posebej slovesen in zanimiv. Poroka je bila v veliki sejni dvorani stare ljubljanske mestne hiše. Obred sam pa so izvršili tako kakor je bilo v navadi v času ilirskih provinc, ko so bili Francozi pri nas. Razen uradnih listin so mladoporočenci dobili še slavnostno listino o sklenitvi zakonske zveze. Na tej listini je bil odtis starega srebrnega mestnega pečata iz 15. stoletja. Vsi mestni uradniki pri poroki so bili oblečeni v takratne uradne noše. Ko so bili pari poročeni, jim je s šampanjcem nazdravil in zaželel srečo ljubljanski župan. V veliki športni dvorani Tivoli je bilo nato veselo svatovanje, ki je trajalo pozno v noč. Mize so se šibile od dobrot, ki so jih pripravile kuharske skupine ljubljanskih gostinskih podjetij. Razumljivo, da se je vsaka hotela posebej izkazati. Poročna torta je bila narejena v obliki stare kranjske skrinje. Na svatovščini so mladoporočenci prejeli tudi darila, ki so jim jih namenila slovenska podjetja. V izbranim programu so nastopili folklorni ansambli »France Marolt« iz Ljubljane, »Ivo Lola Ribar« iz Sarajeva in »Mirče Acev« iz Prilepa. Za ples je igral Slovenski instrumentalni kvintet.

Med udeleženci so bili tudi nekateri pari, ki so se poročili na kmečki ohceti v preteklih letih. Bilo je prijetno, bilo je veselo, bilo je nepozabno. Tridesetega maja letos je bila Ljubljana v pravem pomenu besede mednarodno mesto.

Na deklisčini

Zapisega na fantovščini

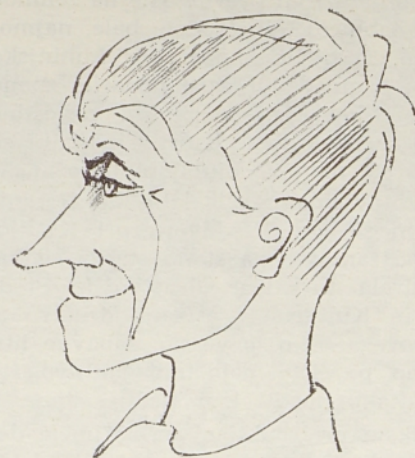
Slovenski par

Pogajanje za nevestino doto

Karikaturist Milan Maver

vam bo povedal vse o sebi

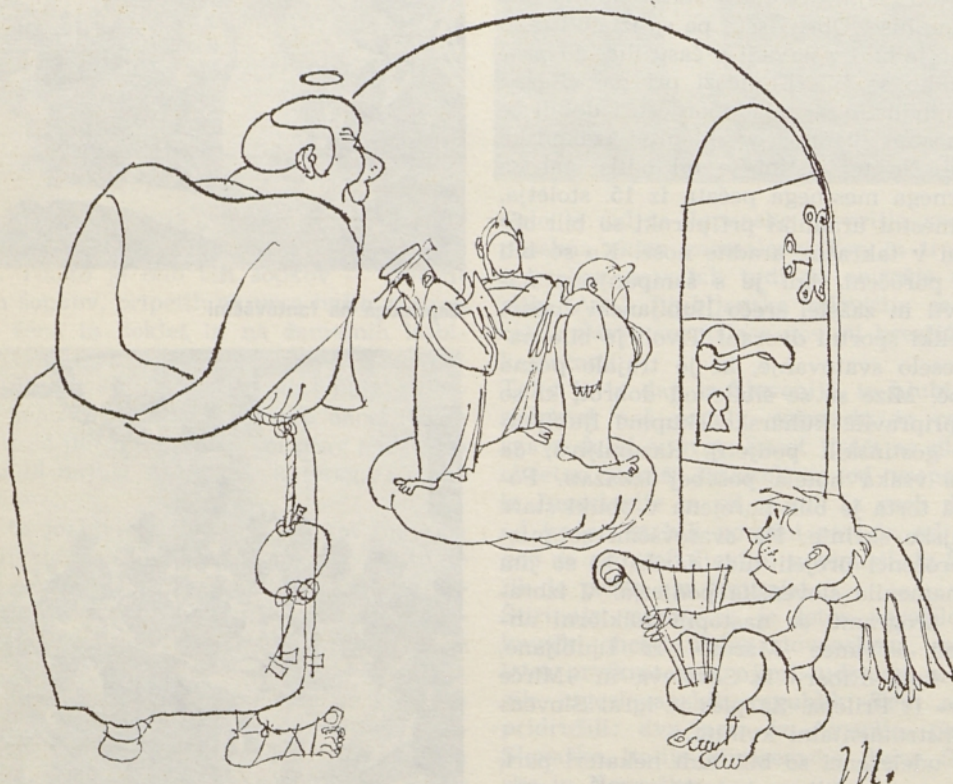

Želeli smo vam, dragi bralci, v tem polletnem času prinesiti nekaj lažjega, nekaj »za razvedrilo« in rekli smo si: »Predstavimo enega slovenskega karikaturista!« Kdo naj bo to? »Naj bo tokrat Milan Maver, karikaturist ljubljanskega ‚Dela‘!«

Seveda bomo kasneje predstavili tudi druge, lahko nam verjamete. No, pa karikaturisti niso pri časopisih ravno zato, da bi bralce zabavali. Po navadi so to resni ljudje, ki namesto da bi kaj napisali raje narišejo. In tudi ne hvalijo radi, njihov

svinčnik je pogosto bodica, s katero zbadajo naše vsakdanje napake. To pa je dobro — »na napakah se učimo...« Ali ni to tudi smešno? Morda bo to le »nekaj lažjega«!? Na našo prošnjo se vam Milan Maver predstavlja sam.

Ve se

- Aha, spet so prišli trije Slovenci!
- Kako pa veš, da so Slovenci?
- Saj vidiš, kako so sprti...

Dobil sem ljubeznivo pismo:

»... Še vedno trdno računamo in čakamo na vaš prispevek... Tisto vašo karikaturu »Slovenci v raj« smo že... Tej boste dodali še... itd... pa če čisto kratek (mini) zapis o sebi:

- od kod ste doma,
- kdaj in zakaj ste postali humorist,
- vaša prva karikatura,
- kaj menite o svojih karikaturah,
- ali ste že bili kdaj zaradi njih v težavah,
- ste sodelovali na razstavah — kdaj, kje,
- in še kaj...

Kajne, saj boste... itd... lepo vas pozdravljamo... Za uredništvo... Ljubljana, Cankarjeva 1/II.«

Seveda bom, tovariši, z majčkeno zamudo, kot je to pri nas navada, ampak, glejte, že bom, ta hip že bom:

— od kod sem doma? Iz Ljubljane. Čisto zraven Cankarjeve 1/II, v uredništvu »Delo«. Tam sem še najbolj doma, pa čeprav me ni skoraj nikoli doma. Tako vsaj pravijo moji uredniki.

— Kdaj in zakaj sem postal humorist? Hja, najbrže je v tistih časih prišla direktiva, da je treba imeti v naši razvijajoči se družbi tudi humoriste. In tako sem se dal odkriti. Kdaj je bilo to? Čakajte, da premislim: nekako takrat, ko so politični strategji še za vsak dan sproti dolačali tudi to, čemu se je treba smejati.

— Moja prva karikatura? Menda je bil takrat na repertoarju predsednik italijan-

ske vlade De Gasperi. Da, natanko se spominjam, da sem v svoji prvi karikaturi osmešil De Gasperija. Štiri leta za tem je njegova vlada zaradi tega padla.

— Moja najboljša karikatura? Mislite tisto, ki mi jo je urednik odklonil?

— Kaj menim o svojih karikaturah? Je-žeš, saj menda res rišem karikature, ampak to je zdaj moja služba; v službo hodimo, da smo socialno zavarovani in da nam tečejo leta, ne pa da bi imeli o njej svoje mnenje. Mnenja postavljajo drugi. Vidite, mene plačujejo zato, da imam mnenje o teh drugih. tako je za vse poskrbljeno. Če bi bilo drugače, bi najraje samo smučal.

— Ali sem že bil zaradi svojih karikatur kdaj v težavah? Da, nekoč bi me skoraj zaprli. Častnik varnostne službe se je drl, da sodijo take barabe v Sibirijo in da vedo vse o meni, bilo je leta 1951 — v sovjetski okupacijski coni na Semmeringu. To pa je tudi vse, s čemer se lahko pohvalim. Prav, da ste me opomnili. Mislim, da se bodo morali pristojni tovariši bolj zamisliti, zakaj Slovenci še vse do danes nimamo svojega povojnega humorista-mučenika. Nemara pa ga nimamo zato, ker se v našem samoupravnem sistemu nikoli ne ve, kdo kdaj iz koga norce brije. Težko bi bilo pravično najti najbolj zaslužnega.

— Če sem že sodeloval na razstavah — kdaj, kje? Sodeloval. Še kot študent arhitekture sem sodeloval na veliki razstavi jugoslovanske arhitekture v Maroku — v Ljubljani sem na razstavne panoje lepil napise. Kasneje sem sodeloval še na prenekateri ugledni razstavi doma in po sve-

Atrakcija

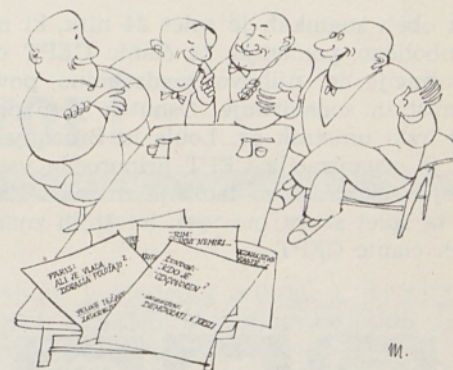
— In zakaj misliš, da ni naš človek?

— Beži no, kdaj pa je še pri nas kdo vedel, kako bo čez pol leta!

tu kot gledalec. Sicer pa razstavljam svojemu občinstvu sproti v časopisu, razstava se naslednji dan preseli, saj veste kam.

— In še kaj? Da, rad bi vas povprašal, od kod ste doma, kdaj in zakaj ste postali urednik, vaša prva služba, vaša najboljša, kaj menite, ali ste že bili? Pa saj niste hudi. Lep pozdrav. In še kaj? Kakopak, prijazen pozdrav tudi vsem bralcem Rodne grude.

Čista vest

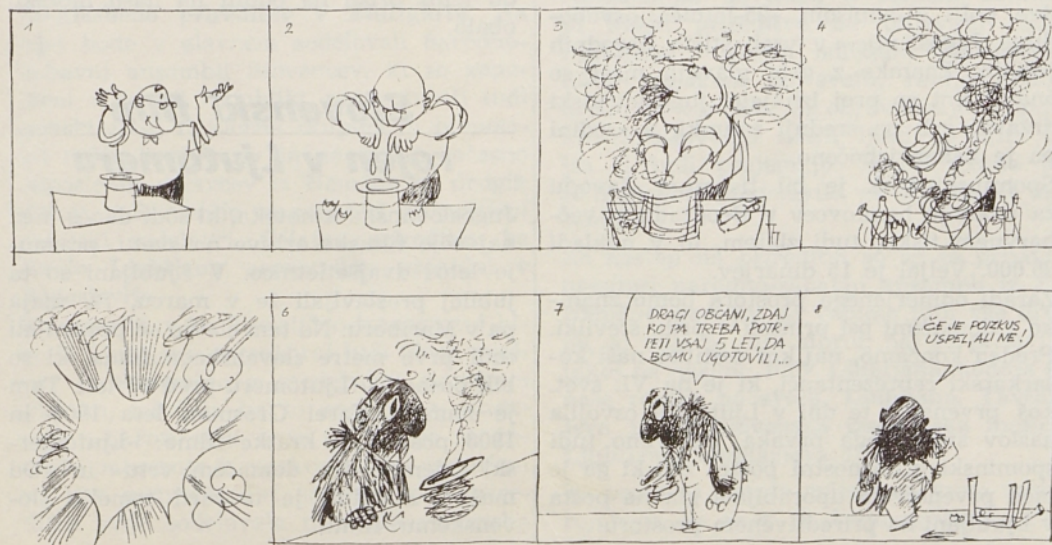
— Vidite, pri nas imamo samoupravljanje, in če je kaj narobe — so si ljudje lepo sami krivi.

Stvar dozoreva

— Tovariš predsednik, mislim, da bo formulacija zakonskega osnutka kmalu dobra — jaz ga že ne razumem več

Teoretsko eksperimentalni hokus pokus

Nove znamke v maju

Mesec maj je bil za letošnje priložnostne znamke najbogatejši mesec. Razen dveh zadnjih znamk za 25-letnico osvoboditve republiških glavnih mest, smo dobili še spominski blok za 25-letnico osvoboditve Jugoslavije, priložnostne znamke s predstavniki naših domačih psov in doplačilno znamko za teden Rdečega križa.

Prva po vrstnem redu je bila obvezna doplačilna znamka za teden Rdečega križa. Izšla je sicer že 27. aprila, uporabljati pa se je morala pri vseh poštnih pošiljkah od 3. do 9. maja. Štiribarvna znamka za 20 par prikazuje simbolično nemoč človeka in cvet z znakom Rdečega križa kot njegovo zaščito. V zgornjem delu je na znamki parola »Mir svetu« v narodnih jezikih. Doplačilo je šlo v korist Rdečega križa.

Prva serija, je izšla v maju, je bila z dvema znamkama »EVROPA-CEPT«. Izšla je 4. maja in je imela dve znamki, po 1,25 in 3,25 din. To je naša druga serija, posvečena temu evropskemu namenu. Prva je izšla lani 20. decembra.

Na obeh znamkah je splet 24 nitk, ki naj simbolično pomenijo 24 članic CEPT organizacije in njihovo medsebojno povezanost in sodelovanje. Osnutek je napravil irski umetnik dr. Louis le Brocquy in ga je organizacija CEPT priporočila vsem svojim članicam za letošnje znamke. Zato je ta splet skoraj na vseh letošnjih znamkah članic CEPT.

Te znamke so tiskane v švicarski tiskarni »Courvoisier«, in sicer v heliogravuri in v polah po devet znamk. Naklada je bila nekaj čez 1.000.000. Na robovih na polah so posvetila EUROPA-CEPT 1970 — JUGOSLAVIJA, na spodnji srednji znamki pa prispevek s celotnim posvetilom. Znamki sta veliki 36 × 26 mm, brez belega roba po 33 × 23 mm in zobčani 11 3/4 grebenasto. 8. maja smo dobili predzadnjo znamko iz serije 25-letnice osvoboditve naših republiških glavnih mest. To je znamka za 25-letnico osvoboditve Zagreba, ki je bil tega dne leta 1945 osvobojen od nemških in ustaških sil.

Zadnja znamka iz te serije pa je izšla 9. maja za 25-letnico, ko je bila osvobodjena naša Ljubljana. Na obeh znamkah sta mestna grba. Velike in zobčane pa so enako kot vse dosedanje iz te serije.

Za 25-letnico, ko so bile pregnane iz naše domovine zadnje sovražnikove čete, to je 15. maja, je v spomin na ta zgodovinski dogodek izšel spominski blok z vsemi šestimi znamkami, ki so bile izdane za 25-letnico osvoboditve naših republiških glavnih mest in z državnim grbom na sredini. Na obeh straneh državnega grba pa sta dve polji z napisom »25-letnica osvoboditve Jugoslavije« v vseh štirih narodnih jezikih. Znamke z grbi glavnih mest so enake, kot so prej izhajale, jugoslovanski državni grb na srednji znamki, v sredini pa je tiskan izbočeno.

Spominski blok je bil tiskan v Zavodu za tiskanje bankovcev v Beogradu v večbarvnem tisku, tudi zlatega, in v nakladi 95.000. Veljal je 15 dinarjev.

Zaradi odmerjenega prostora bomo znamke z domačimi psi prinesli v prih. številki. Preden končamo, naj kot čestitko naši košarkarski reprezentanci, ki je na VI. svet. koš. prvenstvu te dni v Ljubljani osvojila naslov svetovnega prvaka, objavimo tudi spominski priložnostni poštni žig, ki ga je med prvenstvom uporabljala glavna pošta v Ljubljani na prireditvenem prostoru.

Plavajoči vikendi

Ob jadranskih obalah bodo letos prvič križarili akvateli — plavajoči vikendi. To so manjše ladijce s 6 do 10 posteljami, kuhinjo in vsemi drugimi napravami za daljše bivanje na morju. Namenjene so predvsem turistom, ki lahko dobro plačajo, saj znaša najemnina za takšno ladjo od 60 do blizu sto dolarjev na dan, odvisno od velikosti in opreme.

Hotelsko podjetje Dubrovnik je v Bruški lukki zasidralo nekaj desetih takšnih plavajočih vikendov, za katere je veliko zanimanje med turisti v Evropi in Ameriki. Če turisti ne znajo sami voditi ladje, lahko najamejo tudi dva člana posadke. Smer poti pa turisti določajo sami.

Več luk na Jadranu — v Pulju, na Reki, v Zadru, Splitu, Hvaru, Korčuli in drugje — je opremljenih za sprejem teh ladij. Tu se bodo te oskrbele z vodo, živili, opremo za ribolov in vsem tistim, kar potrebujejo turisti.

Izleti s hidrogliserjem

Novoustanovljeno pomorsko turistično podjetje v Kopru — Jadranska ekspres plovba je nedavno dobila iz Sovjetske zveze svojo prvo ladjo hidrogliser »Komet«. V kratkem bo dobila še dva enaka hidrogliserja. Ti hidrogliserji bodo služili za hitro povezavo med našimi turističnimi obmorskimi kraji in turističnimi kraji sosedne republike Italije. Obenem so pa namenjeni raznim križarjenjem in turističnim izletom in bodo nedvomno zelo dobrodošli domačim in tujim turistom, ki bodo letos prišli na oddih na našo morsko obalo.

Slovenski film rojen v Ljutomeru

Jugoslovanska kinoteka, ki sodi danes med največje filmske arhive na svetu, praznuje letos dvajsetletnico. V Ljubljani so ta jubilej proslavljali že v marcu, 12. maja pa v Mariboru. Na tem slavlju so predvajali tudi prve metre slovenskega filma, ki so bili posneti v Ljutomeru pred 65 leti. Tam je namreč Karel Grosman leta 1905 in 1906 posnel tri kratke filme: »Ljutomerški sejem«, »Na domačem vrtu« in »Od maše«. Z njimi je ustvaril temelje slovenskemu filmu.

V soboto pri »Kroni« v Plattenhardt

Na prihodnjih straneh rubrike »Začasno na tujem« si preberite:

- Vesela srečanja v Böblingenu in Killesbergu
- Kvintet Vinka Fekonje
- Kaj pišejo drugi
- Zdravstveno varstvo družin
- Uveljavitev alimentacijskih zahtevkov
- Carinski predpisi
- Kako poveš po nemško

Slovenci v ZR Nemčiji — pozor!

RTV Ljubljana in Slovenska izseljenska matica pripravljata za letošnjo jesen, najbolj verjetno v septembru, **veliko zabavno-glasbeno prireditev v Stuttgartu**. Na njej bodo v glavnem sodelovali narodno-zabavni ansambli Slovencev, ki so zaposleni v zvezni republiki, po možnosti tudi pevski zbor, folklorna skupina in humoristi naših izseljencev in na tujem začasno zaposlenih delavcev iz Nemčije in drugih držav, iz Slovenije pa nekateri priljubljeni radijski sodelavci. **Celotno prireditev bo Radio Ljubljana neposredno prenašal v Jugoslavijo.**

Za prireditev bo Turistično-transportni biro iz Ljubljane organiziral tudi **obisk svojcev iz domovine** z modernim motornim vlakom, tako da bo to srečanje v Stuttgartu hkrati tudi lepa priložnost za cenejše potovanje k rojakom, ki so zaposleni na tem področju. Pri organiziranju prireditve bodo sodelovala nekatera slovenska

podjetja, sodelovanje pa je obljubila tudi Kreditna banka in hranilnica Ljubljana.

Natančnejša obvestila o točnem datumu in kraju prireditve bo objavljala radio Ljubljana v svojih oddajah, namenjenih našim rojakom po svetu, revija Rodna gruda in časopisi, ki obravnavajo tematično zaposlovanja naših ljudi v tujini in jih ti tudi prejemajo. Rodna gruda bo tudi posebej predstavila vse sodelujoče ansamble.

Za nastop na prireditvi so se že prijavili nekateri narodno-zabavni ansambli iz ZR Nemčije, obenem pa vabimo tudi vse druge, ki tega še niso storili, naj se prijavijo takoj na naslov: **RTV Ljubljana, oddaja za naše rojake po svetu, Ljubljana, Tavčarjeva 17 ali Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva 1/II.**

Ta poziv pa seveda velja tudi vsem našim rojakom, ki sicer ne bodo nastopili. Pri-

reditev je najlepša priložnost, da se Slovenci, zaposleni v raznih evropskih državah, srečajo in med seboj spoznajo ter poveselejo. Po končanem radijskem prenosu, in seveda že prej, bo namreč tudi prijetna zabava, kot nalašč za mlade in stare.

Rojaki — na svidenje septembra v Stuttgartu!

Že v tej številki Rodne grude vam na strani 28 predstavljamo prvi ansambel, ki se je prijavil za sodelovanje na prireditvi v Stuttgartu. Vse druge, ki so pripravljene za sodelovanje vabimo, da **nam najkasneje do 15. julija** pošljejo podatke o ansamblu, zboru ali skupini. Predstavili jih bomo v naslednji, septembrski številki revije. V tej številki bo tudi obilica drugega gradiva v zvezi s prireditvijo in drugih zanimivosti.

Vesela srečanja v Böblingenu in Killesbergu

V treh jezikih — slovenščini, srbohrvaščini in nemščini — so plakati vabili »slovanske narode« iz vseh krajev stuttgartske okolice na štiridnevno srečanje v Böblingenu. Ampak duhoviti napovedovalec Slakovega ansambla, Marjan Roblek, je že v soboto zvečer razodel, da so prišli ljudje od dlje: »Zdaj pa bomo eno domačo zaigrali za fante iz Ulma!« Pa ne samo iz Ulma: prišli so iz Mannheim, iz Münchna, da, celo iz Salzburga in Zürich!

Prvi večer, bilo je v petek, 15. maja, je organizator, podjetni trgovec in uvoznik »radenske slatine« Anton Kranjc iz Sindelfingena, nekoliko zaskrbljeno pogledoval po komaj napol zasedenemu šotoru, ki ga je dal postaviti ob böblingensko športno dvorano. »Petek je pač, ljudje so danes še delali,« se je tolažil v svojem domačem lukarskem narečju, ki ga še vedno ni pozabil, čeprav je že od leta 1934 v tujini.

Ampak naslednjega večera!

Tisto soboto z njim sploh nisem mogel govoriti, tako je bil ves zaposlen s pi-

ščanci, ki jih je lastnoročno pekel na velikem električnem ražnju, in z nadzorovanjem velikega števila pomočnikov, ki so hiteli raznašati med na gosto zasedenimi mizami jedače in pijače. To je bil direndaj!

Kdo je štel vse navzoče? Gotovo jih je bilo čez tisoč. Že ob dveh popoldne, pred prvim nastopom, je bil šotor poln, proti večeru pa je bilo že toliko ljudi, da kmalu ni bilo niti »stojišča« več. In naslednji dan, v nedeljo, se je zdelo, da je bilo ljudi še več, čeprav je bilo popoldne tudi »slovensko srečanje« na stuttgartskem Killesbergu. Slovensko srečanje se ni uneslo niti v ponedeljek. V Kranjčev šotor je prišlo spet lepo število naših ljudi, ki so začasno zaposleni v Zahodni Nemčiji; sploh se ni poznalo, da je naslednji dan spet delovni dan in da je treba zgodaj spat.

Bili so to nepozabni popoldnevi in večeri. Slovenci, doma iz najrazličnejših domačih krajev, od Prekmurja do Primorske, so družno z delavci iz drugih jugoslovanskih republik in tudi z domačini sedeli za dolgimi mizami, prepevajoč, veseleč se snidenja prisluškujoč zabavnim zvokom, ki jih je na prostornem odru izvajal iz inštrumentov popularni ansambel Lojzeta Slaka, in pesmim petih fantov iz Praprotnega. Mladina je neutrudno plesala na Slakove, Avsenikove in druge, tudi na Württemberskem poznane slovenske valčke in polke. Dekleta z Murskega polja in iz Suhe Krajine, z Notranjskega in s Haloz so v pisanih minikrilih oblegale muzikante, kadar so utrujeni prenehali igrati, in jih moledovale za »še«. »Saj je jutri še en dan!« jih je (vse do ponedeljka) tolažil Marjan Roblek, ampak nazadnje so le še kako dodali.

Veseli so bili ti slovanski dnevi, ki so bili v resnici vendarle »samo« jugoslovanski in razmerju v številu gostov pravzaprav pretežno slovenski, ampak imeli so tudi značaj kulturne prireditve, prave pravcate in na visoki kakovostni ravni. Za to je poskrbela folklorna skupina kulturno umetniškega društva iz Ljubljane »Tine Rožanc«, 47 fantov in deklet, ki so se v noči od četrтка na petek s posebnim avtobusom pripeljali v Böblingen.

Ta skupina z dvajsetletno tradicijo, bogato preteklostjo nastopov tudi v tujini in ambicioznimi načrti za prihodnost je v svojih osmih böblingenskih nastopih resnično oplemenitila jugoslovansko srečanje, prinesla najzlahtnejše primerke slovenskega, hrvaškega in makedonskega ljudskega izročila med naše ljudi v tujino in tako navdušila goste Kranjčevega šotora, da se oglašujoče odobravanje včasih tudi

Anton Kranjc in njegova žena se nista oddahnili vse štiri dni

po več minut ni hotelo poleči. Toda bolj kot glasno navdušenje je bil dragocen tisti lesk v številnih očeh, ki so zamaknjeno sledile starodavnim gibom na odru, tista skoraj pobožna zbranost, s katero so številni poslušalci spremljali ples, šege in običaje z vseh koncev domovine, razločno zaznavajoč duh po domači rodni zemlji. In potem ko so »Rožanci« zaplesali belokranjske in prekmurske ples, koroške in gorenjske, hrvaške, albanske, bosanske in makedonske ter še šopsko kolo, ko so se utrujeni po dveurnem sporedu zbrali vsi skupaj na odru, se objeli in združno zapeli »Nocoj je ena lepa nouč, ko mejsec svejti cejlo nouč«, so izvajalci in poslušalci postali eno: razposajena slovenska fantovska pesem je iz stoterih grl odmevala daleč okrog šotora in böblingenske Sporthalle.

»Pijača pa jedača pa ples — to ni dovolj, treba je še kaj posebej za srce,« se je srečno smehljaj Anton Kranjc, ki je malce tvegaj, ko je na lastne stroške povabil na gostovanje tako veliko umetniško skupino, in je zdaj videl, da se je splačalo in da je ravnal prav.

Po takem nastopu je bilo razpoloženje na vrhuncu in Slakov Roblek ga je znal izrabit za nekaj spodbudnih besed po mikrofoni. V soboto mu je prišlo na misel nekaj posebnega. Ko je po folklornem programu napovedal nadaljevanje plesa, je slovesno oznanil, da je prvi ples rezerviran za našega generalnega konzula v Stuttgartu Milana Trešnjica. Okretni, prijazni in družabni diplomat je že ves večer sedel sredi naših ljudi, se dobro zabaval in hkrati delil na levo in desno koristne nasvete vsakomur, ki se mu je poštožil s kako težavo. Ko je slišal Marjano-

vo povabilo in spodbudno ploskanje vseh prisotnih, je ročno pograbil dolgonogo lepoto in spretno zasukal gorenjski valček po vegastem podu. Tisti večer je postal morda najpopularnejši jugoslovanski generalni konzul!

Prejšnji večer je bil tu tudi naš stuttgartski vicekonzul Matjaž Jančar. Mlad, aktiven in zgovoren je kaj kmalu »uradovalec«, pomagal z nasveti in se dogovarjal za posamične pogovore. Marsikdo od naših slovenskih delavcev je šele tisti večer zvedel, da imamo na stuttgartskem konzulatu tudi človeka, s katerim se lahko pogovori po domače. Ker je v Baden-Württembergu skoraj 30.000 Slovencev (med 120.000 Jugoslovani), je to še posebno pomembno. Tako je böblingensko srečanje minilo v zadovoljstvo vseh tako ali drugače udeleženi in prav nič čudno ni, da so se že tokrat pogovarjali, kako bo prihodnje leto. Kranjc je za zdaj povedal samo, da bodo prihodnje leto »naši dnevi« v veliki športni dvorani, kamor gre mnogo več ljudi, kot v tokratni improvizirani šotor, in da bo povabil Avsenike. Drugo je še vse »odprto«; ampak ni dvoma, da bo tudi takrat povabil kak umetniški ansambel. Želi si pa, da prihodnje ne bi bilo »motenj«. Te »motnje« so prišle od onih, ki so v nedeljo organizirali na velikem stuttgartskem zabavišču in razstavišču na Killesbergu »slovensko binkoštno srečanje«. Naj-

prej so sklenili, da zaradi böblingenskega srečanja letos binkošti ne bi praznovali v Stuttgartu, potem pa so se le drugače odločili in slišati je, da je bilo tudi nekaj nečedne propagande proti Kranjčevi prireditvi. Kakorkoli, uspeha ni bilo, kajti böblingenski šotor je bil vse štiri dneve razveseljivo poln.

Tudi v razstavnici dvorani številka 3 na Killesbergu je bilo tisto binkoštno nedeljo vse polno — rekel bi, da se je zbralo najmanj 2000 Slovencev.

Vse navzoče je najbolj pritegnil nastop majhnega pevskega zbora »Domači zvon«,

ki je sestavljen iz samih izseljencev in ki je začel svoj kratki koncert s pesmijo »Tri glav moj dom!«, pa nastop »plesnega kvinteta« »Slavček«, ki je kar spretno nabijal Avsenikove in druge domače polke in valčke. Najbolj pa je seveda vlekla velika tombola, neizogibni sestavni del vsakega žegnjanja in vaške veselice, in njen glavni dobiček — volkswagen, »rabljen in generalno pregledan« sicer, a vendar. Med gosti sem opazil mnogo znanih obrazov — znanih iz pogovorov prejšnjega večera v Böblingenu. Nekaj sem jih videl potem še isti večer, v Böblingenu, po tomboli...

Člani folklorne skupine »Tine Rožanc« pri generalnem konzulu SFRJ v Stuttgartu

Nocoj je ena luštna noč

Prostran oder, zelenje, belo cvetoče veje, prek šestdeset deklet in fantov v slovenskih narodnih nošah — to je dvorana pod šotorskim krilom v Böblingenu pri Stuttgartu od 15. do 18. maja. »Rožanci« izvajajo jugoslovanske narodne plese dvakrat dnevno, popoldne in zvečer. Splet gorenjskih plesov izvajlja pri prisotnih prešerno radost, belokranjski plesi lirčno razpoloženje, pri prekmurskih plesih vzbujajo pozornost značilne pesmi, pri slavonskih barvitost noš. Ples naše albanske narodne manjšine »Šota« privlači s svojo posebnostjo, ples starodavnega srbskega mesta Vranja očara z glasbenimi motivi, bogato obarvanimi z orientalskim plesom. »Škopsko oro« je pastirski ples s hitrimi poskoki in koraki iz krajev ob srbsko-makedonsko-bolgarski tromeji. Plesi iz Povardarja s svojo slikovitostjo, razgibanostjo, razigranostjo in tempera-

mentom predstavljajo del bogatega izročila makedonske folklorne. Ljubljanska dekleta in fantje so dostojno predstavili bogastvo jugoslovanske folklorne. Obiskovalci so zadovoljni, vsak je našel nekaj zase in prenekateri Slovenci so prvič videli folklorne plese bratskih narodov. Skupina »Tine Rožanc« zaključil vsak dan program s pesmijo »Nocoj je ena luštna noč...«

In da bo noč res luštna, nadaljuje s programom priljubljeni ansambel Lojzeta Slaka. Ko Lojze potegne svoj meh, dvorana zaživi, vse je ena sama velika radost. Oder postaja premajhen za številne plesalce. Ko zapojejo Fantje s Praprotna mile domače viže, lica bliskovito spreminjajo izraz. Smeh in solze. Melodije nevidno rišejo prek dvorane veliko besedo — domotožje.

Napovedovalec Slakovega programa Marjan Roblek nima rad solz, pa s svo-

jimi šaljivimi domislicami in petjem vztrajno prekinja otožne misli. Prireditelj Anton Kranjc ima ostro oko gostinca in postrežba teče brezhibno, osebe je na višini, Kranjčeva žena Nuška pa je poosebljena skrb in marljivost. Po mizah se širi polje litrskih vrčev piva, steklenic jugoslovanskih vin in dišečih piščancev. Pravo domače vzdušje. Obiskovalci se združujejo v skupine, srečanje v Böblingenu prinaša številna medsebojna poznanstva naših ljudi v Nemčiji. Za marsikoga ti dnevi pomenijo konec osamljenosti v tuji deželi, našli so znance, sklenili nova prijateljstva, pogovorili so se o težavah, ki jih tarejo v življenju in pri delu na tujem, dogovorili so se za nova srečanja. Bogatejši so za eno kulturno doživetje, da bo lepši tudi jutrišnji delovni dan.

Vera Valenci

Kvintet Vinka Fekonje

Jože Teran

Kvintet Vinka Fekonje

Že več kot pet let se Slovenci iz najrazličnejših krajev Baden-Wirtenberga shajajo v prijetni slovenski gostilni »Krone« v Platenhardtu pri Stuttgartu. Že od samega začetka je bila najmočnejša vaba za vse naše ljudi prav domača glasba, saj so se na odru te gostilne kar vrstili različni slovenski ansambli ali posamezni slovenski muzikanti. V marcu 1969, ob prihodu klarinetista, je tu nastal prvi kvintet — harmonika, trobenta, klarinet, kitara in bas. Istočasno je nastal tudi vokalni trio. Nekaj mesecev je bil kvintet brez pravega imena, šele potem, ko smo se zavrno odločili, da ostanemo skupaj, smo zbrali izmed sebe vodjo ansambla in določili ime. Takrat smo igrali še samo tuje skladbe — Avenikove, Kovačičeve, Frankove in druge, kmalu pa so prišle na spored tudi prve Vinkove skladbe. Nam vsem so bile všeč in z vedno večjo vno smo segali po njih. Kmalu za tem sem na nekatere izmed njih napisal besedila, skupaj sva nadaljevala in do danes sva napisala že okrog 30 skladbic.

Naj na kratko predstavim še druge člane ansambla. Kot sem že omenil je naš vodja harmonikar Vinko Fékonja, po poklicu konstruktor. Razen na harmoniko igra še trobento, bariton-bas, kontrabas in bobne. Doma je iz Ptuja.

Trobento igra Toni Lubej, doma iz Maribora, po poklicu pleskar. Razen trobente igra še bobne in kitaro, v vokalnem triu pa poje bariton.

Klarinet igra Toni Mikša, naš »najmlajši«. Doma je iz Rogaške Slatine. Igra tudi saksofon, pri vokalnem triu pa poje prvi tenor. Njegova posebnost: nikoli pretrujen za petje.

Za ritem skrbi vedno nasmejani Andrej Gašperlin s svojim basom. Doma je iz Tržiča, po poklicu je klepar. Razen kontrabasa igra še bas kitaro in violino, predvsem pa mu nikoli ne zmanjka duhovnosti.

No, nazadnje ostaneva še jaz in moja kitaro. Kličejo me Jože, pišem se Teran. Doma sem iz Cerkelj pri Kranju, moj poklic je kolar. V našem kvintetu skrbim v

Slovo

*Ko prvič odhajal sem z doma
si solzno imela oko,
sem čutil, kako si drhtela,
ko si mi podala roko.*

*»Zdrav bōdi in kmalu se vrni,
saj veš, da le tēbe imam,
ko daleč boš, nāme se spomni,
če kdaj boš ostal čisto sam.«*

*Si morda takrat že slutila,
da zadnjič ti dajem roko,
da kmalu za vedno ločila
vabeča tujina naju bo?*

*Ko bi me takrat posvarila
pri tebi jaz rad bi ostal
vse to, kar si zame storila
v ljubezni nazaj bi ti dal.*

Refr.:

*Mama, mama
rad k tebi vrnil bi se,
mama, mama
le k tebi me vleče srce.
Vse zamānj je,
grōb črn že krije te;
mama, mama
prepozno je zdaj za vse!*

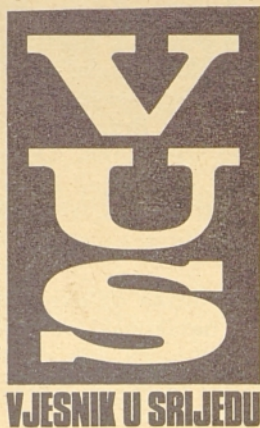
Jože Teran

glavnem za ritem, v vokalnem triu pa pojem drugi tenor in solo. Zelo rad pojem tudi zabavno glasbo. Moje prve pesmi so nastale kmalu za tem, ko sem oblekel vojaško suknjo. Shranjeval jih nisem, zato so se skoraj vse razgubile. Ob ustanovitvi našega ansambla sem se ponovno lotil pisanja. Moje pesmi so vesele in žalostne — take kot sem sam in ljudje okrog mene. Igramo vsako soboto in nedeljo, navadno pa tudi ob praznikih. Poleg domače igramo tudi zabavno glasbo, kar si pač želijo gostje. Vsi člani ansambla smo že dalj časa v Nemčiji in vsi se nameravamo vrniti domov. Kdaj bo to, žal še ne vemo.

Naše želje in načrti? Mnogo jih je, največja pa je prav gotovo ta, da želimo posneti lastno »long play« ploščo. Skladbic imamo dovolj za dve. Zdaj le pridno vadimo in upamo, da bomo uspeli. Zelo radi bi tudi obiskali naše izseljence v drugih krajih, potrebujemo le nekoga, ki bi vse organiziral.

Morda bo koga zanimalo, kakšen je naš delovni dan? Lahko bi rekel, da precej dolg in naporen, saj vsi delamo v svojem poklicu 9 ali celo več ur dnevno. Za vsem tem pa imamo še dva do trikrat tedensko vaje. Ob sobotah redno igramo do polnoči, ob nedeljah pa do 11. ure ponoči.

Lep pozdrav vsem bralcem Rodne grude po svetu.

Skupaj pri delu in pri počitku

V začetku maja je bila v Jugoslaviji študijska skupina štiridesetih predstavnikov danskih delavskih združenj, zbranih v organizaciji AOF. Polovico svojega dvotedenskega bivanja v naši deželi so Danci prebili v Veliki Luki, kraju z okrog 5000 prebivalci, na zahodnem delu otoka Korčula. Prav gotovo ni bilo njihovo bivanje tu samo slučajno, saj Velolučani pričakujejo letos pravo poplavo gostov iz Danske. To za nas niti ne bi bilo zanimivo — saj Jadran obiskujejo poleti gostje z vsega sveta — če bi Danci v razgovorih poleg sindikatov ne omenili tudi kluba Jugoslovčanov na Danskem kot enega izmed organizatorjev tega turističnega potovanja. Znano nam je, da je bil to prvi primer, da klub, ki združuje naše delavce, začasno zaposlene v tujini, organizira tudi tako sodelovanje z domačini.

Kljub temu, da je bil ustanovljen šele lani, je ta klub razvil zelo široko dejavnost. Na Danskem ni zaposlenih veliko naših delavcev, skupaj jih je komaj okrog 3000, klub pa je imel dovolj vzrokov in gradiva za svoje delo. Med drugim je organiziral tudi tečaj danskega jezika za preko 500 naših delavcev. Ob pomoči različnih danskih organizacij izdaja tiskana navodila v domačem jeziku o davkih, o pravicah tujcev po danskih zakonih, organizira kulturno-zabavna gostovanja iz Jugoslavije, pripravlja izlete po danskih pokrajinah z namenom da bi se seznanili z danskim načinom življenja ter z običaji te dežele in podobno.

V okviru svoje dejavnosti letos klub organizira tudi cenena letovanja za jugoslovanske in danske delavce v Jugosla-

viji. Izbrali so Veliko Luko, enega izmed najbolj sončnih in nepotvorjenih krajev na jadranski obali.

Pri svojem delu je klub našel tudi dobre sodelavce v agencijah »Jugotours« in »Atlas«, ki sta prevzeli organizacijo potovanja in skrb za bivanje gostov v Veli Luki. Za okrog 700 danskih kron bodo gostje potovali z letalom od Kjöbenhavna do Dubrovnika, potovali z avtobusom v Velo Luko, bivali tam 14 dni in se po isti poti vrnil.

— Normalno in koristno je, da Danci in Jugoslovani, ki skupaj delajo, skupaj tudi letujejo. Na istem delovnem mestu so tudi problemi isti. Našim ljudem je nekoliko težje, ker ne znajo jezika domačinov, zato se klub trudi, da jim pomaga tudi pri tem. Ko pa pride čas letnih dopustov in množičnih selitev proti jugu, imajo tako naši kot danski delavci iste skrbi: kam bi šli in koliko bo stalo? Mislim, da smo imeli pri izbiri Vele Luke srečno roko.

Zato je tako sodelovanje z AOF zelo koristno, nam je rekel Mile Radovanović, ataše za delovno silo in konzularne zadeve pri jugoslovanski ambasadi v Kjöbenhavenu.

Danski predstavniki, ki so bivali v Veli Luki, so se res dobro seznanili s pogoji letovanja v tem kraju. Obiskali so tudi ladjedelnico, ki izdeluje edinstvene ognjevarne čolne na svetu, spoznali so turistične objekte, kopališča in izletniške točke, od katerih je najzanimivejša Proizd, otoček ob vходу v zaliv, na katerem bo letos že tradicionalno srečanje umetnikov z vsega sveta. Slišali so seveda tudi pesmi, po katerih so Velolučani znani po vsej Jugoslaviji, in pokusili domača vina.

Sekretar AOF Ben Jensen, ki je vodil študijsko skupino, nam je v Veli Luki izjavil:

— V naši skupini so predstavniki pol milijona danskih delavcev. Namen našega potovanja je proučevanje demokracije na delovnem mestu in srečanja s predstavniki delavcev in njihovimi družinami. Naš sindikat želi spoznati razne oblike demokracije na delovnem mestu, Jugoslavija pa je za to proučevanje zelo primerna. AOF razen tega skrbi tudi za tuje delavce, ki so zaposleni na Danskem, in jih je okrog 25.000. V prihodnjih letih jih bo še več. Tudi število Jugoslovčanov raste in mi želimo, da bi jih čim bolj vključili v dansko okolje in način življenja. Dobro vemo, da je eden izmed pogojev za to tudi poznavanje življenja v njihovi domovini, zato smo med drugim tudi prišli sem.

A. Šeparović

Radio Ljubljana za naše rojake na tujem

Tokovi zaposlovanja na tujem

V prvih treh mesecih letošnjega leta se je — v primerjavi s prvim tromesečjem lani — povečalo število naših državljanov, ki so si poiskali zaposlitev zunaj Jugoslavije prek pristojnih služb, to je prek zavodov za zaposlovanje. Povečalo pa se je v tem času tudi število tistih, ki se zaposlujejo brez posredovanja zavodov.

Kot kažejo podatki službe za zaposlovanje, se na tujem po redni poti najbolj zaposlujejo nekvalificirani delavci. Ti so predvsem z manj razvitih področij Jugoslavije, predvsem iz Bosne in Hercegovine, s Kosova in Metohije itd. Mimo redne poti, to je mimo zavodov za zaposlovanje, pa odhajajo v tujino pretežno kvalificirani in strokovni delavci, in to zlasti z gospodarsko razvitejših območij naše države. Znano je namreč, da odhajajo na delo v tujino s teh območij tudi kadri, ki jih v nekaterih delovnih organizacijah že primanjkuje.

Ker lahko letos pričakujemo nadaljnji odliv sile v razne evropske pa tudi izvenevropske države, velja v zvezi s tem še posebej opozoriti na nujnost organizirane zaposlovanja na tujem. Prav tako bi morali biti pristojni organi poklicani, da bi proučili oblike ekonomske in druge stimulacije zakonitega zaposlovanja zunaj naših meja. Izredno veliko pa bi k temu vsekakor pripomoglo načrtnejše informativno delo med tistimi našimi ljudmi, ki se nameravajo iz osebnih pa tudi drugih vzrokov zaposliti v tujini. Podrobna, pravočasna in pravilna informiranost bi prav gotovo odvrnila ali vsaj ublažila marsikatero nevšečnost pa tudi gmotno oškodovanost, ki so jih naši rojaki v tujini še zelo pogosto deležni.

Po sporočilu jugoslovanskega generalnega konzulata iz Gradca, bodo začeli predstavniki tega našega predstavništva v kratkem nekajkrat na mesec poslovati tudi v Leobnu in v Brucku. V teh dveh mestih avstrijske Štajerske je zaposlenih veliko Jugoslovčanov, ki jim bodo konzularni dnevi vsekakor omogočili hitrejšo urejanje raznih zadev. Datum in natančno mesto, kjer bodo konzularni dnevi, bodo pravočasno sporočili. O tem pa bo jugoslovanski generalni konzulat iz Gradca obvestil tudi avstrijske sindikalne organizacije in vsa večja podjetja, ki zaposlujejo naše državljane.

Zdravstveno varstvo družin

Med ugodnostmi, ki jih je prinesla jugoslovanskim delavcem, zaposlenim v Zvezni republiki Nemčiji, konvencija o socialni varnosti, je tudi brezplačno zdravstveno varstvo njihovih družin, ki ostanejo doma v Jugoslaviji, v breme nemškega bolniškega zavarovanja. Naši delavci v nekaterih državah, s katerimi Jugoslavija nima sklenjene konvencije o socialni varnosti, in celo v nekaterih državah s sklenjeno konvencijo (Švica, Švedska), morajo plačevati v Jugoslaviji poseben prispevek za zdravstveno varstvo svojih družin jugoslovanskemu komunalnemu zavodu za socialno zavarovanje (letos 57,40 novih din). Od 1. septembra 1969 dalje, ko se je pričela uporabljati konvencija o socialni varnosti med Jugoslavijo in Zvezno republiko Nemčijo, jugoslovanskim delavcem, zaposlenim v tej državi, to ni več potrebno. Jugoslovanski delavci, zaposleni v Zvezni republiki Nemčiji, ki žele uveljaviti to ugodnost iz konvencije, morajo predložiti nemški bolniški blagajni ustrezno dvojezično potrdilo, predpisano za uveljavitev te pravice. To potrdilo predstavlja **dvojezični obrazec Ju-3**, ki ga mora delavec (ali njegova družina) predložiti v potrditev tisti jugoslovanski občinski skupščini, kjer družinski člani prebivajo. Potrjen obrazec, ki vsebuje vse potrebne podatke o družinskih članih, mora jugoslovanski delavec predložiti nemški bolniški blagajni, pri kateri je zavarovan v času dela v tej državi. Nemška bolniška blagajna ugotovi, kateri od navedenih družinskih članov imajo pravico do zdravstvenega varstva po nemških predpisih, in vrne nato potrdilo delavcu, da z njim uveljavi pri jugoslovanskem komunalnem zavodu za socialno zavarovanje pravico do zdravstvenega varstva svojih družinskih članov. Jugoslovanski zavod izda družinskim članom posebno potrdila (ponekod tudi pravo zdravstveno izkaznico), s katero uveljavljajo v primeru potrebe zdravstveno varstvo pri jugoslovanskih zdravstvenih zavodih ali zdravnikih. Stroški tega zdravstvenega varstva se posebej pribeližijo, da jih potem jugoslovansko socialno zavarovanje izterja od zavezane nemške bolniške blagajne, ki je izdala takšno potrdilo. Zatenkrat se ti stroški vračajo po dejanski vrednosti storitev, verjetno pa bo dogovorjen tudi z Zvezno republiko Nemčijo enak način vračanja stroškov, kakor je že v veljavi z republiko Avstrijo, torej v

obliki pavšala (to je po povprečju stroškov zdravstvenega varstva v Jugoslaviji, ki odpade na eno zavarovano osebo). Podčrtati je treba, da zahtevajo nemške bolniške blagajne točno in pravilno izpolnjena potrdila o družinskem stanju na predpisanem dvojezičnem obrazcu Ju-3, ker sicer zavračajo vse zahteve za prevzem stroškov zdravstvenega varstva družinskim članom jugoslovanskih delavcev, ki so ostali doma v Jugoslaviji. Zato priporočamo jugoslovanskim delavcem, ki odhajajo na delo v to državo, da si že pred odhodom preskrbijo takšno potrdilo na obrazcu Ju-3, ki ga dobijo pri vsakem jugoslovanskem komunalnem zavodu za socialno zavarovanje, pa tudi pri zavodih za zaposlovanje.

Dr. L. S.

Uveljavitev alimentacijskih zahtevkov

Ob še vedno naraščajočem odhajanju naših ljudi na delo v tujino se pojavljajo seveda vse česče tudi primeri, ko odhajajo v tujino nekateri Jugoslavlani zato, da bi se s tem izognili svojim alimentacijskim obveznostim v domovini. Tu gre za družinske očete, ki v tujini pozabijo na obveznosti do svojih družin v Jugoslaviji, še več pa za mlade delavce — nezakonske očete, ki se hočejo z odhodom v tujino izogniti plačevanju preživnine (alimentacije) za nezakonskega otroka v Jugoslaviji. Pri tem gre največkrat za odhod bodisi v republiko Avstrijo, bodisi v Zvezno republiko Nemčijo, s katero, kakor znano, Jugoslavija še nima ratificirane mednarodne pogodbe o vzajemni pravni pomoči in torej v načelu sodbe jugoslovanskih sodišč v tej državi niso izvršljive. Drugače je z republiko Avstrijo, s katero je Jugoslavija že leta 1955 sklenila pogodbo o vzajemni pravni pomoči (pogodba je objavljena v dodatku k uradnemu listu SFRJ št. 8/55-1).

Vendar se motijo tudi tisti, ki se izognejo svojim alimentacijskim obveznostim z odhodom v Zvezno republiko Nemčijo, češ, saj Jugoslavija s to državo nima sklenjene pogodbe o vzajemni pravni pomoči v tem smislu, da bi bile sodbe jugoslovanskih sodišč izvršljive tudi v tej državi. Zvezna republika Nemčija je namreč — poleg še nekaterih držav — sopolpisala skupaj z Jugoslavijo mednarodno konvencijo o uveljavitvi alimentacijskih zahtev v tujini z dne 20. junija 1956. Vse

države-sopolpisnice te mednarodne konvencije so se namreč obvezale, da bodo po predpisani poti omogočile državljanom drugih držav-popolisnic uveljavitev alimentacijskih zahtev tudi v njihovi državi. Tako torej tudi jugoslovanski državljani uveljavljajo alimentacijske zahteve v vseh državah, ki so podpisale omenjeno konvencijo, in sicer: Bolivija, Brazilija, Cejlon, Centralna afriška republika, Češkoslovaška, Čile, Danska, Francija, Finska, Guatemala, Gornja Volta, Haiti, Holandija, Izrael, Pakistan, Zvezna republika Nemčija in Švedska.

Kako bo torej jugoslovanska državljanka, ki ji je odšel mož ali nezakonski oče njegovega otroka v neko od navedenih držav, uveljavila alimentacijski zahtevek nasproti zavezancu v tisti tuji državi?

Zahtevo za alimentacijo, ki naj se izterja od zavezanca v tuji državi, mora vložiti jugoslovanska državljanka pri Zveznem sekretariatu za zdravstvo in socialno politiko v Beogradu. Zahteva za alimentacijo mora vsebovati ime in priimek ter polni naslov zahtevajoče stranke, rojstni datum, državljanstvo in poklic, po potrebi pa tudi ime in priimek ter naslov skrbnika (če gre za otroka). Navesti je seveda ime in priimek ter naslov zavezanca v tujini, njegovo državljanstvo in poklic. V zahtevi se mora obrazložiti temelj alimentacijskega zahtevka, kakor tudi podatke o premoženjskem in družinskem stanju zahtevajoče in zavezane stranke. Namesto navedenih dokazil pa je najbolje priložiti sodbo ali drugo odločbo, s katero je določena zahtevajoči stranki preživnina (alimentacija), po možnosti tudi fotografijo zavez. stranke. Vsa potrebna pojasnila o uveljavljanju alimentacijskih zahtevkov v tujini daje Urad za varstvo jugoslovanskega premoženja v tujini, Beograd, Zmaj-Jovina ulica 12, to je ustanova v sklopu Zveznega sekretariata za finance. Temu organu se lahko tudi pošlje zahteva za alimentacijo s potrebnimi listinami, kakor smo to obrazložili zgoraj. V tem primeru bo urad za varstvo jugoslovanskega premoženja v tujini poslal celoten predmet Zveznemu sekretariatu za zdravstvo in socialno politiko skupaj z mnenjem o upravičenosti zahtevka. Urad lahko priporoči Sekretariatu tudi oprostitve taks in drugih stroškov, če je zahtevajoča stranka nepremožna. Urad se mora tudi prepričati, ali so listine v redu, in sicer v skladu z zakonodajo tiste države, v kateri se nahaja zavezanec.

Od tedaj naprej obravnava zadevo zvezni sekretariat za zdravstvo in socialno politiko, ki mora podvzeti vse potrebno, da pride zahtevajoča stranka do svojih pravic.

Carinski predpisi

Začasni izvoz pohištva

Zelo različni so vzroki in pobude, da naši ljudje odhajajo na delo v tujino. V vsakem primeru prevladujejo oni, ki odhajajo na delo v tujino z namenom, da bi v čim krajšem času prištedili čim več denarja za nakup trajnejših dobrin.

Precej je primerov, da odhajajo na delo v tujino zakonski pari. Ekonomsko bolj razgledani glede načina štednje, odpeljejo s seboj pohištvo, gospodinjske predmete in drugo. V takem primeru je potrebno, da se sestavi seznam predmetov v več izvodih.

Predmete je treba čim bolj opisati. Podjetje za mednarodno špedicijo mora napisati izvozno carinsko deklaracijo v treh izvodih. Poleg drugih podatkov, je treba v izvozni deklaraciji napisati, da se pohištvo oziroma gospodinjski predmeti po določenih člena 95—99 carinskega zakona začasno izvažajo v tujino za čas enega leta in da se bodo predmeti vrnili v neizpremenjenem stanju.

Pohištvo oziroma predmete, ki so začasno izvažajo, lahko ocarini obmejna carinska izpostava ali pa carinarnica v notranjosti države. V primeru, da se blago, ki je namenjeno za začasni izvoz, ocarini pri notranji carinarnici, potem obmejna carinska izpostava dovoli izvoz na podlagi trojnika izvozne carinske deklaracije, ki spremlja blago. Pred potekom enega leta je treba začasno uvožene predmete vrniti v jugoslavijo ali pa pismeno zaprositi zvezno carinsko upravo, prek carinarnice, ki je dovolila začasni izvoz, da z odločbo podaljša še za eno leto. Prošnjo je treba kolkovati z 2,50 dinarjev. Na omenjeni način se lahko začasni izvoz podaljšuje več let. Pri vrnitvi začasno izvoženega blaga iz tujine, je treba na obmejni carinski izpostavi to prijaviti s prijavo za uvoz. Carinarnici na meji ali v notranjosti je treba predložiti tudi uvozno carinsko deklaracijo v treh izvodih, priložiti pa je treba izvozno carinsko deklaracijo, sezname in odločbe o podaljšanju začasnega izvoza. Carinska izpostava opravi carinski pregled in če ugotovi, da se uvaža blago, ki je bilo začasno izvoženo, potem ni treba

plačati carine, dajatev in zveznega prometnega davka. Na ta način se razbremeni začasni izvoz.

Zvišani prometni davki

V Rodni grudi št. 3, na strani 25 smo v rubriki »Carinski predpisi« pisali o plačilu zveznega prometnega davka, ki pa se je med tem časom spremenil. Zato moramo dodati naslednje:

Zvezni prometni davek po davčni stopnji 12,5 odstotka ni več treba plačevati za naslednje kmetijske stroje, naprave in priprave: za traktorje z močjo do 35 KM, za priklopnike nosilnosti do 3 tone za kmetijske naprave in priprave ter stroje z močjo do 35 KM, npr.: nakladalnike na sprednjem in zadnjem delu traktorja, pluge, brane vseh vrst, železne valje, traktorske kopalnike, kultivatorje, sadilnike, trosilnike za gnoj, sejalnike, sadilnike za krompir, kosilnice, snopovezalke, kombajne, grablje, obračalnike, izkopalnike, motorne stroje za rezanje, reporeznice, drobilnike, robkalnike, mline kladivarje, rotacijske sekalne stroje, stacionirane stiskalnice za seno in slamo, mlekarske stroje, sadne in grozdne mline ter stiskalnice. To pomeni, da za omenjene kmetijske naprave in priprave ter stroje z močjo do 35 KM, našim kmetom pri nakupu ali uvozu ni več treba plačevati prometnega davka.

V primeru, da se kupujejo ali uvažajo kmetijski stroji z močjo nad 35 KM ali naštetih priključki, naprave in priprave, ki se priključijo na stroje z močjo nad 35 KM, je zanje treba plačati zvezni prometni davek po 12,5-odstotni davčni stopnji.

Posebej je treba poudariti, da je v vsakem primeru treba plačati zvezni prometni davek pri nakupu ali pri uvozu strojev za mlatev, strojev za čiščenje žita in drugih kmetijskih pridelkov, za sortiranje, za škropljenje, za razprševanje in za striženje ovac, ti stroji se namreč izdelujejo v zadostnih količinah tudi v Jugoslaviji. To pomeni, da se mlatilnic, škroplilnic in podobnega ne splača uvažati.

V istem sestavku se menja besedilo tudi s podnaslovom »Prometni davek za motorna vozila« in se po novem glasi:

Za osebne avtomobile veljajo naslednje stopnje in izračuni zveznega prometnega davka:

Za osebne avtomobile, katerih davčna osnova je do 30.000 dinarjev (tuja devizna izvozna cena preračunana v dinarje, z dodatkom stroškov za zavarovanje, prevoz in drugih stroškov do jugoslovanske meje, 50-odstotna carina in obe dajatvi 1 + 3 odstotka), je treba plačati zvezni prometni davek po 12-odstotni davčni stopnji, to je kakor do sedaj.

Za osebne avtomobile, katerih davčna osnova je od 30.001 do 35.200 dinarjev, se prometni davek od 30.000 dinarjev obračuna po 12-odstotni davčni stopnji, ostanek od 30.000 do 35.200 dinarjev, ki je lahko od 1 do 5.200 dinarjev, se prišteje znesku, ki ga dobimo, ko smo 30.000 dinarjev množili z 12-odstotki (npr.: za osebni avtomobil, katerega davčna osnova je 30.500 dinarjev, najprej množimo $30.000 \times 12 = 3.600$ dinarjev, prišteti moramo še ostanek 500 dinarjev = 4.100 dinarjev, to je znesek zveznega prometnega davka, ki ga moramo plačati za tak avtomobil.

Za osebne avtomobile, katerih davčna osnova je od 35.201 do 40.000 dinarjev, je zvezni prometni davek treba plačati po 25-odstotni davčni stopnji.

Za osebni avto, katerega davčna osnova je nad 40.000 dinarjev, je treba plačati 10.000 vrednosti nad 40.000 dinarjev. (Npr.: osebni avtomobil, katerega davčna osnova je 40.020 dinarjev, je treba plačati 10.000 dinarjev in ostanek nad 40.000, to je 20 dinarjev je treba prišteti 10.000 dinarjem tako, da davek, ki ga je treba plačati zneske 10.020 dinarjev. Za osebni avtomobil, katerega davčna osnova je 72.183 dinarjev, je treba plačati 10.000 dinarjev in razliko nad 40.000 dinarjev, to je 32.183 dinarjev tako, da davek, ki ga je treba plačati zneske 42.183 dinarjev. To pomeni, da se je zvezni prometni davek zelo povečal za osebne avtomobile, katerih davčna osnova je nad 35.200 dinarjev.

Nadaljevanje prihodnjik

Pri delodajalcu

Beim Arbeitgeber

1. Dober dan!	1. Guten Tag!	11. Tu, prosim.	11. Hier, bitte.
2. Ali je tu personalni oddelek?	2. Ist hier die Personalabteilung?	12. V redu.	12. In Ordnung.
3. Da, tukaj je. Želite?	3. Hier ist's. Sie wünschen?	13. Koliko so znašali potni stroški?	13. Wie hoch waren die Reisekosten?
4. Dovolite, da se predstavim.	4. Gestatten Sie, daß ich mich vorstelle.	14. Skupaj 150 DM.	14. Insgesamt 150 (hundertfünfzig) DM.
5. Peter Petek iz Jugoslavije.	5. Peter Petek aus Jugoslawien.	15. Ali imate za ta znesek potrdila?	15. Haben Sie für diesen Betrag Bestätigungen?
6. Jugoslovanski komunalni zavod za zaposlovanje me je poslal na delo k vaši firmi.	6. Die jugoslawische Kommunalanstalt für die Arbeitsvermittlung schickt mich an die Arbeit zu Ihrer Firma.	16. Imam vozovnico. Za hrano sem porabil 70 DM.	16. Ich habe die Fahrkarte. Für die Nahrung habe ich 70 DM verbraucht.
7. Me veseli.	7. Es freut mich.	17. Vse stroške vam bomo povrnili. Naš uslužbenec vam bo pokazal menzo in prenočišče. Jutri se javite na delo pri obratovodji. Na svidenje!	17. Die Kosten werden Ihnen zurückerstattet. Unser Angestellter wird Ihnen die Mensa und die Herberge zeigen und morgen werden Sie sich an der Arbeitsstelle beim Betriebsführer melden. Auf Wiedersehen!
8. Imate dokumente pri sebi?	8. Haben Sie Dokumente bei sich?	18. Najlepša hvala! Na svidenje!	18. Besten Dank! Auf Wiedersehen!
9. Tu imam dovoljenje za delo duplikat delovne pogodbe, potrdilo o posredovanju pri zaposlitvi in obvezni delovni vizum.	9. Hier habe ich die Einzelzusicherung, das Duplikat des Arbeitsvertrages, die Bescheinigung über die Arbeitsvermittlung und das nötige Arbeitsvisum.		
10. Imate tudi zdravniško spričevalo o delovni sposobnosti?	10. Haben Sie auch das ärztliche Zeugnis über die Arbeitsfähigkeit?		

A. Izgovor črk v nemških besedah

Bralci naj upoštevajo pravilo o izgovoru in razlago nemških besed v Rodni grudi, št. 2 — 6!

4. st (gestatten, vorstellen)	št (štiri)	16. h Fahrkarte, Nahrung)	. (se ne izgovarja)
6. h (Ihrer)	. (se ne izgovarja)	17. h (Ihnen, Führer)	. (se ne izgovarja)
10. h (Fähigkeit)	. (se ne izgovarja)	st (Stelle)	št (štiri)

B. Pomen nemških besed:

2. die Personalabteilung — personalni oddelek	7. sich freuen — veseliti se	10. ärztlich — zdravniški	verbrauchen — porabiti
3. wünschen — želeli	8. das Dokument — listina	das Zeugnis — spričevalo	17. zurückerstatten — povrniti
4. gestatten — dovoliti	bei — pri	über — o	der Angestellte — uslužbenec
(sich) vorstellen — predstaviti (se)	9. die Einzelzusicherung — dovoljenje za delo	die Arbeitsfähigkeit — delovna sposobnost	die Mensa — menza
6. die Kommunalanstalt — komunalni zavod	das Duplikat — dvojniki	12. die Ordnung — red	die Herberge — prenočišče
die Arbeitsvermittlung — posredovanje dela	der Arbeitsvertrag — delovna pogodba	13. die Reisekosten — potni stroški	zeigen — pokazati
schicken — poslati	die Bescheinigung — potrdilo	14. insgesamt — skupaj	die Arbeitsstelle — delovno mesto
die Arbeit — delo	nötig — potreben, obvezen	15. der Betrag — znesek	der Betriebsführer — obratovodja
	das Arbeitsvisum — delovni vizum	die Bestätigung — potrdilo	melden — javiti se
		16. die Fahrkarte — vozovnica	
		die Nahrung — hrana	

ZDA

Prispevki za Banjaluko

V Prosveti z dne 13. maja je bilo objavljeno 11. poročilo o prispevkih za pomoč Banjaluki in drugim krajem v Bosenski krajini, ki so bili lani hudo prizadeti po potresu. Plemeniti akciji so se naši rojaki — društva in posamezniki — lepo odzvali. V poročilu je navedeno, da je bilo po SNPJ zbrano do začetka maja 6.592.61 dolarjev. SNPJ je akcijo zaključila s 1. junijem.

Jubilej

Slovenski narodni dom v Chisholmu. Minn. praznuje letos 25-letnico. Ustanovljen je bil 1. julija leta 1945. Ustanovitev tega doma so naši tamkajšnji naseljenci zelo želeli in težko pričakovali. Prvi predsednik doma je bil Frank L. Tekautz, tajnik pa Joe Brovitz.

Na jubilejnim banketu, ki so ga pripravili za člane, je bil glavni govornik minnesotski kongresnik John Blatnik. Izdali so tudi spominsko knjižico.

Možje leta

V zadnjih letih pri slovenskih narodnih domovih v Clevelandu vsako leto počastijo enega izmed najbolj prizadevnih odbornikov za moža ali ženo leta. Vsak narodni dom za to počastitev izbere svojega najbolj prizadevnega odbornika, skupno pa vsi predlagajo še enega. Pri Federaciji slovenskih narodnih domov so prvega moža leta izvolili leta 1962. Doslej je osem odbornikov prejelo to lepo priznanje. Zadnji med njimi je bil lani izbran znani kulturni delavec John Tavčar, ki je umrl lani 28. novembra. Pisali smo že, da je bil za letošnje leto od Federacije slovenskih narodnih domov izvoljen za moža leta znani pevec in direktor Slovenskega narodnega doma na St. Clairju Edie Kenik. V ostalih domovih so letos izbrali: SDD na Recherjevi cesti v Euclidu Louissa Sajeveca, ki je že od leta 1962 v direktoriju tega doma in osmo leto predsednik nadzornega odbora; na Dennison cesti je bil izbran Frank Pulz, v domu na E80 St. Will. Žagar, na Holmes cesti Frank Pižmoht, na Maple Hts, Emil R. Martinšek, na St. Clair cesti Janko N. Rogelj, na Walerloo cesti Vid Janičič, v West parku

Član sveta federacije Edvard Kardelj, ki je bil v začetku maja na uradnem obisku v Čilu, je za tem neuradno obiskal še Peru in Mehiko. Kakor prej v Čilu, so mu tudi v Peruju tamkajšnji jugoslovanski izseljenci priredili pristrčno dobrodošlico. V svojem novem društvenem domu na Avenida San Felipe 568 v Limi, so Edvardu Kardelju s soprogo in ostalim članom delegacije, priredili 11. maja sprejem in svečano večerjo, katere se je udeležilo nad dvesto jugoslovanskih rojakov. Tovariša Kardelja je pozdravil predsednik Jugoslovanskega društva za vzajemno pomoč Meho Milosavljević, ki se je v svojem govoru še posebej zahvalil za kolekcijo knjig, katere je jugoslovanska delegacija izročila kot darilo Jugoslovanskemu domu v Limi. Sprejem in svečano večerjo so posneli za več kanalov televizije v Peruju. Navzoči so bili tudi fotoreporterji, ki so zatem o pristrčnem srečanju poročali v listih in revijah in objavili slike.

Michael P. Dancull, na Prince cesti pa so izbrali ženo leta — Jennie Bartolovo. Federacija slovenskih narodnih domov je letos marca priredila posebno družabno prireditev v počastitev letošnjih mož in žene leta.

Ob smrti dveh zaslužnih pionirjev na ameriških tleh

Z žalostjo smo zvedeli, da sta nedavno iz vrst naših pionirjev na ameriških tleh spet odšla dva kremenita moža, zaslužna društvena delavca, prijatelja Slovenske izseljenske matice in dolgoletna naročnika Rodne grude.

Dne 29. aprila je v Armi, v državi Kansas umrl 84-letni **Anton Shular**, ki se je v Ameriki v dolgih desetletjih trdo nagaral. Najprej je delal v koloradskih gorah, zatem pa je z izseljenci iz raznih dežel sve-

ta kopal premog na širni kansaški preriji. Trdo je bilo takrat življenje in pekoči žulji. Skozi stavke in glad so morali delavci iskati pot do svojih osnovnih človeških pravic.

Anton Shular je bil zelo razgledan. Delal je v društvih in pridno dopisoval v izseljenske liste. Bil je vnet član Slovenske narodne podporne jednote, v njenem glavnem odboru je deloval polnih 44 let. V Slovenskem izseljenskem koledarju je pred dvema leti objavil zanimiv članek o slovenski naselbini v Kansasu. Tudi njegova pisma smo v uredništvu Rodne grude zelo radi brali. V pismu z dne 1. junija 1968 je zapisal: »Revija ima v marčevi številki zelo lepo sliko Mirne gore na Dolenjskem in pa naznanilo o letošnjem srečanju izseljencev na domačih tleh. Kako rad bi se jim pridružil, le zdravje je žal pošlo. Za-

to bom le v duhu z našimi izletniki doma, čeprav je to zelo slabo nadomestilo.«

Kmalu za njim se je poslovil za vselej tudi **Charles Pogorelec**, ki je umrl 7. maja v Chicagu. Doma je bil z Dolenjske, kjer se je rodil l. 1886 v Žigmaricah pri Sodražici. Polnih 63 let je bil član SNPJ. V to organizacijo se je včlanil leta 1907 v Pueblo Colorado, in sicer k društvu št. 21 SNPJ. Kasneje se je preselil v Minnesoto, zatem pa v Chicago. Bil je splošno znana osebnost med naprednimi ameriškimi Slovenci. Dolga leta je bil član društva Slavija št. 1 SNPJ, vrsto let je bil tudi glavni tajnik, v Chicagu pa je bil dolgo upravnik nekdanjega lista Proletarec. Mnogo je potoval po slovenskih naselbinah in nastopal kot govornik na socialističnih in društvenih shodih pod okriljem Izobraževalne sekcije in Prosvetne matice.

Bil je med prvimi naročniki Rodne grude. Letos februarja je pri Matici naročil ploščo za pouk slovenščine in v pismu pripisal: »Naročam ploščo za pouk slovenščine. Žena se hoče naučiti slovenščine, da bo bolje znala kot jaz. Sicer sem pa »fuč«. Boleham že od prvega maja lani. Bo treba menda kmalu slediti Zaitzu in drugim našim sodrugom, ki so omahnili vse prezgodaj in je za njimi ostala praznina, katere ni mogoče nadomestiti.«

Da, tudi zdaj je ostala praznina, ki se ne more več izpolniti. Vrste naših ameriških pionirjev so se spet zredčile. Spet sta odšla dva moža, odmrli sta dve naši korenini. Globoko pretreseni se klanjamo njunemu spominu.

Njunim družinam in njunim društvenim sodelavcem in prijateljem pa izrekamo globoko sožalje!

Uredništvo

Slovenska — »lepotica meseca« v reviji Playboy

V marčni številki znane ameriške revije »Playboy« je bila izbrana za »lepotico meseca« — »Playmate of the month« ameriška Slovenka Chris Koren iz Clevelanda. Že nekaj let je fotomodel v Los Angelesu v Kaliforniji, redno pa je zaposlena kot prodajalka v znani umetniški galeriji v Hollywoodu.

Med njenim obiskom pri starših v Clevelandu je naša sodelavka Jo Misic obiskala Chris Koren in njene starše na St. Clair ulici. Zvedela je, da očetov rod izvira iz Loške doline, materin pa iz »nekega kraja ob Krki«. Chris Koren je ob tej priložnosti napisala tudi pismo Slovenski izseljenski matici, kjer pravi:

»I am anxiously looking forward to a visit to your lovely country, Slovenia, Yu-

Chris Koren iz Clevelanda

goslavia. I am hoping to tout Yugoslavia and neighbouring countries next year. But, in the meantime, my modeling career prompts me to return to California. Anticipating my visit, Best Regards, Chris Koren.« V slovenskem prevodu se njeno pismo glasi: »Težko pričakujem moj obisk v vaši lepi deželi, Sloveniji, Jugoslaviji. Upam, da bom lahko odšla na pot v Jugoslavijo in sosednje dežele v prihodnjem letu. Zdaj pa me delo fotomodela sili, da se vrnem nazaj v Kalifornijo. Pričakujem obiska vas najlepše pozdravlja Chris Koren.«

Jo Misic je Chris Koren tudi fotografirala v družinskem krogu ter nam poslala revijo Playboy s fotografijami Chris Koren.

Lepo darilo mladinskega pevskega zbora iz Clevelanda

Mladinski pevski zbor je poslal po svojem prizadevnem dirigentu Josephu Gregurinčiču Slovenski izseljenski matici magnetofonski trak, na katerem so posnete štiri slovenske pesmi, katere so zapeli štirje mladi člani zbora, ki jih vidite na sliki. To so: Koren Frank, Michael Debevc, Crist Zak in Katy Čech. Na sliki sede spredaj še režiserka Paulina Debevc in pianistka Alice Čech, mati mlade pevke. Na traku so posnete pesmi: Moj mili dom, Osamljeno dekle, Majška roža, Spomin in Le zapojmo. Vse te pesmi je že pred nekaj leti, kakor še več drugih, priredil za zbor prizadevni dirigent Anton Gregurinčič. S

ponosom in ganjenostjo smo poslušali tu v starem kraju sveže glasove naših mladih pevcev z onstran širnega oceana. Zboru in dirigentu iskrena hvala za lepo darilo!

Francija

Umrli je Ivan Mrakič

Konec aprila je v Martigues v Franciji umrl naš zvesti naročnik in prijatelj Ivan Mrakič. Star je bil 68 let. Skoraj vsako leto je obiskal svoj rodni Bovec in v zadnjih letih se je vedno oglasil tudi na Matici. Bil je eden izmed najbolj aktivnih članov francosko-jugoslovanskega kulturnega društva s sedežem v Martiguesu. Vsem svojcem in prijateljem Ivana Mrakiča izrekamo iskreno sožalje!

Kanada

»Vdova Rošlinka« v Edmontonu

Ni dolgo tega, kar je naša igralska skupina v Edmontonu uprizorila veseloigro »Vdova Rošlinka«, ki je nadvse uspela. Igro je režiral Metod Brus. Posebno priznanje gre vsem igralcem, posebej še zato, ker je med njimi večina takšnih, ki so to pot prvič nastopili na odru. Prikupna Rošlinka je bila Marija Kovačeva, ki je svojo zahtevno vlogo podala res lepo. Z igro so se nato predstavili tudi gledalcem iz Calgaryja. Torej še enkrat iskren aplavz za vso igralsko skupino, katero predstavljamo bralcem Rodne grude na priloženi

Štirje člani Mladinskega pevskega zbora iz Clevelanda z režiserko in pianistko

Igralska skupina iz Edmontona v Kanadi po uspešni uprizoritvi Golarjeve »Vdove Rošlinke«

fotografiji. V vlogah so nastopali od leve: Jernejc — Ulčar Florijan, Rošlinka — Marija Kovačeva, Janez — Frank Godec, Manica — Silva Kurnikova, Tončka — Majda Maričeva, Gašpar — Frank Zrim in režiser Metod Brus. Spredaj: Tinče — Kurnikova Romana, Balantač — Štefan Cigan.

Na letošnjem občnem zboru Slovenskega-kanadskega društva Edmonton smo izvolili novi odbor, ki bo letos nadaljeval delo v našem društvu, ki se naglo in lepo razvija. Lani smo precej gradili. Povečali smo plesno dvorano, da bo prostora za vse plesalce. Naredili smo tudi lopo na prostoru za letne piknike. Tudi novi odbor si je za letošnje leto naložil precej delovnih nalog, za katere smo prepričani, da jih bo uspešno tudi izpeljal. V letošnjem odboru našega društva so: Joe Kovačič, predsednik, Slavko Kolerič, podpredsednik, Frank Godec, tajnik, Ivan Jakšetič in odborniki: Štefan Cigan, Tony Jakšetič in Jože Buček.

Alojz Raj

Argentina

Petinštirideset let Ljudskega odra

Dne 25. avgusta se spominjamo ustanovitve Delavskega kulturnega društva »Ljudski oder« v Buenos Airesu. Društvo so ustanovili Slovenci po vzoru tržaškega Ljudskega odra. Že v začetku je pri društvu deloval mešani pevski zbor, zatem pa še dramska skupina in tamburaški zbor. S prostovoljnimi prispevki so si nabavili godbene instrumente in ustanovili še godbo. Pevski zbor Ljudskega odra je bil na

višku svoje moči v letih 1935-45. Štel je nad 40 pevcev in pevk ter nastopal tudi pred argentinsko javnostjo. Dramska skupina je igrala številna zahtevna dela.

V letu 1938 so v Villa Devoto kupili zemljišče, na katerem so si zgradili društveni dom. Člani so si dom gradili s prostovoljnim delom in ga svečano odprli 18. decembra 1938. Imel je tudi športna igrišča. Dne 17. januarja 1941 je bila ustanovljena pri Ljudskem odru mladinska komisija, ki je skrbela za kulturno in izobraževalno delo med mladino in športno dejavnost. Ljudski oder je tedaj odprl tudi igrišče za košarko. S prvim tekmovanjem se je moški ekipi avgusta 1942 pridružila še ženska ekipa. V letih 1945-46 je deloval pri društvu tudi otroški odsek, ki je gojil v glavnem petje in dramatiko.

Na pobudo Ljudskega odra in Gospodarskega podpornega društva Slovencev so v letu 1939 v Villa Devoto ustanovili slovensko šolo, ki je bila druga po vrsti. Ena je že delovala na Paternalu. Zaradi pomanjkanja sredstev pa so morali šolo kljub vsem prizadevanjem ustanoviteljev žal kmalu ukiniti.

Že od druge polovice l. 1928 je Delavsko kulturno društvo Ljudski oder izdajalo tudi svoja društvena glasila. Prvi društveni list se je imenoval Delavski list. Urejevala sta ga Franc Štoka in Zoran Kralj. Časopis je imel stalno stran v srbohrvaščini pod naslovom Radničke novine. V letu 1931 je Delavski list nasledila Borba pod istim uredništvom. Ta pa je izhajala neredno in je bila v glavnem razmnožena na ciklostilu. Borbo je nasledil Delavski

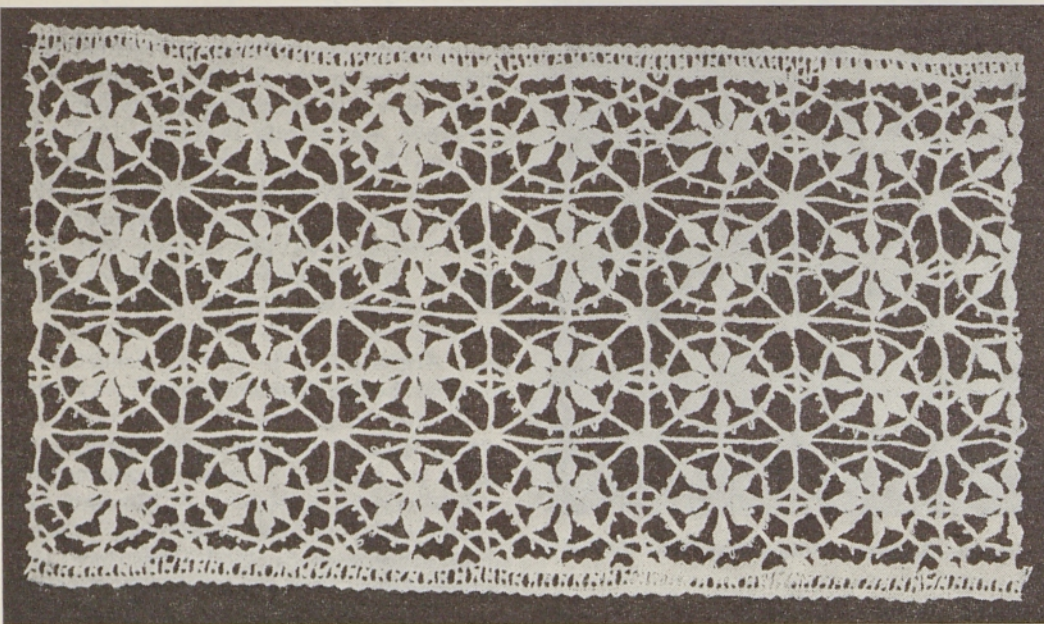
glas, ki je kot društveno glasilo SKD Ljudskega odra izhajal v letih 1934-35. V juniju 1937 je ta časopis zamenjala mesečna revija Njiva. Urejevala sta jo Franc Birsar in Albert Drašček.

V slovenskih društvih se je večkrat poudarjala potreba po združitvi. Ljudski oder je to ponovno poudaril tudi v svojem glasilu Njiva. Res je bila 14. junija 1942 ustanovljena Zveza jugoslovanskih društev v Argentini. V Zvezi so bili včlanjeni: SKD Ljudski oder, Gospodarsko podporno društvo Slovencev v Villa Devoto, SDP Ivan Cankar in Jugoslovanski demokratični klub iz Dock Suda. Njiva je postala nato glasilo Zveze. Bila je edini slovenski časopis v Argentini, ki je od vsega začetka zagovarjal borbo jugoslovanskih partizanov proti okupatorjem. Revija je ob vsaki priložnosti poudarjala nevarnost fašizma doma in po svetu in posebno pozornost posvečala vojnim dogodkom v Sloveniji. Ko je bila sredi svojega uspešnega razvoja, so jo argentinske oblasti septembra 1943 prepovedale.

Leta 1946 so se slovenska društva v Argentini vključila v Slovenski svet. Že v avgustu istega leta pa so si združena slovenska društva privzela nov skupni naslov: Slovenski ljudski dom. Naslednje leto so argentinske oblasti vsa društva ukinile, razen gospodarskega podpornega društva v Villa Devoto, ki je bilo včlanjeno v Zvezo argent. društev vzajemne pomoči. Šele po desetih letih prisilne neaktivnosti, 22. julija leta 1958, je Ljudski oder ponovno zaživel. Naslednje leto 5. septembra 1959 je prvokrat spet zapel na javnem nastopu pevski zbor Ljudskega odra, obenem pa je nastopila tudi mladinska dramska skupina. Dne 10. avgusta 1962 je društvo dobilo od argentinskih oblasti odločbo, s katero si je zagotovilo pravni status društva. V okviru društva delujeta zdaj tudi slovenska folklorna in tamburaška skupina. Posebno pozornost posveča društvo aktivnemu sodelovanju mladine.

V vrstah DKD Ljudski oder je delovalo mnogo rojakov, ki so s svojim delom in požrtvovalnimi prizadevanji veliko pripomogli k tako uspešni rasti. Prenekateri od njih je že odšel po poti, s katere ni povratka, nekateri so se vrnili v svoje domače kraje z zavestjo, da je društvo pač v varnih rokah zanesljivih ljudi, ki bodo prav tako, kakor so sami nekoč, zavzeto nadaljevali z društvenim delom.

Ob jubileju želimo današnjim društvenikom uspešno in plodno delo! Nekdanjim izrekamo zasluženo zahvalo, imena vseh tistih, ki jih ni več, pa ostanejo z besedo trajnega spomina zapisana v zgodovini Ljudskega odra.

Kaj pravi psiholog

O »divjih« zakonih

Stalna usmerjenost k srečanjem in odnosom z drugimi ljudmi ustvarja razmere, v katerih človeško psihično življenje, zlasti čustveno, ne more zatreti prisotne nagnjenosti k skupnosti — kolektivu. Skoraj ni človeka, ki ne bi težil in želel v svoja čustvena doživljanja vključiti tudi drugo osebo ali svoja čustva prenesti na drugega. Iz izkušenj vemo, da veselje doživljamo bolj globoko, če lahko z nekom delimo psihična dogajanja. Podobno je tudi s težavami in žalostjo, ki jih lažje prenašamo, ko v družbi najdemo odsev psihičnih procesov, kateri se odvijajo v nas samih. Že od rojstva je v človeku prisotna potreba po bližnji osebi, pristnem zaupljivem bitju, s katerim lahko deli svoja intimna doživetja, upe, želje, načrte. »Prijatelj je pol duše!« pravi star pregovor.

Občutek varnosti v življenju potrebuje vsakdo. Ustrezen in pristen odnos med moškim in žensko, ki v zakonski skupnosti najde najgloblji smisel, občutek varnosti še bolj utrdi. Ljudje v odnosu do zunanjega sveta nasploh čutimo negotovost, pogosto pa svet celo doživljamo kot skrito nevarnost. Prav zaradi tega posameznik teži k takšnim odnosom s pripadnikom (ali pripadnico) nasprotnega spola, da bi zmanjšali občutek negotovosti in povečali občutek varnosti, vzajemne čustvene povezanosti in ljubezni.

Seveda je želja po intimnem, pristnem prijateljstvu še bolj izražena pri posamezniku, ki živi sam v tujem, neznanem svetu. Tesnoba, bojazen, osamljenost so prehuda bremena za osamljeno osebnost, da bi jih lahko zmogla sama. Globoko vsajena potreba po intimnosti z drugim bitjem se najbolj realizira v odnosu moški-ženska, kot smo že omenili. Skupnost moškega in ženske ne omogoča le zadovoljitve močnega seksualnega nagona, ampak prav tako izpolni pomembne socialne potrebe človeka po človeku.

»Ko sem odhajal od doma, sem čutil globoko žalost. Kaj ne bi! Doma sem pustil ženo, ki sem jo ljubil. Na delo v tujino sem odšel z mislijo in trdno odločitvijo, da bo prav kmalu prišla za menoj. Dogovorila sva se, da takoj, ko se znajdem, ustvarim pogoje za skupno življenje. V začetku je bilo hudo. Nikamor se ni premaknilo. Stanoval sem v nemogočih razmerah v skupnih barakah. Minili sta dve leti in po naključju sem spoznal domačinko. Imela je svoje stanovanje. Najini odnosi so bili čedalje bližji. Zato sem mnogo prostega časa preživel pri njej. Kasneje sem se na njeno vabilo tudi k njej preselil. Zdaj že nekaj časa živiva skupaj. Moje prijateljice, vsaj tako trdi, ne moti, da nisva poročena. Jaz pa pišem ženi pisma, v katerih si vsakokrat izmislim drug razlog, zakaj ne more priti za menoj. Tega življenja sem se navadil. In vendar me v srcu zazebe, ko pomislim, kako se je vse skupaj zapletlo...«

Tako je pisal naš rojak iz Nemčije. Marsikdaj se osnovnim človekovim potrebam — kot so sprostitve nagona, želja po varnosti in vzajemnem čustvovanju, pridruži še povsem vsakdanja potreba po ugodju. Posledice so očitne: posameznik »pozabi« na ženo v domovini; psihičnim dejavnikom, ki so pripomogli k vzajemnem odnosu, se pridruži povsem ekonomski račun — pocenitev življenja, česar posledica je ustanovitev skupnosti ali »divjega zakona«.

Zadovoljstvo s takšnim življenjem pa je kratkotrajno, kajti posledice so dalekosežne. Številni naši delavci v tujini (ki so praviloma pustili družine doma) si »zabelijo« življenje s svojo miselnostjo, kot na primer: »Saj sem tu le začasno, zakaj mi ne bi bilo lepo, ko sem še mlad; žena me bo že počakala« in podobno. Delajo račune »brez krčmarja!«. Večletni odnos z drugo žensko ali moškim, divji zakon, ki ima svoje posebnosti, pusti pečat na posamezniku in ima lahko usodne posledice na kasnejše morebitno nadaljevanje zakonskega življenja v domovini.

Svoboda, ki jo čutita moški in ženska v divjem zakonu, je resnično le navidezna. Kajti stalno je prisoten občutek začasnosti vzajemnih odnosov in vezi; življenje je zato polno negotovosti. V začasni skupnosti oseba ne more v polni meri razviti vseh svojih potencialnih sposobnosti in zadostiti osnovnim potrebam po varnosti, trajni čustveni navezanosti in občutku zaželenosti.

Prevelike razlike v značajih partnerjev, ki so posledica dosedanjega razvoja v različnih kulturah, pogosto onemogočajo razvoj globokih čustvenih vezi in pristnega odnosa. Če pa ni resnično pristnega vzdušja v odnosih, tudi ni možnosti, da bi sneli »masko« poslovnosti, ki jo kažemo v odnosih do drugih ljudi na delovnem mestu ali med stiki s prijatelji. Igranje vloge brez počitka, med katerim bi »igralec« lahko pokazal svoj resničen »obraz«, pa je v resnici prehuda psihična obremenitev, ki jo še tako močne osebnosti težko prenašajo.

In bodoče življenje? Pečat, ki ga na posamezniku zapusti specifičnost začasnega in neobveznega odnosa v divjem zakonu, popači ali celo onemogoči graditev nadaljnjih pristnih odnosov z zakonsko ženo ali možem v domovini. Pogosto se moški izogibajo obveznostim moža in očeta, niso zmožni ustvarjati globljega tovarištva z ženo in tistih nežnih vezi, ki tvorijo intimnost. Ženo gledajo skozi prizmo prejšnjih odnosov; v povsem drugačnih pogojih in drugačnem kulturnem okolju se

mož težko znajde v ponovni vlogi zakonskega moža. Vse te spremembe v osebnosti moža občuti tudi žena. Komično in hkrati tragično zveni intimna izpoved žene, katere mož se je vrnil po dolgoletnem bivanju v tujini:

»...tako se je pokvaril v intimnih odnosih! Od mene zahteva, da ugodim vsem njegovim željam, ki se jih je navadil v inozemstvu. Ne vem, ali je prav, da mu ustrežem, ali ne?!...«

To je resnica o napredku, ki je nastal zaradi ločenega življenja zakoncev in nadaljnjega osebnostnega dozorevanja v različnem okolju. Kakšne spremembe so šele na področju psihičnega življenja, ki so praviloma bolj skrite v človeku!? Zamujene ustvarjalne možnosti na področju družbenega in skupnega življenja — kot na primer pri vzgoji otrok, negovanju skupnih dejavnosti in interesov — se težko ali pa sploh ne morejo nadomestiti.

Posledice, ki smo jih opisali v zgornjih vrsticah, se kažejo le pri tistih, ki so pustili družino doma, živeli v divjem zakonu, potem pa se spet vrnili domov.

Kajti skupnost dveh odraslih samskih oseb, pa čeprav ni potrjena s ceremonijo sklepanja zakonske zveze, lahko prav tako omogoči in porodi harmonično življenje in psihični mir.

A. K.

Šport za vsakogar

Piše prof. Drago Ulaga

Da bi ohranili krepko srce in sposobne mišice

Znanstveniki vedno znova iščejo odgovor na vprašanje: Kako naj bi ljudje živeli, da bi tudi v starosti ohranili krepko srce in sposobne mišice. S to problematiko se je nedavno spoprijel tudi prof. dr. Hollman, prestojnik inštituta za preučevanje krvnega obtoka v Kölnu. S svojimi sodelavci je organiziral redno vadbo starejših oseb in ugotavljal spremembe na srcu, dihalih in mišičju.

Prof. Hollman je potrdil že znano dogajanje, da je človek sposoben za vrhunske dosežke v tekmovalnem športu samo v mladosti, da pa lahko ostane popolnoma sposoben za telesno delo do 50. leta, če količjakaj skrbi za treniranje organizma. Mišice si lahko izboljšuje do 60. leta, po 70. letu pa ne več. Zato mora po 70. letu predvsem skrbeti za to, da mišice z redno aktivnostjo ohranja, odnosno da spočasni tempo pešanja.

Predvsem pa je zanimiv odgovor na vprašanje, kako je v letih staranja s prilagodljivostjo srca, ožilja in dihalnih organov. Da bi dobil odgovor na to vprašanje, je organiziral prof. Hollman s sodelavci redno vadbo oddelka, v katerem so bili sami taki člani, ki se že 20 let niso ukvarjali s športom. Redna vadba je trajala pet mesecev po dvakrat tedensko, vsebovala pa je igre z žogo, gimnastiko, tek in vsakdanjo gimnastiko po pet minut. Ob zaključku je prof. Hollman ugotovil, da se je pljučna kapaciteta pri vseh izboljšala. Izboljšali so se pogoji za sprejemanje kisika in tudi srce se je, razen pri enem, okrepilo. Prof. Hollman daje nekaj praktičnih napotkov za treniranje starejših. Predvsem priporoča aerobne vaje, to so tiste, ki so pogojene s stalno lakoto po kisiku, z drugimi besedami tiste, pri katerih je treba temeljito dihati. O skakanju, metanju in teku na kratke razdalje profesor pravi, da ne zaležejo, pač pa priporoča športe, ki dolgo trajajo: plavanje, kolesarjenje, veslanje, tek na dolge proge in hojo v gore.

O igrah za mizo in igrah v naravi

Kartanje pri mizi ne pomeni vselej izgube časa ali celo zlo. Prav pa je, da poznajo ljudje mero in da odmerijo razvedrilo za mizo le del prostega časa. Narobe pa je, če igrajo vsak dan ali če igrajo za večje vsote denarja. V tem primeru se razburjajo, sedijo ure in ure v zaprtih prostorih, kadijo več kakor navadno in trošijo živčno moč.

Ne glede na to kakšen odnos imamo do kartanja in podobnih iger v zaprtih prostorih, si moramo biti na jasnem, da je razvedrilo slehernemu človeku potrebno, kdor pri delu pretirava, se prej ko slej utruji, ustvarjalne sile mu začnejo pešati. Za obnovo sil namreč ne zadostujeta le spanje in hrana, velikega pomena je tudi ljubiteljsko delo, ki ima značaj igre in rekreiranja.

Spoznanje, da je tudi duševnim delavcem potrebna sprememba, je staro in splošno znano. Tudi za rekreacijo je treba najti čas, saj je ura, ki smo jo preživeli v prijetni družbi, pri poslušanju glasbe, šahu ali pri kartah, prav tako dobro naložena kakor ura, ki smo jo morda preživeli v ležanju in brezdeltu. Vse bolj pa se uveljavljajo v zadnjih letih športne oblike razvedrila v naravi. Mlajši igrajo košarko, nogomet, namizni tenis in podobno, starejši se pa ukvarjajo s kegljanjem, balinanjem, lovom in izletništvom.

Kako naj bi potem takem odgovorili na vprašanje: Tarok ali balinanje? Prednost dajemo umskim igram ali pa takim, pri katerih sodelujemo tudi telesno.

Jutri za kosilo

Sadna juha (jagode)

Piščančev džuveč

Sezonska solata

Sadna juha

Juhe, pripravljene iz svežega sadja ali sadja in zelenjave, nam v toplih poletnih dnevih dobro nadomestijo govejo juho ter obenem vnesejo v naš jedilnik spet prijetno spremembo. Sadne ali sadno zelenjavne juhe pripravimo v mešalcu. Ponudimo pa jih navadno mrzle. Najbolje je, da jih za nekaj časa damo v hladilnik ali pa jih ohladimo proti koncu mešanja s koščki ledu. Po želji lahko vmešamo na koncu eno surovo jajce.

Jagodovo juho pripravimo: 30 dkg vrtnih jagod operemo in damo v mešalec, nato dodamo 1 olupljeno nakrhljano jabolko ter po želji 2 do 3 dcl lahkega belega vina ali isto količino mleka, sok pol limone in nekaj žlic sladkorne sipe. Zmes zdrobimo v mešalcu, zatem pa juho precedimo, da odstranimo jagodna zrna. Nato posodo z juho damo za deset minut v hladilnik, ohlajeno pa nalijemo v kozarce ali skodelice in ponudimo.

Piščančev džuveč

Za štiri osebe vzamemo kilogram težkega piščanca, katerega očistimo in razrežemo na večje kose, posolimo, popramo in na ogreti maščobi opečemo. Nato meso zdevamo na krožnik, na isti maščobi pa prepražimo eno zrezano čebulo, dve očiščeni zrezani zeleni papriki, pest narezanega stročjega fižola, na kolobarčke zrezan rdeči korenček, dva srednje velika, olupljena in drobno zrezana krompirja in pest graha. Vse to na šibkem ognju pražimo, zatem pa zalijemo z juho in dušimo. Ko je zelenjava napol mehka, dodamo opečeno perutnino in pest prebranega riža ter tri na kolobarje zrezane sveže paradižnike. Jed postavimo v pečico, da se riž zmehča. To je za 15 do 20 minut.

Ljudska iz Osojan v Reziji

Zapisal in poknjižil Milko Matičetov

TRESITE, TRESITE, GREGOR

Na Koritu sta se žena in mož namenila pobrati hruške. In žena je rekla možu, naj gre naprej, da ga bo dohitela. On je vzel oprtni koš in šel. Vendar se je nemara ustavil ob poti, kdove, ali pa šel kam drugam namesto trest hruške.

Čez čas pravi žena: »Ubožec je sam tam doli in hruške bojo letele na vse strani, ko bo potresel drevo!« Je vzela koš še ona, da mu bo šla pomagat pobirat. Ko je prišla tja dol, je pogledala na drevo in rekla — v veri, da je tam njen mož: »Tresite, tresite, Gregor!«

In tam zgoraj na drevesu je reklo:

»Gh, gh!«

Si je mislila žena: »Le kakšen glas ima danes!«

»Tresite, tresite, Gregor!«, ko je videla, da počasi padajo. Tisti zgoraj je spet dejal: »Gh, gh!«

Naenkrat pa je žena zagledala, kako velike roke ima, kako je kosmat, in brž pomislila, da to ni Gregor, da ni pravi. Je pograbila koš in zbežala. Ko je prišla že skoraj do doma, je videla, da gre njen mož šele zdaj s košem navzdol. Oni drugi je bil medved, zgoraj na hruški.

Neža Maurer:

OB POTOKU

Valčki glave so staknili,
dolgo kito naredili,
dolgo kito svetlih las
od planine pa do nas.

Kito češe dneve, leta,
zjutraj zarjo vanje vpleta
siva vrba — babica:
kita je kot mavrica.

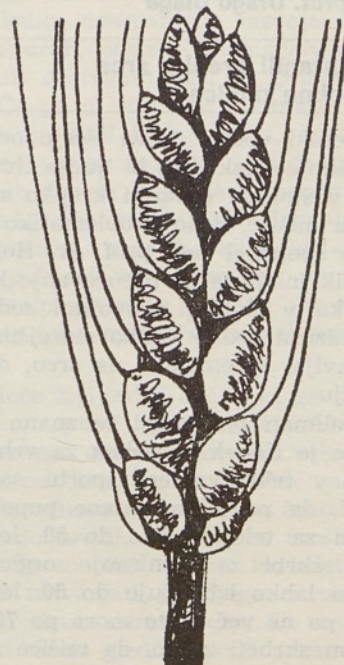
Teče mimo naše hiše
in na stene valčke riše —
zjutraj z roko vanjo sežem,
mavrico v dlani prestrežem.

Josip Stritar

UGANKA

Hišica okrogla
izbic sto ima;
vsaka zrnja mnogo
drobnega nam da.

(klas)

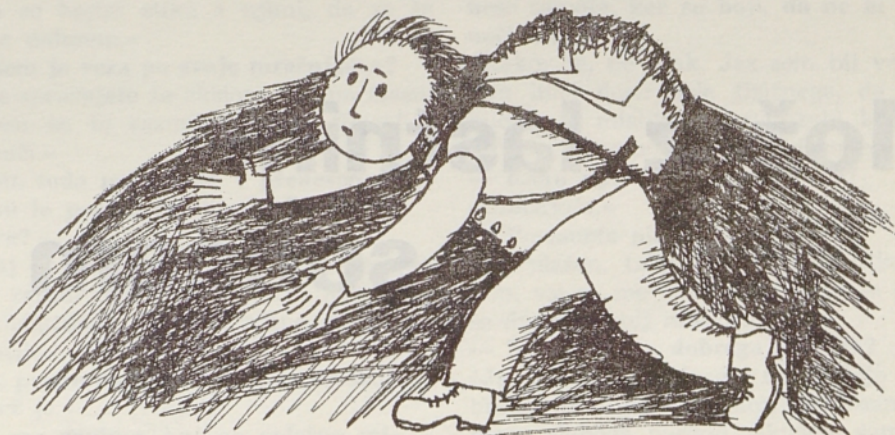
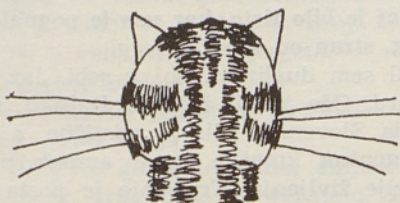
Miroslav Košuta

MIŠKE PLEŠEJO KOLO

Od leve proti desni,
ena, dve, tri,
ena, dve, tri,
mačka nas lovi.

Od desne proti levi,
ena, dve, tri,
ena, dve, tri,
nas nikjer več ni.

Že v luknjah smo na varnem,
ena, dve, tri,
ena, dve, tri,
mačka pa strmi, strmi...

Branka Jurca ODMEV

Tonček je šel z očetom v planine. Oče je sedel truden v koči za mizo in pil pivo, da bi se odžejal; ta čas se je Tonček izmuznil, se pognal čez prag in stekel po hribu, med skalami in borovjem.

Tonček ni bil prav nič truden.

Bil je junak, nikogar se ni bal. Levov tu tako ni bilo, bilo je premrzlo; volkov ni bilo, planine so bile previsoke zanje; srne, videl jih je, so bile plašne, beli gorski zajci pa še bolj plašni kot srne... Koga naj bi se bal?

Tekel je po pobočju, sprožil plaz kamenja in že se je kamenje zvalilo s truščem po pobočju in naprej v dolino.

Sunkoma se je ustavil. Sedel je na borovo korenino, se zazrl v sive, visoke in mogočne skale na drugi strani ozke doline in zaklical:

»Hoj! Hoj!«

»Hoj! Hoj! Hoj!«

Napel je ušesa. Nekdo, moral je biti večji in močnejši od njega, mu je čez dolino sem veselo odzdravljajal.

Dvignil se je in vnovič zaklical:

»Kdo si?«

»Kdo si? Kdo si?«

Tonček ni mogel verjeti: nekdo ga izziva! Naj ga izziva, ne boji se ga!

»Jaz? Fant!«

»Jaz? Fant! Jaz? Fant!«

Da, tisti z drugega brega ga je oponašal, imel ga je za norca.

»Kakšen fant!«

»Kakšen fant! Kakšen fant!«

Zasmehoval ga je, da, toda Tončka že ne bo spravil v kozji rog! Zaklical mu je, da bi ga izzival:

»Pridi sem!«

»Pridi sem! Pridi sem!«

Tončkov glas je pretel, a glas na drugi strani še bolj. Tončka je postalo domala strah; zbral je ves pogum in zavpil:

»Z gorjačo te bom! Z gorjačo! Z gorjačo!«

Vpil je, da je bilo groza, a tam z drugega brega je bobnelo, da je bilo še bolj grozno. Oglašalo se je:

»Z gorjačo! Z gorjačo! Z gorjačo!«

Tonček je utihnil in prisluhnil. Glas, bil je ko glas velikana, se je ponavljal in drobil; zmeraj bolj se je drobil, ko da se je velikan na planini dvignil.

Preplašeno je pogledal onstran in zbežal, kolikor so ga nesle noge. Znova je sprožil plaz kamenja; zabobnelo je med skalami, ko da bi se pognal velikan za njim.

Tekel je po hribu in se ustavil šele pred očetom; bil je ves zadihan.

Oče je videl, kako je prestrašen, in ga je vprašal:

»Zakaj si tako preplašen?«

»Za mano je tekel...«

»Kdo je tekel?«

»Grozil mi je...«

»Kdo?«

»Nekdo — z onstran doline!«

»A kaj ti je grozil?«

»Da me bo z gorjačo. Z gorjačo! Z gorjačo! — tako.«

»Aha, Kdo pa je začel?« je povprašal oče. »Ali nisi ti začel?«

»Sem, da...«

Oče se je zasmejal.

»Tak junak, to je bil vendar odmev!«

Mož z lastnim soncem

Govori vam in nam, tako kot ga je naučilo življenje, slovenski slikar Veno Pilon

— Kaj je bilo vaše poglavitno slikarsko gonilo?

»Ja, v mladosti sem se delno zanimal za slikarstvo, nisem mislil, da bom svoboden slikar. Sem bolj mislil, da bom postal cesarsko-kraljevski profesor risanja.«

— Kako, da niste postali profesor risanja?

»Zato, prilike so tako nanesele in razstave in prvi uspehi in sploh nisem maral biti profesor. V Ajdovščino sem se vrnil dva meseca pred diplomo v Firencah.«

— In gonilo?

»Človek je slikar ali pa ni slikar. To ni odvisno od tega, ali je končal akademijo ali ne. Če boste tako napisali, potem me bodo obesili na akademiji.«

— Ampak, vi imate pravico tako govoriti...

»Potem sem se oprijel slikarstva in je kar smo zrastlo in je vplivalo, dokler je imelo kaj za izpovedat. Ko sem mislil, da sem vse povedal, sem pa umolknil. Vedno sem si govoril: Dragi moj, kadar ne boš več imel kaj povedati, raje umolkni. Vselej sem se ukvarjal s čemerkoli. Sem bil radoveden. Hotel sem znati in objeti čim več življenja.«

— Ali zelo ljubite življenje?

»Ja, jaz strašno rad ljubim, ljubim življenje v vseh manifestacijah, celo v politiki. Politika je ustvarjalni faktor. Tako politika kot gospodarstvo sta ustvarjalna.

Če je gospodarstvo dobro, pride s tem tudi kultura.«

— Kaj ste hoteli s svojim umetniškim delom pokazati?

»Kar mi je padlo v glavo pri kontaktih z materijo, z življenjem. Jaz v fantaziji ne morem nič, mi spodnese noge.«

— Umetniki najbrž črpate navdih iz podzvesti. Ali fantazija ni podzvest?

»Je podzvest, če se dotaknete ženske. To dela fantazijo. Če se je ne dotaknete, iz tega ni mogoče izhajati.«

— Kako tujina deluje na človeka — umetnika?

»Ne morem tega povedati, ker sem se hotel umakniti vsemu slikarstvu, ker sem bežal od sebe, ker sem se preveč namučil in sem imel preveč kompleksov.«

— Hočem reči, kako je tujina vplivala na vaše delo?

»Malo po malem sem slikal, pa si nisem upal nikdar pomisliti na to, da bi od tega živel. Občutil sem spoznanje, da mi manjka tal pod nogami.«

— Ali se ustvarjalec mora vrniti v svoj narod?

»Tega ni mogoče reči. V umetnosti ni mogoče postavljati nobenih zakonov, ker je to večno deviško in večno oskrunjeno področje človekovega izživljanja.«

— Kaj ste hoteli s tem povedati?

»Umetnost bo vedno neoprijemljiva. Jo je težko definirati in se spreminja od časov do časov, kakor se spreminja zorni kot.«

— Ko ustvarjate v tujini, ali se morate vselej čutiti za pripadnika svojega naroda?

»Pri meni je to vprašanje odveč, ker sem se namenoma odrekel vsakemu umetniškemu udejstvovanju in kazanju samega sebe...«

— Ali ste malo slikali v Franciji?

»Malo. A so bili vzponi, potem pa je šlo spet dol.«

— Ali ste boljše slikali v domovini?

»Ocenili so me, da sem v mladostnih delih najmočnejši. Ko so mi ob moji 70-letnici priredili razstavo sem se čudil, da je moje delo še živo. Tako je bilo, kot da bi se po smrti vrnil in pogledal, ali je kaj ostalo ali ne. In ta ugotovitev, da so moja mladostna dela še živa, je bila zame veliko presenečenje.«

— To me zanima, zakaj ste bežali od sebe in to prav v tujino?

»To je..., sicer sem v svoji knjigi »Na robu« vse to opisal.«

— Kaj je bilo tisto, kar vas je pognalo v beg, stran od sebe?

»Čutil sem dualizem, boj v sebi. Jaz sem bastard. Oče je bil živahen Italijan, mati je bila Slovenka. Bila je mistična, a zelo inteligentna kmečka žena, ampak polna negacije življenja. Trpljenje je postavljala za smisel življenja. Od nje imam inteligenco, od matere, od očeta pa življenjsko silo in jasnost, ki je šele zdaj na starost udarila ven.«

— In ta duhovna razklanost v družini vas je onesrečila, ste zato odšli?

»Zato sem odšel in politični moment je bil, ker je bilo tam doma nemogoče živeti. Imel sem prijatelje med Italijani, fašistični režim pa je vse uničil. Nasledil sem tudi pekarno, ki sem jo podedoval po očetu. In nisem bil za pekarno in sem šel, od vseh teh stvari sem odšel.«

— Kaj zdaj čutite, da imate v sebi najboljšega?

»Sonce, kadar je sonce, se odlično počutim..., kadar vidim jasnost. Zato pa ne grem v Ljubljano, če ni lepo vreme, čeprav je Ljubljana kulturni center.«

— Ali ste tudi po duši jasen človek?

»Zdaj skušam biti in zavračam vse mračnijaštvo. Sem prebral Kafko in me ne prime več, tudi absurdi me ne primejo več. V Parizu v kavarni sem spoznal Becketta.«

— Sta govorila?

»Razno.«

— Vas njegove drame ne privlačijo več?

»Ne, me ne privlačijo več, ne privlači me vse, kar je absurdno.«

— Kaj pa slovenska literatura?

»Na splošno pogreša človek v slovenski literaturi ravno tisto jasnost. Celo na TV je program, ki je težak. Sploh so se Slovenci odvadili smeha. Sem rekel, ko sem bil zadnjič v Drami, Tarasu Kermaunerju: Sem slišal, da si obljubil Slovincem, da jih boš naučil smejati, ti pa si bil Kafkovec.«

— Ste bili kdaj tudi vi mračnjaški?

»Ja, v mladosti, ko sem tiste portrete delal, ki so danes najbolj čislani, kot portret mojega očeta.«

— Ampak, življenje ste imeli v sebi?

»Sem imel, to je glavno. Ti portreti so mračni in zato nemara bolje odgovarjajo našim ljudem.«

— Kaj je bilo tisto, da ste postali jasen človek?

»To pa zaradi tega, ker je moja žena, ki je bila čudovita ženska iz stare meščanske francoske družine, zelo razgledana in inteligentna, zapadla v mistiko in sem jaz trpel. Po 55. letu, v meno-pauzi ji je udarila ta mistika v glavo in je skoraj versko zbolela.«

— Kako ste takrat gledali nanjo?

»Sem jo imel še rajši kot prej, sem jo zdravil z velikim potrpljenjem.«

— Zakaj je zbolela?

»Ker je hotela postati perfektna.«

— Kot mati božja?

»Ja, bila je globoko verna, ampak tolerantna do drugih, ki ne verujejo. Takrat sem videl, da je boljše, če se človek drži sonca in zemlje, kot pa, če sega v nebo.«

— Če segaš v nebo, si mračen?

»Ja, seveda.«

— Zakaj?

»Zato, ker segaš na ono stran, ker misliš na posmrtno življenje. Meni pa tega ni treba. Jaz spoštujem tiste, ki imajo vero. Včasih se bojim stika z njimi, da se še sam ne nalezem.«

— Potem je vera po svoje mračnjaška?

»Vi me sprašujete že aksiom, jaz pa nisem sposoben za to razmišljanje in filozofija me muči.«

— Vem, toda morda ste v prenesenem pomenu le postali svetli zaradi odpora do vere?

»Skoraj bi rekel, zaradi moje matere in potem zaradi žene. Kot ženski sta bili nekaj veličastnega, moralne vrline, ampak so ju mučile.«

— No, potem pa je vera le mračnjaška?

»Najbrž je.«

— To me zanima, kaj na splošno mislite o ženskah?

»Jaz mislim, da je ženska velika velika zadeva. Pri Slovencih ženska ni prišla do veljave ne v literaturi in tudi ne v živ-

Slikar Venu Pilon je še zmeraj živahen mož, čeprav je prišel na svet že davno, davno tega, 1896. leta v Ajdovščini. Pomembno pri njem je to, da je že zgodaj odšel v svet. Po 1928. letu se je preselil v Pariz, v svetišče vseh umetnosti, in tu živel mnogo let. Njegovi poznavalci pravijo, da je v Franciji deloval kot mnogostranski kulturni ustvarjalec. Pred dvema letoma se je končno spet vrnil v domovino. Zdaj živi v Ajdovščini. Tam, kjer je začel, nadaljuje svoje življenje. Umetnostni kritiki sodijo o njegovih slikarskih delih: Njegovi portreti, njegove krajine in njegova tihožitja pomenijo najbolj čisto in osebno innačico slovenske likovne umetnosti v obdobju ekspresionizma in nove stvarnosti. Letos so Venu Pilonu podelili Prešernovo nagrado za življenjsko delo.

ljenju. Zakaj? Je to lepa Vida, to pokvarjeno življenje, Julija, ki je neotipljiva in je ni potipal niti pošlatal, je to Cankarjeva ženska v Pohujšanju? Nobena ženska ni polnokrvna in živa v literaturi.«

— Zakaj je tako?

»Zato, ker še nismo imeli meščanstva, in meščanstvo je tisto, ki postavi žensko na piedestal.«

— Zakaj je ženska tako važna?

»Kjer konča moški razum, ratio, tam začne ženska intuicija. Zato je vsaki čas, ko je ženska prišla v zgodovino, ustvaril velike epohe. Ja, Katarina, Marija Terezija, Teodora, jih je malo, ampak so dale pečat dobi.«

— Zakaj imate toliko slik lepih žensk v stanovanju?

»Jaz hočem imeti lepo družbo in ni lepše družbe kot je lepa ženska.«

— Sam živite tu, ali se počutite samotni?

»Ja, ja, posebno noči so dolge, rešujem križanke, berem knjige.«

— Ali se bojite samote?

»Ja, jaz sem se vedno ogibal samote.«

— Ali človek v takem primeru ne prenese samote, ker se boji, da ne bi ponoči umrl?

»Kakor je, ne vsak. Jaz sem bil vesel, če sem imel dosti dela fizičnega, da mi ni bilo treba misliti o samem sebi, ker, če bi mi bilo potrebno misliti, bi znorel.«

— Kako vpliva na vas samota?

»Uničuje.«

— Postanete plašen?

»Ne plašen, tako prazen, si mislim, star sem, vsi se me izogibljejo, zato je samota še dvakrat bolj neznosna.«

— Se štejete za dobrega človeka?

»Ja, jaz ne vem, ljudje me štejejo za dobrega. Jaz tudi smatram, da nisem nobenemu slabega naredil. Skušam sam v sebi, kar imam dobrih in slabih lastnosti, da to borbo med dobrim in slabim uskladim.«

— Ali kdaj pogledate v svojo skrinjico v srcu, kot se reče?

»Pogledam in, če vidim kaj skritega, raje zamižim, naj ostane.«

— Ali res zdaj čisto nič ne slikate?

»Ne, že par let ne. Saj ni treba, da se človek vedno s čopičem izraža, saj je beseda, saj je še dosti drugih možnosti.«

— Kako, da lahko imate toliko sonca v sebi, kot ste prej rekli, ko pa je v svetu tako malo sonca? Ali je to pravično?

»Pravično, čujte, jaz sem pač ena življenjska enota zase.«

— Ali bi morali biti vsi ljudje taki kot vi?

»Kje, potem pa tako ne moremo živeti. Jaz gledam, da kot življenjska enota ne trčim v drugo enoto, ki mi je nasprotna.«

— Kdaj ste se poročili?

»Trintrideset let sem bil poročen, sem že šest let vdovec. Sem bil zelo srečen v zakonu, spoštujem ženske na splošno.«

Pisatelja Toneta Svetino je sprejel predsednik Tito. Svetina je Titu podaril svojo trilogijo »Ukana«

Jana Milčinski

Srečanje s pisateljem Tonetom Svetino

Živo se še spominjam, kako zavzeto in z občudovanjem smo poslušali znanca — partizane, kadar so obujali spomine na čase bitk, težkih preizkušenj in nepozabnega tovarštva, in nemalokrat smo ugrabili: kdo bo tisti, ki bo o tem edinstvenem boju napisal umetniško epopejo, našo »Vojno in mir«, knjigo, ki bo prikazala, da tudi v majhnem narodu lahko vzplapolajo plameni največjega junaštva, porojenega iz čudovite predanosti in ljubezni do rodne zemlje.

V teh letih se je na naših knjižnih policah nabrala obsežna vrsta knjig iz časov norodno osvobodilnega boja — nekatere v zgodovinski, druge v literarni obdelavi, nekatere dobre, druge spet manj dobre, a še nobena doslej ni med slovenskimi bralci vzbudila tolikšnega zanimanja kot trenutno najbolj brana romansirana epska trilogija »Ukana«, izpod peresa doslej le malo znanega pisatelja Toneta Svetine. Kdo je Tone Svetina? Kje živi? Kaj dela? Kaj je napisal doslej, kaj ga je spodbudilo k pisanju obsežne trilogije, ki pripoveduje, kako je slovensko ljudstvo med Celovcem, Triglavom, Ljubljano in Trstom ukanilo s svojo edinstveno vojsko tisočletnega in tisočkrat močnejšega sovražnika. Kot večina pisateljev tudi Svetina nerad govori o sebi in svojem delu.

»Če boste prebrali mojo knjigo, boste o meni vedeli mnogo več, kot bi vam mogel sam povedati o sebi,« se je naših vprašanj branil pisatelj Svetina. To je res. Knjiga veliko razodeva, saj najdemo v njej junaka, ki ga je pisatelj izoblikoval po svoji podobi in mu vdahnil svoje življenje. Vendar pa je bilo tudi srečanje z njim in z okoljem, v katerem živi, še kako zanimivo.

Le nekaj korakov od glavne ceste, ki ob Blejskem jezeru, mimo hotelov in letoviških vil pelje proti Bohinju, se znajdemo sredi prave gorenjske vasi. Na obeh straneh ulice vrsta hiš in hišic, nanizanih druga ob drugi, s častitljivimi letnicami nad vrati in rožami med okni, zmerom čiste in pobeljene kot za praznik, s pomementimi dvorišči in cvetočimi vrtički ob straneh — tu vmes je tudi Svetinov dom, prava gorenjska domačija, ki pa že na zunaj pritegne pogled mimoidočih. Vežna vrata čuva umetniška skulptura, zvarjena iz drobcev granat in tudi v hiši je kot na razstavi. Tako zvemo, da Svetina ni le pisatelj, ampak tudi likovni umetnik, ki v svoje razvedrilo in za predah med pisanjem, iz drobcev granat ustvarja te umetnine. Tudi te so shrljiv spomin in opomin na vojno — na tisto, ki je za nami in na tisto, ki nam grozi, če se svet ne

bo spametoval in prenehal s tekmo oboroževanja: Bog vojne, Ptica zmage, Stotnik smrti in še vrsta drugih. Ena od njegovih reliefnih plošč stoji v Žireh, druga pa na Pokljuki v spomin in v čast tovarišem in soborcem, ki so tam padli za svobodo. V načrtu ima izdelavo ciklusa skulptur, ki naj prikažejo oboroževanje človeka, od pamtveka do danes, od puščice do atomske sfinge, ki je že upodobljena in se opominjajoče zazre v vsakogar, ki obišče pisateljev dom.

Najrazličnejše rogovje in kože ustreljenih živali, od kun, lisic, gamsov do velikega medveda, ki vise po stenah, po ograji stopnišča in na stolpih, pričajo, da je gospodar vnet lovec, šopi zlate koruze in kravji zvonci ki so razobešeni vmes, pa kažejo, da je to pravi slovenski kmečki dom.

»Tu sem bil rojen, tu sem preživel čudovito mladost — bila je najlepša od vsega, kar sem doživel!«

Pisatelj oče je lovec. Že kot triletnega otroka ga je v nahrbtniku nosil na Jelovico, kjer je spoznaval gozd in življenje v njem. Vsa poletja je preživel v lovski koči, sredi narave, sam je hodil po tihih gozdovih in skalnih gorah in ko se je čez nekaj let kot partizan boril po teh gozdovih, so mu bili ljubi in domači kot malokomu.

Janin veseli glas

»Kako pa naredite, da imate vedno tako vesel glas?« je v pismu neka punčka spraševala Jano Osojnikovo in ni zamudila nobene od njenih radijskih otroških oddaj od otroških igrice in zgodb do Veselega tobogana in drugih javnih mladinskih oddaj.

»Da imam vesel glas? Menda res. Veliko otroških vlog sem odigrala in otroci so veseli ljudje. Tudi sama sem vesele narave, kako naj bi bil moj glas drugačen? Če bi brala poročila, bi bila tako neprepričljiva, da mi ne bi nihče verjel.«

»Radi igrate za otroke?«

»Zelo. Čudovita publika so, neposredni, poštenu, dojemljivi, iskreni. Skupaj z menoj se vživijo v dogajanje in njihove pričakujoče široko odprte oči je tako lepo

Nadaljevanje na 44. strani

Prvi del »Ukane« je v nadaljevanju izhajal v časopisu ameriških Slovencev »Prosveta«. Celotna trilogija pa bo izšla v koroškem »Slovenskem vestniku«, med tem ko bo v Pionirskem listu, prirejena za mladino, izšla v skrajšani obliki.

Za »Ukano« je pisatelj dobil letošnjo Prešernovo nagrado. Visoko priznanje njegovemu umetniškemu delu je bil tudi sprejem pri predsedniku Titu. Vendar vsa ta priznanja in slava pisatelja niso spremenila. Pred nedavnim je izšla kronika gorenjskega biroja »Rdeči sneg Triglava«, s katero je želel zlasti mladini prikazati veliko obdobje gorenjskega ljudstva. Snuje pa že tudi nov roman »Krvava plima«, ki bo zajemal obdobje od propada stare Jugoslavije do zloma bele garde na Turjaku. **»Zmerom sem čutil nagnjenje do pisateljstva,«** pripoveduje pisatelj v prijetnem gorenjskem narečju.

»V umetnosti iščem rešitev, saj je kot most, ki povezuje ljudi. Človeka imam rad, zato vojno sovražim in tudi moja »Ukana«, čeprav je vojni roman, je roman proti vojni. Govori, kako je človeška svoboda ogrožena od totalitarnih sistemov; v vojni postane človek brezmočno sredstvo v rokah močnejšega. Pripoveduje tudi, da so pošteni človeški odnosi in pravičen cilj močnejše orožje kot tanki in letala. In govori, da je vsakdo lahko hraber, če je hrabrost utemeljena v smislu, za katerega se boriš in je ta smisel resnično človeški. In vodilo mojega življenja: **biti boljši z dobrim in slabši s slabim!**«

Jana Osojnik bo napovedovala na Slakovih koncertih po ZDA in Kanadi

Lovsko življenje mu je blizu. Zato se je v prvih knjigah — Lovčeva hči in Orlovo gnezdo, lotil najbolj znane tematike: opisov narave in življenja v njej. Narava je trda, a pravična; vsem v enaki meri deli dobro in hudo. Zato pa so dobrine sveta, ki ga ureja človek, razdeljene nepravično med revne in bogate. Tudi ta druga modrost se mu je, še kot otroku, razkrila v življenju letoviškega kraja. Tu vas z vaškimi paglavci in z otroki delavcev, ki so si služili kruh v jeseniški železarni, tam otroci hotelirjev in lastnikov letoviških vil; čeprav so se skupaj igrali, lovili ribe in se s čolni vozili po jezeru, je bridko občutil razliko med revnimi in bogatimi.

Ko je imel petnajst let, se je začela vojna. Zdaj se mu je razkrila še nova stran življenja: krutost vojne, breobzirnosti sovražnika pa tudi to, da je tudi sovražnik samo človek.

Sedemnajstletnega so ga poslali v »Arbeitsdienst« na obvezno delo v Nemčijo in Francijo, za tem pa so ga na silo vtaknili v vojaško suknjo in moral bi na rusko fronto.

Namesto da bi se boril za Nemce, je zbežal domov na Bled in od tam na Jelovico k partizanom in se z njimi boril proti Nemcem. Bil je komisar jurišnega bataljona Prešernove brigade, bil je dvakrat ranjen, preživel je vse tegobe partizanskega vojskovanja in vso veličino partizanskega tovarštva.

Vse to je živel v njem in z njim, v njem pa je živel tudi želja o vsem, kar je doživel in spoznal, povedati tudi drugim in jim prikazati, kolikšen je bil delež gorenjskega ljudstva v boju za svobodo vsega našega naroda.

»Ukano sem pisal petnajst let.«

Ni je bilo lahko napisati. Biti pravičen domačim in sovražnim ljudem, prikazati resnično zgodovino, resnične, žive ljudi v podobi, kot jih vidi umetnik, je bilo težko in dolgotrajno delo. Prebrati in prelistati je moral na kupe dokumentov, zaslišati pričevanja nešteti ljudi. Pri zadnjem, tretjem delu je bilo še zlasti težko. Marsikdo je v junaku »Ukane« videl sebe; zdelo se mu je, da mu pisatelj ni bil pravičen in da ni zapisal po resnici; zahteval je popravke, mu grozil, ga preganjal. Nekateri — tisti, ki so se bili proti partizanom, pa so poskušali izid tretje knjige sploh preprečiti in so pisatelju grozili celo s smrtjo.

Toda knjiga je izšla in ljudje jo z navdušenjem berejo. Kmalu bo izšla tudi v srbohrvatskem prevodu, prevajajo jo že tudi v ruščino in tudi v drugih državah se že zanimajo zanjo.

Lojze Slak s sinom

Nadaljevanje s 43. strani

potešiti s pripovedovanjem. Zato imam veliko raje žive oddaje, kot pa radijska snemanja.«

»Vam je igralski poklic pri srcu?«

»Saj pravzaprav nisem igralka. Moj poklic je nekakšna mešanica igrilstva, konferanse in čitalništva in prav ta razgibanost mi je všeč.«

»Kako ste pa začeli?«

»Že v gimnazijskih letih v Kranju sem bila pri vsaki prireditvi zraven. V 'Maturi' sem igrala tisto učenko, ki ima 'cvek' v matematiki. Baje sem vlogo sijajno odigrala. Nič čudnega, zlahka sem se vživela v vlogo nesrečnice, saj sem sama imela enake probleme z matematiko.«

Po maturi je Jana delala sprejemni izpit na Igralski akademiji, pa so jo zavrnilo z obrazložitvijo, da, žal, nima nobenega talenta. Trmasta gorenjska punca pa ni vrgla puške v koruzo. Ko je bila avdijca na ljubljanskem radiu, se je prijavila in bila takoj sprejeta v radijsko igralsko družino.

»Pa sem jeseni spet delala sprejemni izpit na Igralski akademiji. To pot mi ni nihče rekel, da nisem nadarjena, ampak so me takoj sprejeli. Zadoščenje je bilo tu. Že čez pol leta sem obesila akademijo na klin in z vsemi silami vpregla v delo na radiu. Če ne bi bila pred petimi leti pobegnila med 'svobodnjake', bi letos slavila petnajstletnico službovanja na radiu.«

»Zakaj pa ste izbrali poklic svobodnega umetnika?«

»Največ zaradi hčera, ki imata zdaj sedem in devet let. Ob dveh majhnih otrocih se ni dalo po ves dan viseti v službi. Nekaj časa sem sicer trmasto vztrajala in si mislila: bo že šlo, potem pa le ni šlo, otroka sta me pogrešala, mož je začel godrnjati in konec koncev sem v prvi vrsti le žena in mati.

Pa še en vzrok je bil, nič manj odločilen. V resnici sem rada svobodna, da lahko delam, kar sama hočem, ne da sem v nekaj prisiljena. V rednem delovnem razmerju sem morala sprejeti vse vloge, pa če so mi bile všeč ali ne, zdaj pa odločam sama, kakšno delo bom sprejela.«

Zdaj je Janino življenje malo manj napeto, čeprav nima več gospodinjske pomočnice. Deklici sta že veliki, z odličnim uspehom združena v šoli, res sta pridni.

»Zato jima pa doma angelske peroti odletijo. Ko smo ju lansko leto poslali v okviru šole na morje in so me znanci sočutno spraševali, če mi je kaj dolgčas, me je bilo kar sram priznati, da mi je prav všeč malo oddiha. V dvorani, ko me pošteno gane pogled na moje male poslušalce, ki vsi mili, čisti, počesani in zlikani tiho kot miške čakajo, kaj jim bom povedala, se vedno spomnim, da so se mali vražički samo potuhneli zaradi tistega, in glej, da boš priden', s katerim so jih spustili od doma.«

»Kakšni so pa vaši načrti, bližnji in daljni, osebni in poklicni?«

»Sproti načrtujem, na obeh področjih. Tako se najlažje izognem razočaranjem. Poleg mladinskih radijskih oddaj, ki se jih kar precej obeta čez poletje, sem sprejela vabljivo ponudbo za september. Izseljenška matica organizira turnejo narodno zabavnega ansambla Lojzeta Slaka k našim izseljencem v Ameriki in so me povabili za konferansjeja. Dolgo bom zdoma, cela dva meseca in skrbi me, da bom zelo pogrešala moža in hčeri, oni pa mene.«

»Ne bo tako hudo, saj se bo tvoja mati vdinjala za ta čas in če pomislim, da dva meseca ne boš mogla sitnariti, naj pospravimo to in ono za seboj, postane zadeva kar prijetna.« Janin mož, Dušan Drolc, se je obložen z zavitki prismejal skozi vrata. Vse Marjance in Micke in Marice izza branjevskih štantov pozna, vse trgovine obrede, vse znosi k hiši (da ne bo pomote, ne zaradi prisile, ampak zaradi konjička!) in s tem ženi veliko pomaga.

Lep dom imajo. Lep in topel. In Jana ima svoj veseli glas tudi doma, ne samo pred mikrofonom.

Razstava »klekljane čipke«

Nadvse slovesno (pel je pevski zbor iz Idrije) in gostoljubno (gostje so brezplačno poskušali idrijske žlikrofe in rudarsko pijačo geruš) je bila konec marca s sodelovanjem mestnega muzeja Idrija odprta razstava klekljanih čipk v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani. Že meseca julija pa bo postavljena kot stalna razstava v Idriji, kjer si jo bodo lahko ogledali domači in tuji obiskovalci.

Razstava prikazuje razvoj klekljanja čipk na Slovenskem od konca 17. stoletja, ko imamo doslej prve avtentične vire, pa do danes. Posamezna poglavja nas poučijo o začetku in razširjenosti ter pospeševanju klekljanja, o izdelovalcih čipk in njihovem zaslužku. Nadalje se poučimo o trgovanju s čipkami in o dohodku, ki ga prinaša čipkarstvo ter o potrošnji čipk. Številni vzorci klekljanih čipk, z domačimi in tuji predlogami nas ob koncu zelo nazorno poučijo o formalnem in tehnološkem razvoju klekljanih čipk.

Razstava posreduje prvi muzejski pregled o tej domači, največkrat založniški obrti, ki se je uvajala in širila večinoma v neagrarnih in tistih gospodarsko pasivnih naseljih, kjer so bile manjše možnosti drugega zaslužka. Po drugi strani pa prikazuje del tvornosti in soustvarjanja našega človeka.

Glede začetkov klekljanja velja, da za 16. stoletje, ko je bilo izdelovanje klekljanih čipk v Italiji, na Nizozemskem, v Dalmaciji in drugod po Evropi v polnem razmahu, doslej še nimamo podatkov o tej vrsti čipkarstva na slovenskem ozemlju. O izdelovanju klekljanih čipk na Kranjskem nas najprej obvešča Valvasor 1686. leta, ko so klekljali čipke v Ljubljani. Najstarejši dokument o klekljanju čipk v Idriji pa imamo iz leta 1698. V 18. stoletju se je klekljanje čipk še nadalje širilo. V skladu s svojo gospodarsko politiko, je poskrbela cesarica Marija Terezija za dvig našega klekljanja z ustreznim strokovnim izobraževanjem. Leta 1876, ko je klekljanje čipk v ljubljanskem krakovskem in trnovskem predmestju že zamrlo, pa je bila v Idriji ustanovljena čipkarska šola.

Po idrijskem posredovanju se je širilo klekljanje čipk še na vso idrijsko okolico, zajelo Cerkljansko in področje Trnovskega gozda, na prehodu v 20. stoletje pa še Selško in Poljansko dolino ter vrhniško in polhograjsko okolico.

Vse do prve svetovne vojne, ko je požela Idrija s svojimi izdelki na svetovnih razstavah na Dunaju in v Parizu najvišja odlikovanja, se je klekljanje čipk v Idriji in drugih območjih uspešno razvijalo. V letu 1918 je bila Primorska z Idrijo prisojena Italiji, drugi kraji, kjer so tudi klekljali, pa so prišli pod novo ustanovljeno državo Jugoslavijo.

Klekljanje čipk je na Slovenskem, kot nas nadalje pouči razstava, ena izmed tistih obrti, ki so se je oprijemale, kot je sporočeno že za konec 18. stoletja, ženske v revnejših kmečkih hišah, ženske v posameznih mestnih naseljih in njih okolici, posebej pa žene rudarjev v Idriji, ko so v sredini 18. stoletja izgubile dodatni zaslužek pri rudniku zavoljo tehnične izboljšave žganja živega srebra. Že v 18. in 19. stoletju spoznavamo, da so izdelovale čipke ženske različnih slojev in ravni. Poleg revnejših, bajtarskih in gostaških družin, katerim je pomenilo klekljanje za vsakdanje življenje zelo pomemben vir dohodkov, so klekljale tudi premož-

nejše, celo gruntarske ženske. Vsekakor pa je za kmečke ženske klekljanje tudi danes izrazito sezonska zaposlitev v času, ko ni večjega dela na kmetiji. Revnejše vaške ženske v agrarnih naseljih, kolikor niso zaposlene kot dninarice, pa klekljajo vse leto, prav tako tudi ženske v mestnih naseljih. Poleg odraslih so klekljali zlasti v prvih desetletjih našega stoletja skoraj vsi otroci, tudi dečki, od petega leta naprej. S klekljanjem so si že do šole zaslužili za obleko in obuvalo.

Do druge svetovne vojne je bila posebej v Idriji razširjena navada, da so hodile ženske druga k drugi na skupinsko klekljanje, »na prejo ali v vas«. V poletnih dneh pa je še danes splošno razširjena navada, da ženske klekljajo pred hišami skupaj ali posamezno.

Po statistikah zadnjih let spoznavamo, da število klekljaric nenehno upada. Manjšanje števila opazujemo v naslednjih smereh: dekleta in žene se vedno bolj zaposlujejo zunaj doma ter klekljajo le še ob pičlem preostalem času ali pa sploh ne klekljajo več. Znatnejši dvig življenjske ravni prav tako zmanjšuje število klekljaric, ki v zadnjem času ne presega 3.000. Razstavljeno gradivo nadalje pripoveduje, da je bila tudi še v 19. stoletju glavni potrošnik klekljanih čipk na Slovenskem

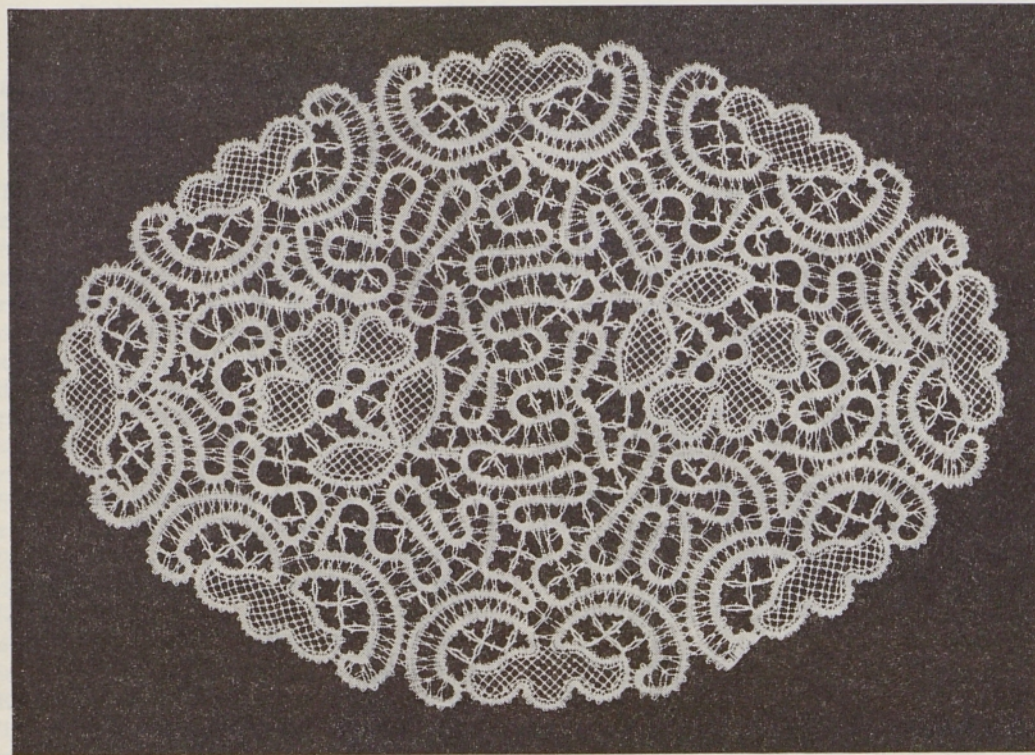
Idrijske klekljarice

cerkev na eni in premožnejši kmet alpskega območja, na drugi strani. Proti koncu 19. stoletja je vedno bolj upadalo zanimanje domačega trga za klekljano čipko, istočasno pa je vedno bolj začelo naraščati število tujih odjemalcev. Posamezni sposobni trgovci iz Idrije, pa Selške in Poljanske doline, so pošiljali čipke v večino evropskih dežel. Na začetku našega stoletja pa so ogromne količine čipk izvozili v Ameriko.

Danes trgujeta s čipkami dve podjetji — Čipka v Idriji in Dom v Ljubljani.

Okrog 500 razstavljenih vzorcev čipk nas pouči, da je ugotavljanje tehnološkega in formalnega razvoja naših klekljanih čipk precej zamotano. Že pri površnih primerjavah ohranjenega gradiva iz 18. in 19. stoletja spoznamo, da so renesančne in baročne čipke, predvsem nizozemske in italijanske, zvečine prek češkega in avstrijskega posredništva, sodelovale pri oblikovanju naših klekljanih čipk. Proti koncu 19. stoletja se je izoblikovala takoiimenovana »idrijska čipka«, dobila svoj izraz, ki jo je opredeljeval med drugimi srednjeevropskimi čipkami. V osnovi so to »rogljički in pogačke«, iz katerih so se potem razvili vsi drugi vzorci, imenovani z najrazličnejšimi domačimi imeni kot so: križčovke, srčkovke, krancnovke, potonke, močera-dovke itd.

Marija Makarovič

Čipka z ozkim risom po vzorcu Zorke Rupnikove iz Idrije

Na novih položajih

Bataljon je zavzel nove položaje globlje v nepreglednem gozdu, da bi zavaroval hrbet divizijskemu štabu, ki se je utaboril v gozdarskih kočah na Rovtarici.

V prvem svitu so se vodi razmestili po skalnatih robah kotlarskega sveta, na gosto poraščenega s starim drevjem. Primož je razmestil strojnice na boke, strelce pa je potaknil po luknjah, za debela drevesa, s presledkom po deset metrov. Takoj so se lotili utrjevanja. Vso noč je rosilo in bili so premraženi. Zato jih je delo ogrelo. Komandir Borut je nadzoroval, kako gradijo iz kamnja gnezda za strojnice. Z njim je hodil Vojko. Pregledala sta vsak zaklon posebej, hotela sta, da bi se vzorno zakamufirali. Mahovnate strani so bile obrnjene navzven, odlomljene veje so stale tako, kot bi rastle. Dopovedovala sta borcem, da bo izid boja odvisen od prvega dne.

Nebo je bilo zagrnjeno z nizkimi oblaki, podobnimi razburkanemu vodovju. Svod se je stapljal z vrhovi smrek. V gozdu je bilo tesnobno in mračno. Ko so bili zakloni nared, so borci plegli. Počutili so se osamljene in izgubljene, z vseh strani jih je obkrožala enolična množica sivo rjavih debel, ki so se svetlikali od mokrote.

Premočeni so se stiskali po luknjah, se zagrinjali s koci in šotorkami ter se ozirali med drevje. Videli so komaj sto metrov daleč. Ogrožene pa so se čutili od povsod, ker niso vedeli drugega kot to, da je na pohodu mnogo Nemcev in da so tudi oni prenočili na Jelovici.

Primož si je tik za strojničnim gnezdrom, kjer je ležal Slave s pomočnikom, našel luknjo za poveljniško mesto voda in jo pokril s šotorko. V njej sta se ugnezdila z Ano, ki se je vsa premražena stiskala k njemu. Pretečega molka jo je bilo strah. Segla je Primožu v lase in ga božala. Slonel je na komolcih, ji gledal v preplašene oči in se skušal smejati, da bi jo spravil v dobro voljo. Zadnje dni je ugotavljal, da se je spremenila. Nič več ni bila tako

razigrana kot včasih, postala je zamišljena, otožna, boječa. Do njega pa je bila zelo nežna in ljubeča, kar ga je navdajalo z radostjo in strahom hkrati.

»Skoprnela bi, če ne bi bilo tebe. Zmeraj me je tako strah pred spopadom.« Mrak in zlovešča tišina sta ji dramila občutke, kot bi bila sama na pokopališču ali ponoči v cerkvi. Tudi ptice se niso oglašale. Želela si je, da bi zadrdrle strojnice.

»Ne boj se spopada v gozdu!« ji je dejal Primož. »Tisti, ki bodo prišli pred naše puške, bodo na slabšem kot mi, ki jih čakamo.«

»Kljub temu me je strah. Prosim te, Primož, ne odreci mi, kar te bom prosila, in ne reci mi, da sem neumna...«

»Vse ti bom ustregel. Saj nisi nikoli imela nemogočih želja.«

Žalostno ga je pogledala v zaskrbljene oči in ga mehko prijala za roke:

»Primož! Če bom težko ranjena in v nevarnosti, da me dobe Nemci, te prosim, da me ubiješ.«

Začudeno jo je pogledal. Ni vedel, kaj bi odgovoril in zakaj mu je prav sedaj to rekla. Ker je molčal, se ga je trdneje oklenila in prosila:

»Saj boš napravil to, čeprav bo morda težko?!«

»To ni lahko! Če res želiš, ti lahko obljubim, nisem pa prepričan, nisem razmišljal, da bi te moglo zadeti. Tako si ohranjamo pogum...«

»Sam veš, da je to vsak dan mogoče. Lahko me zadene danes, jutri ali pa tudi nikoli. Toda ob zavesti, da moje življenje pripada tebi in da je moja smrt v tvojih rokah, bom laže vztrajala v boju.«

»Kaj pa bo z menoj? Ali bi me tudi ti ubila?«

»Jaz tebe ne bi mogla,« ga je nežno pogladila po laseh. »Če pa bi te ubila, bi tudi sebe.«

»Vem. Ne zaupam ti, da bi me mogla. Mene bo Vojko, jaz pa bom njega, če se kateremu od naju kaj pripeti. Z njim sva se to že davno zmenila in vem, da ne bo okleval.«

Obmolknila sta. Njun molk pa je presekal švištenje po zraku in štropot med vejavjem. Vsa se je stresla.

»Mina!« je vrisnila.

Zamižala je in sklonila glavo v Primožovo naročje.

»Kaj pa noriš! Divji petelin je sedel v smreko, ko pa nas je začutil, je odletel. Verjetno so ga spodili Nemci.«

Zastrmel se je med debela, toda v gozdu se ni nič premaknilo.

»Poglej, kako mi bije srce!« si je pritisnila njegovo roko k prsim.

»Prenapeti živci, nič drugega.«

Z neba so padale debele kaplje in turbobno bobnale po napetem šotorskem križu. Bile so čedalje gostejše, njihova pesem je postala uspavajoča.

Borut in Vojko sta se namestila ob robu kotla, da sta imela pregled nad četnim položajem. Pajk se je stiskal na boku obrambe, ki jo je povezoval s sosednjo četo Jelenov vod. Pričakovali so napad. V vznemirljivo jutro se je dvigala izparina zemlje in v nosu jih je ščegetal blagodejni duh smrečja.

»Zdaj bodo najbrž prišli,« je dejal Vojko, ko je velika črna ptica odrfotala med debli. Na kolenih je pestoval puško z daljnogledom in ji brisal zrklo. Poznal je Jelovico, zato je dejal:

»Lahko se zgodi, da bodo šli samo sto metrov mimo, pa nas ne bodo našli.«

Ko Nemcev le ni bilo, je Vojko odšel s Travnikarjevim Francetom, da bi se razgledala pred položaji. Kot senci sta se premikala od debela do debela. Vojko, ogrnjen v vetrovko iz marogaste italijanske šotorke, je bil komaj opazen med drevjem. Še tri sto metrov nista prešla, ko sta s skalnatega roba zagledala Nemce: v kotlini so pospravljali šotorišče in se pripravljali na odhod.

»Prekletu blizu smo spali nocoj!« je pomislil Vojko in jih skušal na hitro prešteti. Zaradi gostih debel mu to ni uspelo, pač pa je ugotovil, da gre za udarno skupino gorskih lovcev-policistov. Sodil je, da jih je kakšnih sto petdeset. Pustila sta jih na miru in se naglo umaknila.

Novica o neposredni sosesčini Nemcev je spremenila razpoloženje na položaju. Nihče se ni več dolgočasil. Dež je močnejše škrahljal po vejah, voda je pronicala za vrat in v čevlje, odeje so se napile moče, hlad je vel iz mokre zemlje.

Med napeto tišino je gozd zarjovel v deževno jutro — to je bilo precej daleč, v smeri zahodnih gora. Nedorog za tem je pričelo pokati na desni, od koder je veter prinašal dež, malo kasneje tudi nekje za hrbtom, precej daleč. Okoli njih pa se ni nič zganilo. Vsi so sloneli na orožju. Potem je dež prenehal, med debli se je razsvetlilo. Zvoki boja so prihajali iz različnih smeri in ustvarjali vtis, da poka po vsej Jelovici. To je posebno vplivalo na novince. Obračali so se kot na ražnju. Ko Nemcev le ni bilo, so biti tudi stari borci čedalje bolj živčni. Še Orlov in Dren, ki jima je Vojko prinesel poročilo, sta bi-

la nestrpna. Dren se je bal, da jim bodo udarili v hrbet.

»Ne delaj panike!« mu je dejal Orlov. »Če nam udarijo v hrbet, se bomo obrnili, pa bo. Samo da nismo v hišah,« je spet dregnil v Drenovo rano. Ta pa je preslišal in omenil, da ga skrbi, kaj je z Gorazdom.

»Ne skrbi zanj, tak je kot maček, ki vedno pade na vse štiri noge. Najbrž se je zamudil pri kakšnih babah.«

Dren je ugovarjal. Orlov pa ga je posmehljivo zavračal: »Ne bodi no idealist! Potuhnjen je, kot jih je precej med komisarji. Pretvarjajo se kot farji. V resnici pa je krvav pod kožo kakor midva.«

Vsak po svoje so preganjali negotovost in prisluškovali odmevu boja v prostranstvu gorske planote. Bili so že lačni, toda o kuhi ni bilo govora, dim bi jih izdal.

V boj so posegli tudi topovi, ki so tolkli iz doline Save, in minometi, partizanski in nemški. Planota se je spremenila v boben, po katerem so turobno udarjala tolkala smrti. Sivo nebo je preletalo nekaj letal, kmalu nato so pretresle ozračje eksplozije bomb.

Okoli poldneva je bilo vznemirjenosti konec. Pred položaji so se pojavile tri kolone gorskih lovcev. Rafali strojnic so odrešujoče zarjoveli med drevje.

Anin porod

Takrat, ko je brigada začela z Nemci boj za dolino, je Ana nenadoma začutila bolečine v bokih. Bilo ji je jasno, da je prišel njen čas. Rahlo jo je zaskrbelo, ker je bilo malo prezgodaj. Ali je bilo to od strahu, da ne bi na domačijo prihrumeli Nemci, ali od veselja, da brigada brani dohode do njih ali zato, ker je bila prav zdaj prepričana, da brigada ne bo popustila — tega ni vedela. Na tihem pa je bila prepričana, da bo zdaj še najlažje opravila. Skrbelo jo je namreč, kako bi se v takem snegu prebila v bolnišnico na Jelovici. Sprijaznila se je s stvarjo in si celo želela, da bi prišlo čimprej to, za kar je živela. Ko je minilo, se je spominjala vseh podrobnosti. Bilo je kot boleče sanje, ki jih je doživljala napol v zavesti, napol v snu. Koliko časa je trajalo, ne bi mogla nikoli ugotoviti. Bilo je nekaj takega, o čemer je Primož rekel, da se čas zgosti ali pa celo izgine, se spremeni v trajanje, ki

spreminja človeka do zadnjih trenutkov obstoja. Njeno srečno pričakovanje se je pomešalo z agonijo belih snegov, po katerih so ves dan orali odmevi topovskih strellov, kot bi se podiralo nebo.

Kljub temu je bila mirna in spokojna. Dolgo se je pripravljala na ta trenutek. Bolečine, ki so ji parale telo, je skušala obvladovati kot borci, ki so jih razsekali drobci granat in so s stisnjenimi zobmi zaupajoč gledali vanjo, ko jih je obvezovala in niso stokali niti tedaj, ko so videli očrnelo meso, prelome belih kosti in brizgajočo kri.

Ob njej ni bilo ne zdravnika ne babice. Bili sta le Travnikarjeva mama in Tinka, ki se nista ganili od nje. Ko je legla v sveže rjuhe, v toplo zakurjeno kamro, jo je mama potolažila:

»Ana, ne boj se. Me žene v samotnih hribih rodimo same. Jaz sem imela šest otrok in z nobenim ni bilo težav. Močna in zdrava si, tudi tvoj bo prišel na svet tako, kot je treba.«

Hvaležna ji je bila za njene besede in zapala ji je. Tinka ji je z brisačo otirala pot po čelu in jo včasih krepko prijela za roko, kot da ji želi vse dobro. Bila je njenih let in žejna ljubezni. V zadnjem času sta se zblížali in zaupali ena drugi vse. Mnogokrat ji je rekla, da bi tudi ona rada imela otroka. Odkar so hodili partizani v hišo, se je prenekateri zaljubil vanjo. Še preden pa se je mogla razgoreti ljubezen, ki si je je tako želela, je fanta zadela krogla ali pa je odšel kdove kam... Bobnenje topov v dolini se je stopnjevalo in od valovanja zraka so okna rahlo drgetala. Bolečine so se stopnjevale.

To bo pretrpela zanj in zase. Kaj vse je on storil zanj! Kdo ve, kje zdaj prezeba... Morda je mrtev? Ne! Živ je! On misli nanjo, ker ona tako močno misli nanj. Da, zdaj razume, kar je pisal Primož. Ljubezen je bolečina. Življenje — premagovanje trpljenja. Užitek in slast pa je samo mamilo, da se življenje ohranja... Misli so ji begale po glavi kot jata ptic, kadar useka mednje strel in se prezibale v čustva. Kadar je zaprla oči, se ji je zdelo, da se pred njo kadi rumena megla in se spaja s črnim dimom, v katerem vstaja kravo rdeče sonce. Da bi bil sin... Merila je svoje življenje. Zdaj je padla z nje vsa laž. Vsi predsodki in ves nesmisel, ki ga okolje vsiljuje človeku... »Močna bodi, Ana!« ji je dejal Primož.

Tako močna kakor je on, ki je vse prebolel, vse izgubil. Njemu bo darovala otroka; tudi če bo deklica, jo bo imel prav

tako rad kakor sina. Toda raje bi sina. Morda bo sin, ko tako boli...

Na oknih temnečih stekel je videla, da se dan izteka v mrak. Ležala je vznak in čakala. Večkrat je usločila hrbtenico in se nemočno sesedla nazaj. Od bolečine se je izgubljala v prividih in agoniji. Zdelo se ji je, da je razpeta prek neba in pod njo molk zelenih globin. Življenje brez krinke... In brez zaves... Vse, kar je doživela, je prihajalo prednjo v nevezanih in razbitih slikah. Pred očmi so se ji utrgnili liki vseh barv, žareči kot drago kamenje v soncu. In tudi izginjali so. In vrnil se je tok reke, čist in svetel. In močan tok s čermi, ki drobijo čolne...

Trpljenje je odpuščanje in odrešitev. Med zmedene slike odseva resnic in sanj je vstajala volja. Čvrsta in neuklonljiva kot korenine drevja, ki kljubuje vetru.

»Moram vzdržati,« je rekla sama sebi. Iz njenih ust se ne bo izvil krik bolečine, kakor se tudi doslej ni.

Travnikarjeva mama jo je tešila, njene besede so bile kot voda na smrt žejnemu. Kot bi bili ob njej njena mama in njena sestra... Kdo ve, kje in kako trpi mama nekje v taborišču... In Melita, vsa prestreljena v bolnišnici... Potem se je bolečina dvignila, kot se dvigne zvok sirene v nebo. Iz njene zavesti je izginilo vse, v njej je ostal samo Primož...

Potem se je lok tega zvoka upognil in se nenadoma začel razblinjati...

»Ana, sin je, poglej!«

Odprla je oči in v trepetajočem siju petrolejke zagledala otroka v rokah Travnikarjeve mame. Togotno je zajokal in naznanil, da je tudi on na svetu...

Gledala ga je skozi solzne oči. Njen sin! Bolečina se je porazgubila v mrak prihajajoče noči, v kateri je bobnenje topov utihnilo. Rada bi bila stegnile roke, ga vzela k sebi in ga pritislila k prsim, ki so jo bolele, nabrekle s tekočino življenja. Pa so ji roke omahnile od nemoči...

Travnikarjeva mama je novorojenca okopala in zavila v plenice. Položila ga je k Ani samo toliko, da se je pritislila k njeemu in okusila blaženost materinstva.

Potem ga je mama položila v zibelko, v kateri so se že zdavnaj zibali otroci Travnikarjevega rodu. Pokrižala ga je na čelo in rekla:

»Naj ti bog da srečo, otrok, da bi živel v ljubezni in miru, ne pa v strahu in sovrastvu, kot živimo mi.«

(Dva odlomka iz trilogije Toneta Svetine »Ukana«)

Leta 1968 sem prebral v mesečniku »Kamniški občan«, da so v tistem letu zaradi izgube ukinili potniški promet na železniški progi Ljubljana—Kamnik. Ta proga je bila zgrajena leta 1891. Zaradi počasnosti vlakov in majhne lokomotive je bil »kamničan« deležen mnogih šal in anekdot. Toda svojčas je bila ta proga pomembna, polno je služila svojemu namenu v času, ko ni bilo drugih prometnih sredstev razen počasnih konjskih vpreg.

Da ne bi delal pri birmi sramote škofu in Ljubljčanom, mi je krojač Vesovec naredil novo cajgasto obleko. Čevlje mi je naredil pa oče, ki je bil čevljar. Tako sem bil prvičkrat v življenju od nog do glave opravljen, kakor se spodobi. Razume se, da sem se zaradi tega šopiril kakor petelin na gnoju. Končno sem dočakal težko pričakovani dan. Že zgodaj zjutraj sem se z materino pomočjo skrbno umil, počesal in oblekel. Kmalu zatem je k nam prima-

Frank Česen, Euclid:

Moja prva vožnja z vlakom

Govorili so tudi, da so takrat neki hudomušni potniki blizu Domžal izstopili iz kamničana in ga porivali, da bi hitreje vozil. Avstrijska cesarsko kraljeva oblast je vso to zadevo resno vzela in burkeže kaznovala z zaporom. Menda se prav na kamniško progo nanaša tudi šaljivi razgovor inženirja s kmetom. Ta mu je rekel, da bo vlak peljal prav skozi njegov skedenj. Kmet pa je puhnil dim iz pipe in ga zavrnil: »Naredite kar hočete, ampak to vam povem, da jaz ne bom zapiral vrat za vsakim cu-gom.«

Kamniška železnica me spominja na mojo prvo vožnjo z vlakom, ki je bila zame višek doživetja. Bilo je to leta 1898, ko smo se z botrom Dimčevim Janezom, ki je bil moj stric po materi, in z očetom peljali v Ljubljano k birmi. To je bil zame nepozaben dan, ne toliko zaradi birme, temveč zaradi drugih doživljajev tega dneva.

V moji otroški duši so se porajale neznanke predstave o nepričakovanih dogodkih, ki jih bom doživel na poti, na vlak in za moje pojme, v velikem mestu Ljubljani, čeprav je ta takrat štele manj kot štirideset tisoč prebivalcev. A v šoli smo se učili, da je Ljubljana glavno mesto Kranjske in ima visoke šole ter razne zanimivosti.

hal boter Janez, nasmejan, z neprižgano viržinko v ustih. Ko me je zagledal, je dejal: »Francelj, danes se pa postaviš kakor ženin, še pušelj ti manjka.« Mati je brž odhitela na vrt, utrgala belo vrtnico in mi jo zataknila v gumbnico s pripombo: »Pa glej, da je ne izgubiš.«

Sam nad seboj sem bil navdušen. Brate in sestre so mi seveda zavidali mojo srečo. Oče in boter sta spila šilce močnega. Mati me je pokrižala, zatem pa smo hitro odšli na postajo.

Moj stric in boter Dimčev Janez je bil še samski, čeprav je imel na plečih štiri križe. Z materjo Nežo in bratoma Vencelnom in Andrejkom so prebivali v stari leseni hiši, ki je bila tudi moja rojstna hiša. Bil je plavolas, modrih oči in visoke postave, pravo nasprotje svojih bratov. Preživljal se je s tem, da je hodil h kmetom na dnino, ali pa je s cizo vozil koruznico v Ljubljano in jo za Ljubljano prodajal revnejšim meščanom, ki si za svoje postelje niso mogli omisliti dragih žimnic. Stric je imel eno napako: dva meseca je varčeval in stiskal denar ter pijače ni niti poskusil. Nato pa je začel piti po vseh vaških gostilnah in zapravljal vse do zadnjega vinarja.

V Domžalah smo šli na vlak, ki je prisopihal iz Kamnika in blizu postaje zapiskal, da je šlo skozi ušesa. Mala lokomotiva je iz dimnika spuščala goste oblake dima. Vlak je imel tri potniške vagon in dva tovorna. Za moje pojme je bil to kar dolg in imeniten vlak — pravo čudo tehnike.

Med poslavljanjem so potniki vstopili. Med njimi je bilo tudi precej birmancev. Pri vstopanju so drug drugega prehitevali in se prerivali. Nekatere ženske so bile obložene s košarami, v katerih so imele jajca in perutnino, čeprav je bila nedelja. Ko so naložili v tovarne vagon še nekaj tovara, je sprevodnik zapiskal, lokomotiva je začela kihati in že smo se premikali.

Vožnja je bila zame čudovit užitek. Vse me je zanimalo in se mi vtisnilo globoko v spomin. Sedel sem pri oknu in gledal, s kakšno naglico drvimo naprej. Niti krumperški baron, ki se je vozil s štirimi konji, ni tako dirjal. Brzjavni drogovci ob progi so izginjali drug za drugim. Pojavile so se ljubke vasi z značilnimi cerkvicami po hribih in zelena krajina vsa v belem pomladnem cvetju.

Prispeli smo do prve postaje. Vlak se je ustavil. Sprevodnik je zunaj zaklical: »Terzin, Tersain!« Zakaj je zaklical tudi v nemščini še danes ne vem, kajti razen peščice Tirolcev, v tovarni slamniov v Domžalah in nekaj nemških uradnikov in trgovcev v Ljubljani, so živeli ob progi sami Slovenci. Napisi na postajah pa so bili v obeh jezikih. Spet so vstopili novi potniki in to se je ponavljalo na vseh postajah do Spodnje Šiške, ki je bila takrat še predmestje in na pol kmečka vas.

Kmalu je sprevodnik zaklical: »Ljubljana, državni kolodvor! Laibach Staatsbahnhof!«

Ljudje so se vsuli iz vlaka in se razkropili na vse strani. Ko smo prišli v mesto, sem kar zijal. Čudil sem se velikemu prometu, visokim zidanim hišam, ki so stale tako lepo v vrsti, gladkim cestam, kjer so konjske fige sproti pometali in lepim trgovskim izložbam. Gorenjski kmetje so se takrat ustavljali pri »Figovcu«, kjer so bili hlevi in domača gostilna. Tam, kjer je zdaj veletrgovina NAMA, pa je bil takrat hotel »Stadt Wien«.

Zanimali so me tudi vojaki, ki so strumno salutirali častnikom, in policaji s polmesecem ali »kifeljcem« pod

vratom. Občudoval sem gosposke noše Ljubljancank, pa reko Ljubljani in številne mostove preko nje. Prav posebno sem občudoval Robbov vodnjak pred rotovžem in sloviti ljubljanski grad. Oče in boter sta me morala stalno opominjati, naj jima sledim, da se ne bi izgubil. Da so me mestni pobalini po strani gledali in se mi smejali, me ni niti malo prizadelo.

Birma je bila v šenklaški cerkvi. Bir-mal nas je tedanji škof Anton Jeglič, tisti, ki je pokupil in sežgal Cankarjeve »pohujšljive« knjige »Erotika«. Po birmi smo šli k stojnici na Vodnikov trg, kjer mi je boter kupil rdečo culo raznih kruhkov, slaščic, pomaranč in orglice. Podaril mi je tudi skoraj nov goldinar. To je bilo zame celo bogastvo in nisem vedel, kako bi se mu zahvalil. Ura pri Frančiškanih je odbila poldan. Ker smo bili lačni, smo šli v znano gostilno pri »Zeksarju« (šestici). Tukaj sem prvokrat v življenju jedel gosposko kosilo: juho, meso in prikuho. To je bila hrana za bogove. In koliko je bilo gostov in natakarev, ki so nam stregli in nas nazivali gospodje. Po kosilu sta boter in oče pila pivo, meni sta pa naročila kraherle. Ko smo izpili, si je Janez prižgal svojo viržinko, vzel mojo culo in šli smo.

Ker je bilo še prezgodaj za na vlak, smo šli na Kongresni trg in v parku Zvezda sedli na klop in poslušali promenadni koncert vojaške godbe. To je bil zame višek užitka. Velik vtis je naredila name tudi palača deželne vlade. Pri Zvezdi je bila Kazina, kjer so se zbirali ljubljanski Nemci in nemškutarji, ki so Slovence gledali zviška in jih prezirali.

Rad bi si še marsikaj ogledal, a treba je bilo oditi na vlak. Mahnili smo jo peš na kolodvor v Šiško. Ker je oče videl, kako me Ljubljana zanima, mi je obljubil, da me bo enkrat pozneje peljal na celodnevni ogled mesta. In besedo je res tudi držal. Ob svojem drugem obisku Ljubljane, sva šla z očetom na grad, kjer je bil čudovit razgled na vse strani kranjske dežele. Nato sva šla v ti-volski park, kjer so bila razna zabavišča. Jedla pa sva pri »Šmajhelnu« konjski golaž. Ta restavracija je bila zmeraj polna revnejših ljudi.

Ko smo se vračali od birme, sem v vlaku sedel na drugo stran kupeja, da vidim še več naših lepih krajev. Gorenjske planine so ožarjene od sonca ču-

dovito odsevale v raznih barvah. Vlak je bil poln in potniki veselo razpoloženi.

»Domžale, Domschale!« je zaklical sprevodnik, ko se je vlak ustavil. Oče je vzel s palice mojo culo in spet smo hodili dva kilometra daleč proti domu v Dob. A domov nismo takoj prišli, čeprav sem komaj čakal, da bom domačim pokazal birmanska darila. Boter je namreč vztrajal, da gremo še v gostilno »birmo zalit«.

Zavili smo k »Dragonarju« ob glavni cesti, kjer so se razen furmanov ustavljali tudi štajerski romarji, ko so se vozili na božjo pot na Brezje. Tu so jedli »župco« in pili. Večina je prinesla prigrizek kar s seboj. Dragonarjevi so bili ugledni. Njihova hiša je bila enonadstropna in prostorna. V pritličju je bila gostilna, zgoraj pa družinske sobe in c.k. poštni urad. Tudi ta je bil donosen, saj je vsak dan postiljon pripe-

Nadaljevanje na 50. strani

ljaj poleg pošte tudi več potnikov, ki so se ustavili v gostilni. Že zdaleč si vedno slišal njegov rog »tra-ra, tra-ra...«

Gospodar je bil rejen in šaljiv možak, gospodinja pa močna in oblastna. Imela sta hčer in sina Anzeljna. Njega se najbolj spominjam zato, ker se je vozil na enem od prvih biciklov pri nas, ki so imela spredaj veliko kolo, zadaj pa majhno. Tak bicikel je bil silno neroden, in voznik je moral biti zelo spreten, da ga je obvladal. Anzelj je večkrat telebnil po tleh v veliko veselje otrok.

Ko smo šli v posebno sobo, je boter naročil vina, klobase in kruh. Čim sem pospravil klobaso, mi je boter natočil velik kozarec vina in rekel: »Le pij, Francelj, danes je tvoj dan!«

Nekaj časa sem se vina branil, nato pa sem moral trčiti z botrom in izpiti do dna. Da bi ga le ne, kajti ojoj, kmalu sem bil omoten in vse se mi je zdelo od sile lepo. A čez nekaj minut mi je postalo slabo, vsa soba se je zavrtela. Skušal sem vstati, a noge me niso držale. Telebnil sem pod mizo. Tam sem klical »Urha« na pomoč. Oče in boter sta me nato položila na klop, kjer sem trdno zaspal. Hrup je priklical tudi gostilničarko, ki je vsa v skrbeh vzkliknila: »Ježeš, kaj mu pa je?« Pa je hitro pogruntala, kako je z menoj in svetovala, naj me pustita, da se naspim.

Ne spominjam se, kako sem prišel domov. Vem le to, da me je bilo naslednji dan hudo sram. Bal sem se, da bi o tem zvedel učitelj in sošolci.

To je bilo moje prvo srečanje z alkoholom, katerega posledice sem občutil še dva dni. Mati me je zdravila s kamiličnim čajem. Takrat sem sklenil, da ne bom nikoli več pil opojnih pijač, ampak v poznejšem življenju te besede nisem držal.

Tako se je končala moja prva vožnja z vlakom, ki mi je ostala v trajnem spominu.

Za vas smo prebrali

Na knjižni polici je spet nekaj novih domačih knjig naših založb. Prav na kratko si jih oglejmo.

Pri Državni založbi v Ljubljani je izšla zadnja, četrta knjiga »Ljubljana v ilegali«. Vse štiri knjige predstavljajo v celoti zelo obsežen (nad dva tisoč strani) zgodovinski prikaz ilegalnega boja v našem okupiranem mestu. V knjigi so objavljeni dokumenti zgodovinske osvetlitve ter neposredna pričevanja udeležencev in organizatorjev ilegalnega boja v okupirani Ljubljani, ki jih dopolnjujejo številne fotografije. Četrta knjiga »Ljubljana v ilegali« zajema časovno obdobje od začetka leta 1943 do osvoboditve, izšla pa je ob 25-letnici osvoboditve in hkrati v času, ko je dobila Ljubljana za svoj junaški boj v osvobodilnem gibanju — odličje herojskega mesta. Pri vseh štirih izdajah te edinstvene publikacije je sodelovalo nekaj tisoč udeležencev osvobodilnega boja, kar je vsekakor nekaj posebnega.

»Hodnik« je naslov novega romana **Jožeta Snoja**, ki ga je izdala založba Obzorja v Mariboru. V njem avtor opisuje svojevrstno snov: en dan in eno noč duševnih občutij in blodenj človeka, ki se je ponesrečil z avtomobilom in leži ves v mavcu na hodniku bolnišnice, očitno še vedno v šoku, oziroma le napol pri zavesti. Kje vse potujejo njegove uboge blodeče misli, dokler se končno ne izlušči iz njih boleča preteklost ponesrečenca, ki se je med vojno zapeljan znašel na strani belih, ob koncu po naključju ušel iz transporta smrti, zapravil svojo resnično ljubezen in se z ženo notranje razšel. Iz bolečih blodenj preteklosti se mu končno zasveti rešilna pot, ko zaprosi, da pošljejo po prijatelja, s katerim sta se v vojni znašla v nasprotnih taborih.

»Bolečina nedoživetega« je naslov pesniške zbirke **Ivana Minattija**. Drugo, razširjeno izdajo te zbirke je izdala Državna založba v Ljubljani. Nova Minattijeva knjiga pesmi, vsebuje izbor njegovih najboljših pesnitev, katere je ustvaril v petindvajsetih letih. Posamezni cikli so poimenovani po njegovih dosedanjih zbirkah: »S poti« (1947), »Pa bo pomlad prišla« (1955), »Nekoga moraš imeti rad« (1963). Knjigi je dodana še spremna beseda Mitje Mejaka, v kateri je zapisal, da je »lirika Ivana Mi-

nattija v zadnjih petindvajsetih letih gotovo ena izmed najizvirnejših in najčistejših izpovedi v slovenski poeziji«.

»Obiski pri Ivanu Cankarju« **Ivana Omahna**, zajemajo avtorjeve spomine na srečanja z Ivanom Cankarjem. Svojevrstno knjigo, ki jo boste z zanimanjem prebrali, je izdala založba Obzorja v Mariboru. To ni kakšna literarno zgodovinska študija, knjiga sproščeno obuja spomine na Ivana Cankarja in njegov čas, na takratno Ljubljano in njene tipične kavarnice, kjer so literati ustvarjali svoje duhovne umotvore, reševali svoje vsakdanje probleme in naposled tudi krokali.

Ptujčani in okoličani pa tudi vsi drugi bodo gotovo radi posegli po knjigi Ive in Jožeta Curka »Ptuj«, katero je v počastitev lanske 1900-letnice Ptuja izdala založba Mladinska knjiga v Ljubljani. Knjiga opisuje zgodovino tega našega starodavnega mesta in posega pri tem prav v njene začetke ter jo nato spremlja skozi stoletja v naš čas.

Pomurska založba v Murski Soboti je izdala pesniško zbirko Katje Špurove »Vezi«. Avtorica, ki je pomurska rojakinja, poje v svojih pesmih o vezeh narave, ki se iz časa v čas prepletajo in iztekajo med materjo in otrokom. Pesmi so preproste in toplo lirično ubrane, dopolnjujejo jih fotografije Jožeta Kološe.

Založba Mladinska knjiga je v zbirki Kondor izdala ponatis Cankarjevega »Hlapca Jerneja«, delo, ki ga dobro pozna velika večina Slovencev. Vsekakor pa je prav, da pride tudi na police našega mladega rodu, saj ti morda Cankarja pogosto ne razumejo, ker se je dostikrat izražal v simbolih. Spremno besedo o Hlapcu Jerneju je prispeval dr. Bratko Kreft.

V zbirki »Biseri« pa je Mladinska knjiga izdala ponatis zgodovinskega romana F. S. Finžgarja »Pod svobodnim soncem«. To delo je doma doživelo že nad deset izdaj, bilo prevedeno v mnoge tuje jezike in je še danes med našo mladino ena najbolj branih in priljubljenih knjig. Novo izdajo je založba vključila v knjižno zbirko »Biseri«, ki je namenjena najboljšim mladinskim tekstom.

Stanovala sta v majhni hiši, ki jo je najel še v letih, ko je bil študent, jo opremil in kasneje odkupil. Hiša je bila bivši skedenj, postavljena v hribu sredi samotnega zaliva, kakih deset minut hoje od obale. Okrog so bila samo opuščena polja, oljke in grmovje, pa skale, napol podrte skalnate orgaje, in redka od strel preklana večja drevesa. Filip se je vzpenjal po stezi, poraščeni s travo in bičevjem, bil je kot posušen močerač ali gumijast možic, otovorjen z velikim čolnom in z brisačo na glavi. Spotoma se je nekajkrat zdrznil, ko je čez pot planila kača ali martinček, in dvakrat mu je čoln padel iz rok. Potem je prispel k hiši in najprej opazil, da je odbijač avtomobila poškodovan, vdrta in malo počen. To mu je dvignilo hrbtenico, in že je bila Maja med vrati. »Kaj pa je to?« je rekel, njegov glas je bil zmagoslaven, saj je vedel, si je mislil, da bo nekaj narobe. »Bila sem v mestu,« je odgovorila Maja. »Da, bila si v mestu,« je rekel Filip, »torej spadajo vdrtine na avtomobilu k tvojim izletom v mesto, tako kot čevlji na noge, kaj.« »To mi je storil nekdo drug.« »Kako drug?« »Na parkirnem prostoru.« »In si si zapisala njegovo številko?« »Nisem, ko sem prišla nazaj, je že odpeljal.« »Nazaj, od kod?« »Iz trgovine.« »In je odpeljal?« »Ja, odpeljal je.« »To, to se zgodi samo ženski! Ne vidite dlje, kot decimeter od svojega nosu!« Zdaj se Filipu ni zdel primeren trenutek, da bi prosil Majo, naj mu pomaga sleči jopič, pa ga je začel sam, vendar je bila obleka že dolgo suha in se je tesno prilepila k telesu, da je obtičal z glavo v njej in se začel dušiti. Maja mu je priskočila na pomoč in ko je prijem popustil in se je Filip prevrnil v travo, je videl pred seboj Majin obraz, nasmejan in dober kot Madonin. Pa je bilo že mimo; pomislil je na hrano in vstal ter šel v hišo, kjer je lepo dišalo po mineštri in golažu. Nasmehnil se je in prijazno pokimal proti štedilniku, vendar je to veljalo jedi in ne Maji, kakor je Maja zmotno mislila. Ko mu je dala krožnik na mizo, je rekla: »Včasih pa nisi bil tako občutljiv za avto. Še sam si se režal, če je dobil kako prasko, in si rekel, da je avto samo stvar in da se stvari pač obrabijo z uporabo.« »Jaz,« je odgovoril Filip, »nisem dobil nikoli nobene praske po neumnosti.« »Torej si jih dobival po pameti?« To pa je bilo za Filipa preveč, zato je jedel in ni odgovoril. Žena je sedla na drugo stran mize in je imela spet nekam žalosten in dober obraz, Filip pa si je mislil, kako lahko je ženski biti trpinka in dobronica. »Veš, Filip,« je rekla, Filip je zamižal. »Veš, da si ves hrbet suk-

Mate Dolenc

MENJALNICA

Dekle z očali

njiča pomazal s katranom?« Filip: »Daj no, kje?« »Najbrž na obali.« »Saj ga ni bilo tam, kjer sem ležal.« »Poglej!« Vstala je in pomolila Filipu podvodni jopič, po hrbtu ves premazan z mazutom, odpadkom z ladij. Filip je nehal jesti in je gledal suknjič. »No, pa kaj! Saj bo šlo stran.« »Vdrtino na odbijaču bomo tudi popravili.« »Samo, da bo to mnogo več stalo, tvoja vdrтина. Tvoja vdrтина.« V glavo se mu je vmuznila kvantaška misel, ki mu je bila tako všeč, da je pogledal ženo, si jo ogledoval in jo ocenjeval, kot da jo prvič vidi, in prišel na misel, da bi z njo spal.

MENJALNICA

»Pusti obleko,« je rekel. »Zdaj je vse v redu, ko si ti napravil škodo,« je rekla Maja. »Ne mislim več na to.« Zdaj mislim na zgornjo sobo in posteljo.« Maja ga je presenečeno gledala, pustila žlico in prišla k Filipu. Nežno je rekla: »Mišek moj!« Filip je vstal, jo prijel okoli pasu (od zadaj) in jo vodil k stopnicam v zgornji prostor. Zlezla sta po njih gor in Filip, ki ga je močno prišlo, je prevrnil Majo na posteljo in začel vleči obleko z njenega telesa. Maja je uživala in globoko dihala. Ko sta opravila slačenje — vendar samo na pol, na Maji je ostal še pas za nogavice, na Filipu pa srajca in nogavice — je Filip večkrat izgovoril besedo »vdrtna« in se posmejal. »Mišek moj,« je ponavljala Maja, »jemljeva se, spet se jemljeva.« Filip jo je jemal kake tri minute, potem je nekoliko pomiroval na njej in se prevalil na bok. Potem na hrbet. »Pokrij me,« je rekel. Maja ga je pokrila. Ležala sta drug ob drugem, Filip je zaprl oči in se počutil kot pod soncem na obali. V sencih mu je prijetno pljuskala morska voda — prišle so lise in rdeča pegica, prijetni šumi, sproščenost. Znotraj vek se je pojavilo rahlo valujoče morje s širokim obzorjem. Po njem je proti bregu plavala zaprta steklenica. Filip je stegnil roko in jo vzel iz vode, odprl jo je in vzel iz nje listek. Črke so bile sprva slabo vidne, zato je primaknil papir čisto blizu k svojim očem, da ga je skoraj zaskalelo, in prebral — bilo je natipkano. — »Mišek, zakaj si pozabil name, ko si me jemal?« Zdrznil se je in odprl oči, se zazrl z njimi v strop, ki je bil resnično strop, strop v budnosti, črke so bile na glas izgovorjene besede. Zaprl je svoje poklopce v morje in obzorje, morja in obzorja pa ni bilo in lise, ornamenti niso bili skladni in lepi, ampak utrujajoči. Besno je vrgel steklenico s svojim nakracanim odgovorom v modrikast krog: »Imela si dovolj časa, da ti pride.« Odgovarjalo je njeno dihanje in mrak v sobi; težka nepremičnost se je zgrnila nanj, kot bi mu sedla Teža na prsi.

Da bi se je znebil, je vstal in se oblekel. Šel je po stopnicah dol, Majin molk je šel za njim, z njim pa pretrgana sproščenost, napetost, v hlačah se mu je nabrala vlaga. Mišice niso hotele opustiti prijetne ohlapanosti, ki so se ji sprva predale, zato ga niso prav ubogale, noge so mu klecale v kolenih in ko je pil vino iz pletenke, je bila pretežka in mu je tresla roko. Zleknil se je na klop, ki je potekala vzdolž celega zidu in v hipu mu je telo ušlo nazaj v mehko, glas pa je rekel: »Naj mi da mir!«

Potem je bilo sonce še močnejše. Na kamnito prazno plažo je legla vroča, suha tišina, oglasil se ni ne veter, ne morje, le sonce je žvižgalo žarke in razlilo z njimi kamen in vodo in Filipa. Bil je črn ko deblo, le iz kože so se mu svetile svetle dlačice. Tudi ležal je kot deblo, dihanje je bilo komaj zaznavno. Maja je premišljevala, kaj ima Filip od tega, ona je sicer tudi ležala in se sončila, vendar je hodila pogosto v vodo, vmes je kaj pojedla in odšla do hiše po opravku, brala je knjigo v senci oljke, malo nad plažo, kjer je že rasla trava (rumena), šla je do konca zaliva na konico rta in opazovala ribe z masko na obrazu. Filipa je pustila na miru, tiho je hodila mimo njega, se ga izognila v majhnem loku, da ni padla njena senca nanj.

Filip je ležal, a ni popolnoma spal, samo preselil se je med svoje ornamente, ki so dobili temnejšo barvo, postali so manj pisani, manj izraziti, a veličastnejši. Rdeča pegica je

potemnela v temno vijoličasto in zrasla, da je zastrla Filipu skoraj pol notranjega obzorja, skoraj da je ni mogel več pošiljati sem in tja. Kadar je odprl oči, kar se je zgodilo vsako uro enkrat, mu je reža pogleda, ki je drsel ob koži trebuha proti robu skal v vodo, zaobjela morje z obzorjem, neznansko široko, a popolnoma skrčeno v višini, tako da je vse skupaj potekalo v dolgi črti od enega kotička očesa v kotiček drugega očesa. Nikoli pa ni imel oči dolgo odprtih, ker je skozi reže med vekami prihajala vanje premočna svetloba in so bile slike znotraj njih popolnejše. Ko je izčrpal kombinacije abstraktnih vzorcev do skrajnosti, je zlepil lise in brezoblične like v realnejše predmete, videval je palme, ceste, velike masive skal, ob njem so se plazili velikanski boki ladij, prešpikani z okroglimi linicami, potem so bile klopi v parkih, avtomobili nedoločljivih znamk, celo psi. Nato si je poskušal poiskati človeka in je gnetel predmete in lise v človeške oblike, ki pa so bili samo ženski in brez konkretnih obrazov. Zato pa jih je oblekel v raznolike modele in barve, v bizarne kostume iz usnja in plastičnih mas, v mini krila, ob katerih mu je šlo na smeh, nadeval jim je razne lasulje s pričeskami in jih razčesaval in jim spreminjal barve. Potem si je začel dovoljevati z njimi razne spolne norčije...

Medtem je prišla Maja na idejo, da bi pretrgala Filipovo sončno nedotakljivo zamaknjenje (kot da bi vedela, da si je zdaj slikal ženske). Premišljevala je, ali naj to stori na običajen način, da ga potrese in zbudi, da mu potem predlaga kako spremembo, hotela je, recimo, da bi šla zvečer v mesto jest ribe in plesat; ali pa naj si izmisli kaj nebanalnega, naj mu kaj priveže na noge in zažge, toda tega se je zbala — naj mu zamaši nosnice, položi nanj morsk klobaso — nazadnje ga se sklenila politi z vodo po trebuhu. Nekje v svojem skritem ženskem upanju je videla, kako se Filip zasmije in privoli v to, da gresta jest ribe in plesat. Zajela je vodo v masko, jo ponesla nad Filipovim telesom nekajkrat gor in dol, ker se ni mogla odločiti, kje naj ga polije — potem je odvrгла bombe nad trebuhom. Filip je močno poskočil, po njegovem obrazu je spoznala, da ne bo ne rib ne plesa, upanje je izskočilo in se skotalilo v razpoko vode. »Zgini, krogla trapasta!« je zaklical. Obstala je nad njim s smehom, ki ni mogel ne umreti ne živeti, Filip pa je zaprl oči in se prevalil na trebuh. Potem ga je prestopila, previdno mu je šla čez hrbet, ne da bi se ga dotaknila s čim drugim kot s senco, in je šla mimo gumijaste-

MENJALNICA

ga čolna, brisač in podvodnih mask za skale. Filip jo je gledal z enim očesom, dokler ni stopil za skale njen zadnji del desne noge.

Potem je sicer poskusil nadaljevati svoje slikanje, a mu slike niso več prišle nazaj, zato je stresel iz glave zadnje ostanke barv in vstal. Zabredel je do kolen v vodo, pa se mu je zdela premrzla in se je vrnil na suho. Nekaj časa je sedel, z rokami objemal kolena in gledal morje, ki pa je bilo ves čas kruto isto in obzorje tako široko in utrudljivo, da se ga je naveličal. Vzel si je kos klobase in kruha iz plastične vrečke in ju malo pogrizljal, zaradi česar je postal žejen, pitne vode pa spodaj na obali ni bilo. Dan se mu je zazdel nekako izgubljen, sonce, material za njegove slike, pokvarjeno. Pobral je vse stvari, ki so ležale okrog njega, tudi ženine, in se napotil po hribu proti hiši. Bil je bos, zato ga je trava, posušena, ostra, bodla v podplate, da se je opotekal, preskakoval in se izogibal nevarnih mest, dokler ni stopil z eno nogo v grm brinja. Iz tega grma je v istem trenutku šinila dolga vrv, ga mimogrede ugriznila v nogo in se zvila v skalno razpoko kot strela.

Filipu so vse stvari padle na tla, edino, kar je držal v roki, je bila noga, iz katere je kapljala kri. Srce, močno prestrašeno, je poskakovalo v prsih in ga dušilo s krvjo, s katero mu je zalivalo požiralnik in možgane. Potem ga je popadel bes, spustil je nogo in se zaril v skalnat kup, v katerega je šinila kača. Odmetal je tri, štiri kamne, ko je kača prilezla ven. Gledala ga je s srepimi očmi in jezik ji je z visoko frekvenco utripal iz ust, noter in ven. Človek je bil seveda močnejši in kačja glava se je v hipu sploščila v skalo v živi fosil, medtem ko je rep šibal sem in tja.

Kača ni bila strupena.

Filip je odšel v hišo in pustil, da mu je kri še nekaj časa iztekala, s prsti ji je pri tem še pomagal, potem si je očistil ranico, ki je bila komaj vidna, z alkoholom. Medtem je enkrat zaklical Majino ime proti zgornjemu nadstropju, ne da bi bil mislil, da je tam, ampak kar tako. Obvezal si je nogo in vključil kuhalnik, da bi si naredil večerjo. Sonce je namreč medtem potemnelo iz žive rumene v temno oranžno barvo in viselo na zadnji nitki nad obzorjem. Stopil je med vrata hiše in spet zaklical, pa ne zelo na glas: »Maja!« V travi pa so peli samo črčki. Potem si je nenadoma premislil, da bi si sam kuhal večerjo; v duhu si je

Ob jezeru

naslikal gostilno, kjer pečejo okusne ribe, po katerih diši ves prostor, in točijo primorsko vino, ki potopi možgane v omamno vinsko meglico. Zatem si je predstavljal restavracijo s plesiščem in nenadoma ga je kot resnična, obdala zabavna plesna glasba v beat ritmu. Ženske iz sončnih sanj so se vrnile in gledal jih je, kako se seksualno premikajo, na odru pa stojijo dolgolasi mladeniči s kitarami. Izključil je kuhalnik, obul sandale, s posebno pazljivostjo pri ranjeni nogi, šel iz hiše in jo zaklenil. Preden je sedel v avto in odprl pokrov na strehi, je še enkrat zaklical proti ozadju hiše: »Maja!« Vendar Maja ni odgovorila.

Odlomek iz novele

Trgovina z napako

(Uvodna konferansa pojasni, da se prizor dogaja v trgovini)

Kupec: Dober dan!

Prodajalec: Pozdravljeni! Smem postreči, prosim?

Kupec: Prosim par damskih nogavic.

Prod.: Par damskih nogavic, prosim lepo. Smem vprašati, ali bodo za ženo ali je lahko kaj boljšega?

Kupec: To pa je res vseeno.

Prod.: Prosim lepo, kakor želite! Tukaj izvolite par damskih nogavic. Izredna prilika! Po tovarniški ceni.

Kupec: Kako to?

Prod.: Ker so to nogavice z napako.

Kupec: S kakšno napako?

Prod.: S čisto majhno napako, takorekoč nevidno. Samo tukajle na nogavici, vidite, je majhen tramvaj, kot se reče.

Kupec: No, prav, naj bo.

Prod.: Smem postreči še kaj drugega?

Kupec: Rad bi zobno krtačko.

Prod.: Zobno krtačko, prosim. In kakšne barve si jo želite?

Kupec: To je pa res vseeno.

Prod.: Nikakor ni vseeno, spoštovani. Zavedati se namreč moramo, da je zobna krtačka takorekoč prva oseba, ki nam zjutraj prekrži pot. Zato brez dvoma vpliva na to, kako bomo preživeli dan. Podobno kot horoskop. Na primer: rumena krtačka — sonce vam bo sijalo ves ljubi dan, rdeča krtačka — velika ljubezen vas bo srečala ta dan, črna krtačka — dan bo, oprostite, žalosten, mogoče ga bo obogatila celo kaka smrt... itd.

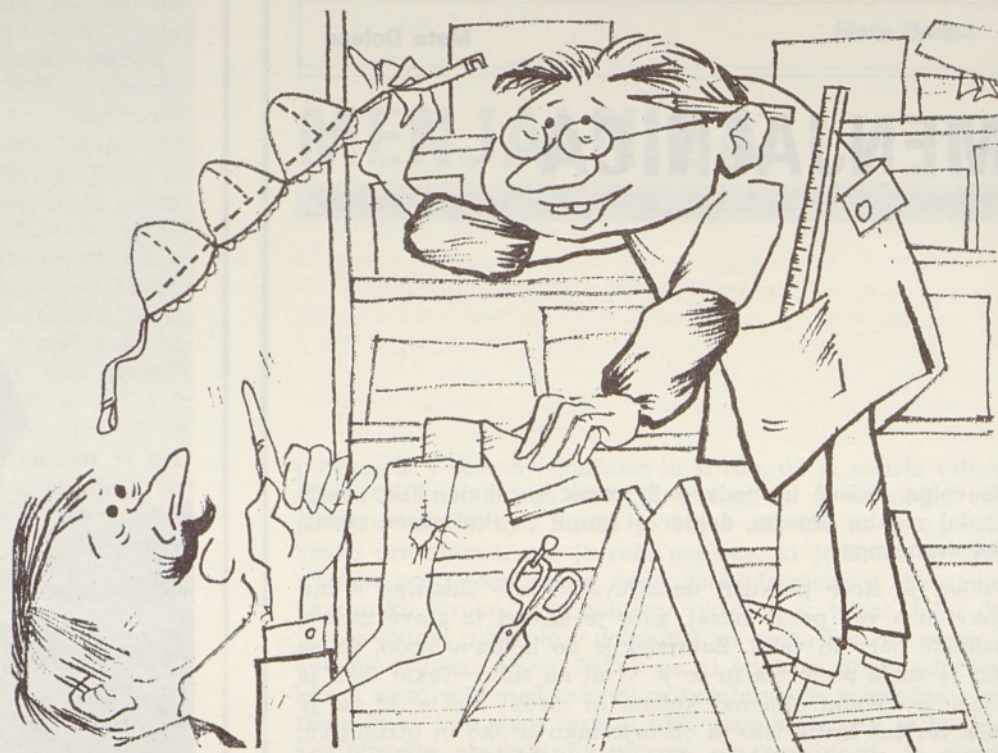
Kupec: In kakšno barvo krtačke bi mi svetovali vi?

Prod.: Zeleno.

Kupec: Zakaj pa ravno zeleno?

Prod.: Ker drugačnih sploh nimamo.

Kupec: No torej! Pa mi jo dajte.

Prod.: Izvolite! Zobna krtačka, zelo poceni, ker je taka z napako.

Kupec: S kakšno napako?

Prod.: Ni besede vredno. Dokler krtačke ne uporabljate, je čisto v redu.

Kupec: Kaj pa potem?

Prod.: Malenkostna napaka: kadar se z njo krtačite, vam tiste njene ščetine ostajajo med zobmi. To pa ni nikakršna nesreča, saj si lahko potem tiste ščetine med zobmi obrijete. Jo lahko zavijem?

Kupec: Naj bo!

Prod.: Še kaj, prosim?

Kupec: Rad bi žensko kopalno obleko.

Prod.: Z veseljem. Kakšno pa želite?

Kupec: Tako, ki je zgor posebej in spod posebej, zeleno kodrlajsasta pa roza pikce vmes.

Prod.: Ja, saj sem prav slišal: želite kopalno obleko, tako, ki je zgor posebej, spod posebej, zeleno kodrlajsasta pa roza pikce vmes.

Kupec: Natančno tako: zgor posebej, spod posebej, zeleno kodrlajsasta pa roza pikce vmes.

Prod.: Spoštovani, vi imate pa res srečo. Mislim, da nikjer drugje ne bi dobili obleke, ki je zgor posebej in spod posebej, zeleno kodrlajsasta pa roza pikce

vmes. Prosim lepo, tu je obleka, ki jo želite. Poleg tega je zelo poceni, ker je taka z napako.

Kupec: S kakšno napako spet?

Prod.: Malenkost! Manjka ji zgornji del.

Kupec: Veste kaj, ta pa je že malo huda. Kaj je ta obleka edina, ki jo imate na zalogi?

Prod.: Seveda lahko dobite še drugo.

Kupec: Ampak prosim, žena želi samo tako, ki je zgor posebej in spod posebej, zeleno kodrlajsasta pa roza pikce vmes.

Prod.: Vi imate pa res srečo, spoštovani. Na zalogi imamo samo še eno kopalno obleko, kot si jo želite: gor posebej, spod posebej, zeleno kodrlajsasta pa roza pikce vmes.

Kupec: No, torej!

Prod.: Samo, naj vas opozorim, tudi ta obleka je z napako.

Kupec: S kakšno napako?

Prod.: Napaka je komaj opazna: Manjka ji spodnji del.

Kupec: Veste kaj, zdaj sem vas pa sit! Vse, kar bi rad kupil pri vas, je z napako. Kakšna trgovina pa je to? Vse z napako! Kakšnega šefa pa imate?

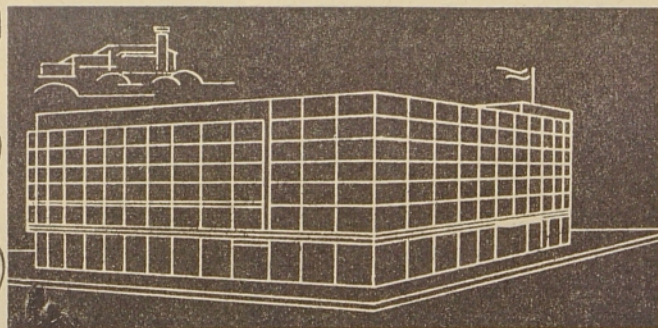
Prod.: Prosim, takega z napako.

Hotel Slon

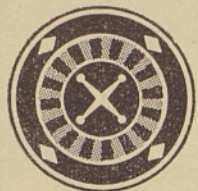

LJUBLJANA, TITOVA CESTA 10

Telefon: 24 601/607
24 616/619
Telex: 31254 YU SLON
Telegram: SLON LJUBLJANA

Hotel A kategorije z modernim komfortom v strogem centru mesta. Klasična restavracija s prvovrstno mednarodno kuhinjo. Narodna restavracija »Klet Slon« s tipično dekoracijo, s slovenskimi in jugoslovanskimi specialitetami. Nočni bar z mednarodnim artističnim programom. Kavarna z godbo, odlična slaščičarna, senčnat vrt. Bistró Slon z delikateso, ekspresom in snack barom. Trgovina s spominki. Lepo urejeni klubske prostori in banketna dvorana za konference, sprejeme, slavnostna kosila, cocktail parties in razne prireditve. Menjalnica v hotelu. Sedež Sekcije barmanov Jugoslavije.

casinò ljubljana

- ROULETTE
- CHEMIN DE FER
- BLACK JACK
- TRENTÉ ET QUARANTE

HOTEL 'SLAVIJA' MARIBOR

Moderno opremljen hotel, vse sobe s telefoni, restavracija, konferenčne sobe, TOTI-BAR, slaščičarna, na zastekljeni terasi vsak dan glasba s plesom.

Rojaki, ki potujete v Jugoslavijo in Evropo, zaupajte se nam!

TRANSTURIST

vam nudi vse vrste turističnih uslug — prevoze in izlete z lastnimi najmodernejšimi avtobusi, hotelske rezervacije v lastnih in tujih hotelih, vse vrste vozovnic, karte za prireditve, lov in ribolov in druge.

CENTRALA: LJUBLJANA, Šubičeva ulica 1, telefon 20 136, telex YU ALPEX 34528

POSLOVALNICE: Ljubljana, Bled, Bohinj, Radovljica, Skofja Loka, Domžale, Piran.

Podrobnejše informacije v ZDA pri **KOLLANDER WORLD TRAVEL, INC.** 6419 St. Clair Ave. CLEVELAND, Ohio 44103, USA

Zahtevajte prospekte!

Jugoslovanski
aerotransport

POSLOVALNICA
LJUBLJANA

Titova 38
Telefon: 314 340, 314 341

Dragi rojaki, JAT vam omogoči v času vašega obiska stare domovine, da si ogledate največ krajev, ki vas zanimajo. Ljubljana je povezana z letalskimi linijami z Beogradom, v času letne sezone pa tudi s Splitom in z Dubrovnikom.

Tovarna kemičnih izdelkov
Ljubljana — Vič

Preizkusite nov izdelek TAP, ki vam ga priporoča tovarna ILIRIJA.

čistilna
pena

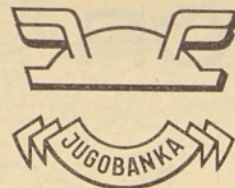

za tapisome, preproge itd.

Kako ga uporabljamo?

1. Preproge najprej skrtlačimo ali posesamo prah.
2. Enemu delu TAP dodamo 9 delov vode. S stiskanjem primerno velike gobe v tej raztopini napravimo obilno in gosto peno.
3. Z gobo nanesemo peno enakomerno na površino, ki jo želimo očistiti in pustimo nekaj minut.
4. S čisto krpo peno razmažemo in jo nato obrišemo.
5. Ko je površina popolnoma suha, s skrtčenjem ali s sesalcem z lahkoto odstranimo nesnago.
6. TAP uporabljamo tudi pri strojnem čiščenju preproge.

JUGOBANKA

Jugoslovani, izseljenci po svetu!

Izkoristite bančne usluge, ki vam jih nudi JUGOSLOVANSKA BANKA ZA ZUNANJO TRGOVINO s svojimi enajstimi poslovnimi enotami v vseh republiških in poslovnih središčih Jugoslavije, z devetimi predstavništvi v inozemstvu ter z omrežjem korespondentskih odnosov z več kot tisoč inozemskimi bankami.

Če svoja devizna sredstva, namenjena za pomoč družini ali za kaj drugega, pošljete prek Jugobanke, bodo le-ta na najhitrejši in najbolj gotov način izplačana koristniku.

Ob povratku v domovino se za vse deviznodenarne posle kot odkup in prodaja denarja, travelers in drugih bančnih čekov ter kreditnih pisem obrnite na katerokoli poslovno enoto Jugobanke, na tisto, ki vam je krajevno najbližje in vaša zahteva bo hitro in kvalitetno izpolnjena.

Če želite svoje prihranke ekonomično hraniti, odprite devizni račun pri eni od bančnih poslovnih enot, ki daje naslednje obresti:

- 4 % v devizah in 2 % v dinarjih na vloženo glavnico.
- 6 % v devizah in 1 % v dinarjih za glavnico, vezano dlje od 13 mesecev,
- 6 % v devizah in 1,5 % v dinarjih za glavnico, vezano več kot 24 mesecev.

Vloge so tajne in nedotakljive, zanje jamči Federacija. Devizni račun lahko odpro jugoslovanski izseljenci ne glede na to, kakšno državljanstvo imajo.

Na podlagi svojih deviznih prihrankov, lahko dobite dinarske kredite za nakup stanovanj pod ugodnimi pogoji. Z denarjem vašega deviznega računa lahko plačujete v Jugoslaviji in inozemstvu tako, da obvestite banko o vaših željah ali da pridete osebno.

***Izkoristite bančne usluge,
ki vam jih nudi Jugoslovanska banka za zunanjo
trgovino s svojimi poslovnimi enotami
v Jugoslaviji in inozemstvu***

Če imate redne obveznosti za plačevanje (vračanje posojila, zavarovanje, alimentacije itd.) izvolite dati nalog Jugobanki in ona bo za vas opravila izplačila z vašega deviznega računa redno v danih rokih.

Za vse potrebne informacije se obrnite na eno od poslovnih enot Jugobanke ali na njena predstavništva v tujini.

Centrala je v Beogradu, Ul. 7. Jula br. 19 do 21.

Podružnica v Beogradu, Maršala Tita 11.

Podružnica v Zagrebu, Jurišićeva 22.

Podružnice so v Ljubljani, Titova cesta 32, kakor tudi v Sarajevu, v Skopju, v Novem Sadu, na Reki, v Splitu, v Titogradu in Kosovski Mitrovici.

Yugoslav Bank for Foreign Trade, Representative Office, 500 Fifth Avenue, Room No 2123, New York. N. Y. 10036, Phone BRYANT 9-4251-2, Mr. Petar Ilić.

Mr. Branko Dragović, 19, Rue de la Tremoille, Paris 8-e Phone 256-11-19.

Yugoslav bank for Foreign Trade, Representative Office, 4th Fl., Winchester House, 77 London Wall, London E. C. 2 Phone 01 588-7860, Mr. R. Acimović.

Zastupitelstvi Jugobanky, Havanska 8/III, Praha 7 Phone 376-618 Mr. D. Četković.

Mr. Ismet Kukić, Trade Promption Office, Embassy of Yugoslavia Tripoli, Libya, Phone 39-556.

M. Andrejević Dragoslav, Via Fatebenefratelli 15/IV, Milano. Phone 66-66-95.

Naslov predstavništva Jugobanke v Moskvi: B. Ordinka 72, Moscow. Phone 56-491.

Yugoslav Bank for Foreign Trade, Representative Office, 28 Mahmoud Bassyouni Street, (Antikhana) 8th floor, Cairo. Phone 56-491. Jugoslawische Bank für Aussenhandel, Vertretung für DDR Oberhall Strasse 6-7, Berlin. Phone 222-761 — 200-571.

Devizni računi in njegovo vodenje sta brez stroškov.

